

በወላይትኛ እና ሲዳሞኛ ተናጋሪዎች
የአማርኛ ድርሰት ውስጥ የታዩ
ስህተቶችና የስህተቶች ምንጭ
ትንተና

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
ድኅረ ምረቃ ትምህርት ቤት

ለአማርኛ ማስተማር ኤም ኤ ዲግሪ
በከፊል ማሟያነት የቀረበ ጥናት

በ

ልዑልሰገድ አሰፋ

ሰኔ 1997 ዓ.ም

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ድኅረ ምረቃ ትምህርት ቤት

በወላይትኛ እና ሲዳሞኛ ተናጋሪዎች የአማርኛ
ድርሰት ውስጥ የታዩ ስህተቶችና የስህተቶች
ምንጭ ትንተና

ለአማርኛ ማስተማር ኤም ኤ ዲግሪ
በስፊል ማሟያነት የቀረበ ጥናት

በ

ልዑልሰገድ አሰፋ
ሰኔ 1997 ዓ.ም

የፈተና ቦርድ አባላት

ዶ/ር ገርማ አውግቸው
አማካሪ

ዶ/ር ገርማ አውግቸው
ፊ.ታ.ኛ

ዶ/ር ገርማ አውግቸው
ፊ.ታ.ኛ

ገርማ አውግቸው
ፊ.ር.ማ

ገርማ አውግቸው
ፊ.ር.ማ

ገርማ አውግቸው
ፊ.ር.ማ

ምስጋና

ከሁሉ አስቀድሞ ለዚህ ጥናት መጠናቀቅ ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያደረጉትንና የመልካም ባህሪ ባለቤት የሆኑትን አማካሪዬን ዶክተር ግርማ አውግቸውን ከልብ ላመሰግን እወዳለሁ። ጥናቱን ከመጀመሪያ እስከመጨረሻ ድረስ ትኩረት ሰጥቶ በማረምና አቅጣጫን በማስያዝ ለዚህ እንዲበቃ አድርገውታልና።

በማስከተል ላመሰግን የምወደው የልብ ጓደኞቼን ዘላለም ጌታቸውን እና ኢዮብ ቀለመወርቅን ነው። ዘላለም በተጣበበ ጊዜ ውስጥ ሆኖ እንኳን ከእኔ ጋር አዋሳ ድረስ ሄዶ ድርሰት በማስጻፍና መጠይቅ በማስሞላት ሲተባበረኝ ፍፁም ፈቃደኛና ደስተኛ ነበር። ከኢዮብ ጋር ሆኖ በማቴሪያል በማገዝ እና ለጥናቱ ገንቢ ሃሣብ በመስጠት ጥናቱ በጊዜ እንዲጠናቀቅ የበኩሉን እገዛ አድርጓል። ኢዮብ፣ ታመህ እንኳን ያልዘነጋኸው ጥናት ይኸው ተጠናቀቀ።

እናቱ ወ/ሮ ዘርፌ ካሳ፣ ባለቤቱ ወ/ሮ ቤተልሔም ጋቢሳ እና እህቱ ወ/ሮ ዙሪያሽ ወርቅ አሰፋ ከጎኔ ቆማችሁ በርታ ከማለት በተጨማሪ ያላችሁን ነገር ሁሉ ሳትሰሱ በመለገስ ትምህርቱን በሰላም እንዳጠናቀቅ አድርጋችኋልና አመሰግናችኋለሁ።

የደቡብ ኢትዮጵያ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ ሠራተኛ መምህር ፍፁም እና የአዋሳ ዩኒየን መምህራን ትምህርት ኮሌጅ ሠራተኛ መምህር ሙሉነህ፣ ይህ ጥናት እንዲሳካ የበኩላቸውን እገዛ አድርገዋልና ምስጋና ይገባቸዋል። የቋንቋዎች ጥናት ተቋም ቤተመጻፍናት ሠራተኛ የሆነውን አቶ ወንድወሰን ሙሉጌታን እና በዙሪያዬ ያሉት ጓደኞቼን እንዲሁም ሰባቱን ወንድሞቼን ሳላመሰግን አላልፍም።

በመጨረሻም ይህን ጥናታዊ ጽሁፍ በመጻፍ የተባበረችኝን ወ/ሮ አልማዝ ሸፈራውን ላመሰግን እወዳለሁ።

ምስጋና	I
የሰንጠረዥ ማውጫ	i
አጠቃሎ	ii

ምዕራፍ አንድ፡- መግቢያ

1.1. የጥናቱ ዳራ	1
1.2. የጥናቱ አላማ	2
1.3. የጥናቱ ጠቀሜታ	3
1.4. የጥናቱ ክልል	3
1.5. የጥናቱ ወሰን	4
1.6 የአጠናን ዘዴ	4
1.6.1. የተጠኚዎች አመራረጥ	4
1.6.1.1. የኮሌጆች አመራረጥ	4
1.6.1.2. የተማሪዎች አመራረጥ	4
1.6.1.3. የመምህራን አመራረጥ	5
1.6.2. የመረጃ መሰብሰቢያ መሣሪያዎች	5
1.6.2.1. በተማሪዎች የተፃፉ ድርሰቶች	5
1.6.2.2. መጠይቆች	6
1.6.3. የመረጃ አተናተን ዘዴ	6
1.6.3.1. የስህተት አይነቶች አተናተን ስልት	6
1.6.3.2. የስህተት ምንጮች አተናተን ስልት	7

ምዕራፍ ሁለት፡- የተዛማጅ ጽሑፎች ቅኝት

2.1. የስህተት ምንነት	8
2.2. የስህተት ትንተና ታሪካዊ ዳራ	11
2.3. የስህተት ትንተና ጠቀሜታ	13
2.4. በሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች የሚፈፀሙ ስህተቶች መደብ	15
2.5. የስህተት ምንጮች	17
2.5.1. የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ	18
2.5.2. የውስጠ ቋንቋ ተጽእኖ	20
2.5.3. የማስተማሪያ መሣሪያዎች እና የማስተማሪያ ዘዴ ድክመት	22
2.5.4. ስነ ልቦናዊ ሁኔታዎች	23
2.6. የስህተት ትንተና ዘዴ	24
2.6.1. ስነልሳናዊ ክፍሎችን መሠረት ያደረገ ክፍፍል	24
2.6.2. የአረፍተ ነገር ላዕላይ መዋቅርን መሠረት ያደረገ ክፍፍል	25
2.6.3. ንጽጽራዊ ክፍፍል	25
2.6.1. የተግባባታዊ ተጽኖን መሠረት ያደረገ ክፍፍል	26
2.7. በሀገራችን በስህተት ትንተና ዙሪያ የተሠሩ ሥራዎች	27

ምዕራፍ ሦስት፡- የስህተት አይነቶች ትንተና

3.1. በድምጽ ደረጃ የተፈጸሙ ስህተቶች-----	31
3.1.1. በተናባቢ ድምጾች የተፈጠረ ስህተት-----	31
3.1.2. በአናባቢዎች የተፈጠሩ ስህተቶች-----	36
3.2. በቃላት ደረጃ የተፈጸሙ ስህተቶች-----	40
3.2.1. የቃላት አመራረጥ ስህተት-----	41
3.2.2. የቃላት ድግግሞሽ ስህተት-----	42
3.2.3. የቃላት ሰደራ ስህተት-----	43
3.3 በሀረግ ደረጃ የተፈጸሙ ስህተቶች-----	44
3.3.1. በመስተዋድዶች መገደፍ የተፈጠሩ ስህተቶች----	45
3.3.2. በመስተዋድዶች መተካካት የተፈጠሩ ስህተቶች-----	46
3.3.3. በመስተዋድዶች አላግባብ መስፈር የተከሰቱ ስህተቶች-----	47
3.4. በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ የተከሰቱ ስህተቶች-----	48
3.4.1. በመደብና በቁጥር አለመጣጣም የተነሳ የተፈጠሩ ስህተቶች-----	49
3.4.2. በተሳቢ አመልካች ቅጥያ የተነሳ የተፈጸሙ ስህተቶች----	50
3.4.3. በአፀፋዎች የተነሳ የተፈጠሩ ስህተቶች-----	52

ምዕራፍ አራት፡- የስህተት ምንጭ

4.1. የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተፅእኖ-----	56
4.1.1. የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፊቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ-----	56
4.1.2. የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፊቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ-----	61
4.2. የውስጠ ቋንቋ ተጽዕኖ-----	64
4.3. የማስተማሪያ መሣሪያዎችና የማስተማሪያ ዘዴ ድክመት-----	67
4.4. ስነልቦናዊ ሁኔታዎች-----	71

ምዕራፍ አምስት፡- ማጠቃለያና የመፍትሔ ሀሳብ

5.1. ማጠቃለያ-----	75
5.2. የመፍትሔ ሀሳብ-----	78
ዋቢዎች	
ሙዳላ ቃላት	

አባሪዎች

- አባሪ ሀ፡- ለተማሪዎች የተበተነ መጠይቅ
- አባሪ ለ፡- ለመምህራን የተበተነ መጠይቅ
- አባሪ ሐ፡- ለተማሪዎች የቀረቡ አማራጭ ርዕሶች
- አባሪ መ፡- በደቡብ ኢትዮጵያ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ የሚማሩ
በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፊቱ ተማሪዎች ቤታቸው ለጻፉት
ድርሰት ናሙና
- አባሪ ሠ፡- በደቡብ ኢትዮጵያ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ የሚማሩ
በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፊቱ ተማሪዎች በክፍል ውስጥ ለጻፉት
ድርሰት ናሙና
- አባሪ ረ፡- በአዋሳ ዩኒቨርሲቲ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ የሚማሩ
በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፊቱ ተማሪዎች ቤታቸው ለጻፉት
ድርሰት ናሙና
- አባሪ ሰ፡- በአዋሳ ዩኒቨርሲቲ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ የሚማሩ
በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፊቱ ተማሪዎች በክፍል ውስጥ ለጻፉት
ድርሰት ናሙና

- አባሪ ሸ:- በደቡብ ኢትዮጵያ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ የሚማሩ
በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ቤታቸው ለጸፉት
ድርሰት ናሙና
- አባሪ ቀ:- በደቡብ ኢትዮጵያ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ የሚማሩ
በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ክፍል ውስጥ ለጸፉት
ድርሰት ናሙና
- አባሪ በ:- በአዋሳ ዩኒቨርሲቲ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ የሚማሩ
በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ቤታቸው ለጸፉት
ድርሰት ናሙና
- አባሪ ተ:- በአዋሳ ዩኒቨርሲቲ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ የሚማሩ
በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ክፍል ውስጥ ለጸፉት
ድርሰት ናሙና

የአባሪ ሸ	30
የአባሪ ቀ	31
የአባሪ በ	41
የአባሪ ተ	44
የአባሪ ፩	48
የአባሪ ፪	67
የአባሪ ፫	80
የአባሪ ፬	82

የሰንጠረዥ ማውጫ

ሰንጠረዥ 1. ተማሪዎቹ በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የተጠቀሙባቸው ቃላት ብዛት እና በድርሰቶቹ የታዩ አጠቃላይ የስህተት ብዛት-----	29
ሰንጠረዥ 2. በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ በየስህተት አይነቱ የተፈጸሙት ስህተቶች ብዛት-----	30
ሰንጠረዥ 3. በድምጽ ደረጃ የተፈጸሙ ስህተቶች -----	31
ሰንጠረዥ 4. በቃላት ደረጃ የተፈጸሙ ስህተቶች አይነትና ብዛት-----	41
ሰንጠረዥ 5. በመስተዋድዶች የተነሳ የተፈጸሙ የስህተት አይነቶች እና ብዛታቸው -----	44
ሰንጠረዥ 6. በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ የተፈጸሙ የስህተት አይነቶች እና መጠናቸው -----	48
ሰንጠረዥ 7. ስለትምህርት መሣሪያዎች ተማሪዎችና መምህራን ለተጠየቁት ጥያቄ የሰጡት ምላሽ-----	67
ሰንጠረዥ 8. ተማሪዎቹ መምህሮቻቸው በጽሑፍ የሚመለስ ጥያቄ ይሰጧቸው እንደሆነ ለተጠየቀው ጥያቄ የሰጡት ምላሽ -----	69
ሰንጠረዥ 9. ተማሪዎቹ በአማርኛ ቋንቋ እና ድርሰት ላይ ያላቸው አመለካከት-----	72

አጠቃሎ (Abstract)

ይህ ጥናት የተደረገው በወላይትኛ ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ላይ ነው። ጥናቱ ሁለት መሠረታዊ ጥያቄዎችን ለመመለስ ተብሎ የተዘጋጀ ነው። እነርሱም በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ የሚከሰቱት ስህተቶች ምን ዓይነት ናቸው? የድግግሞሽ መጠናቸው ምን ያህል ነው? የሚለው የመጀመሪያው ሲሆን ለስህተቶቹ ምንጭ ይሆናል ተብለው የሚገመቱት እነማን ናቸው? የሚለው ጥያቄ ደግሞ ሁለተኛው ነው። ከላይ የተገለፁትን ጥያቄዎች ለመመለስ በአዋሳ ከተማ በሚገኙ ሁለት የመምህራን ትመህርት ኮሌጆች ውስጥ በመማር ላይ የሚገኙ የ10+1 (ስርተፊኬት) ተማሪዎች ድርሰት እንዲጽፉ ተደርጓል። ተማሪዎቹ ድርሰት እንዲጽፉ የተደረጉት በሁለት ዙር ነው። በዚህም መሠረት ሁለት መቶ ስልሳ አራት/264/ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች የሏቸው፣ ሁለት መቶ ሰባ ሶስት /273/ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች የሏቸው ድርሰቶች ተፈትሸዋል።

ከድርሰቶቹ በተጨማሪም በመምህራንና በተማሪዎች የሚሞሉ የጽሁፍ መጠይቆች አገልግሎት ላይ ውለዋል። ከላይ የተገለፁትን የመረጃ መሰብሰቢያ መሣሪያዎች እና በተለያዩ ምሁራን የተጻፉ ጽሁፎችን መሠረት በማድረግም ለድርሰቱ መሠረታዊ ጥያቄዎች ምላሽ ለመስጠት ተሞክሯል። ስለዚህም ተማሪዎቹ በድምጽ፣ በቃል፣ በሀረግ እና በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ ስህተቶችን እንደሚሠሩ ለማረጋገጥ ተችሏል። ከብዛት አንጻርም በድምጽ ደረጃ የሚፈፀሙት ስህተቶች ቀዳሚውን ቦታ ሲይዙ፣ በሀረግ ደረጃ የሚከሰቱት ተከታይ ናቸው። ዝቅተኛ ስህተት የተፈፀመው በቃል ደረጃ ነው። በድምጽ ደረጃ የተከሰቱት ስህተቶች በአናባቢና በተናባቢ ድምጾች ደረጃ የተከሰቱ ተብለው ለሁለት የተከፈሉ ሲሆን በጽናባቢ ድምጾች የተከሰቱት ስህተቶች በዝተው ታይተዋል። በቃል ደረጃ የተከሰቱት ድርሰቶች በቃላት አመራረጥ፣ ድግግሞሽ እና ስደራ የተፈጠሩ ተብለው በሶስት ሲከፈሉ በስደራ የተፈጠሩት በብዛት የመጀመሪያውን ቦታ ይይዛሉ። በሀረግ ደረጃ የተፈጠሩትን ስህተቶች በሶስት ክፍሎች ማየት ተችሏል። እነርሱም በመስተዋድድ መገደፍ፣ መተካካት እና አላግባብ መስፈር ተብለው የተፈረጁ ሲሆን በብዛት በመስተዋድዶች መገደፍ የተፈጠረው ይበልጣል። በአረፍተኛነገር መዋቅር ደረጃ የተፈጠሩት ስህተቶች በመደብና በቁጥር አለመስማማት የተነሳ፣ በተሳቢ አመልካች የተነሳ እና በአፀፋዎች የተነሳ የተፈጠሩ ተብለው በሶስት የተከፈሉ ሲሆን በብዛት የተከሰተው ስህተት በመደብና በቁጥር አለመስማማት የተነሳ ነው። ለእነዚህ ስህተቶች ምንጭ ይሆናል ተብለው የታመኑት የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ፣ የውስጠ ቋንቋ ተጽእኖ፣ የማስተማሪያ መሣሪያዎችና የማስተማሪያ ዘዴ ድክመት እንዲሁም ስነልቦናዊ ሁኔታዎች ናቸው። በመጨረሻም ማጠቃለያና የተከሰቱትን ስህተቶች ለመቅረፍ ያስችላል ተብለው የታመኑባቸው የመፍትሔ ሀሳቦች ቀርበው ጥናቱ ተጠናቋል።

ምዕራፍ አንድ

መግቢያ

1.1. የጥናቱ ዳራ

የአማርኛ ቋንቋ ትምህርት በኢትዮጵያ የተጀመረው ዘመናዊ ትምህርት ከመጀመሩ ከረጅም አመታት በፊት ነው። በ17ኛው ክፍለ ዘመን ኢየሱሳውያን (Jesuits) በፍሪሞና፣ በደምቢያና በጎጃም የፖርቹጋል ልጆችን፣ የመኳንንት ልጆችን እና ሀገራውን አማርኛና ፖርቱጋልኛ መጻፍ ያስተምሯቸው እንደነበር መዛግብት ያስረዳሉ። በአፄ ቴዎድሮስ ዘመን መንግስት ወደኢትዮጵያ የገቡ ሚስዮናውያንም በተለያዩ የሀገሪቱ ክፍሎች ትምህርት ቤቶችን ያቋቋሙ ሲሆን፣ በተቋቋሙት ትምህርት ቤቶች ውስጥ ከሚሰጡት የትምህርት አይነቶች አንዱ አማርኛ ነበር።

በአጼ ምኒልክ ዘመን መንግስት ዘመናዊ ትምህርት ሲጀመርም ከትምህርት አይነቶቹ አንዱ አማርኛ ነበር። በ1940ዓ.ም ለመጀመሪያ ጊዜ የተቀረበው የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ሥርዓተ ትምህርት ውስጥ አማርኛ እንደአንድ የትምህርት አይነት ተካቶ እናገኛለን። ይህ ሥርዓተ ትምህርት በ1951 ዓ.ም ተሻሽሎ ሲወጣ የትምህርት አይነቶቹ በውስጣቸው የሚይዟቸው ይዘቶችን አካቶ ነበር። በአማርኛ ቋንቋ ትምህርት ውስጥ ከተካተቱት የትምህርት ይዘቶች አንዱ ደግሞ የድርሰት አፃፃፍ ነበር። በ1944 ዓ.ም ከወጣው የሁለተኛ ደረጃ ሥርዓተ-ትምህርት ይዘት መረዳት እንደሚቻለው በአማርኛ ቋንቋ ትምህርት ውስጥ ከሚሰጡት ትምህርቶች አንዱ ድርሰት ነበር።

የአማርኛ ቋንቋ ትምህርት አጠቃላይ አላማዎች የተማሪዎችን የማዳመጥ፣ የመናገር፣ የማንብብና የመጻፍ ክህሎት ማዳበር እንዲሁም የስነ-ልቦናና የስነጽሁፍ እውቀታቸውን ማጎልበት ነው። ይህም በመሆኑ መርሃ-ትምህርቶችም ሆኑ የማስተማሪያ መሣሪያዎች ከላይ የተገለፁትን አጠቃላይ አላማዎች ከግብ ያደርሱ ዘንድ በጥንቃቄ ሊቀረፁ ይገባል። በመምህራን ትምህርት ኮሌጆች የሚማሩ እጩ መምህራን ትምህርታቸውን ጨርሰው ወደ ስራ ሲሰማሩ አራቱን ክህሎትና ሁለቱን የእውቀት ዘርፎች ለተማሪዎች ማስጨበጥ ይችላሉ ዘንድ አስቀድመው እነርሱ በቂ ክህሎትና እውቀት ሊኖራቸው ይገባል። በተለይ በአማርኛ ኢ-አፈፈት ሆነው አማርኛን እንደ ሁለተኛ ቋንቋ ለማስተማር የሚሰለጥኑ እጩ መምህራን ልዩ ትኩረት ተሰጥቷቸው ሊማሩ እና እውቀታቸውን ሊያሳድጉ ይገባል።

እነዚህን እጩ መምህራን ለማሰልጠን ስንሳምን የአማርኛ ቋንቋ አና ከፈቱበት ቋንቋ በምን እንደሚለይ፣ ባህላዊ ዳራቸው፣ የቀደመ እውቀታቸው፣ ፍላጎታቸው፣ ለአማርኛ ቋንቋ ያላቸው ተጋልጦ፣ ወዘተ. ምን እንደሚመስል ከገንዘብ ውስጥ ማስገባት አለብን። ከዚህም በተጨማሪ ሲያዳምጡ፣ ሲናገሩ፣ ሲያነቡና ሲጽፉ የሚያስተግራቸው ምን እንደሆነ ችግራቸውም እንዴት ሊቀረፍ እንደሚችል በሚገባ ልናስብበትና ጥናት ልናደርግበት የሚገባ

ጉዳይ ነው። ምክንያቱም ወጥተው የሚያስተምሩትና የሚቀርቡት የጋራ መግባቢያ የሚያስፈልገውን አዲስ ትውልድ ነውና።

ከላይ የተጠቀሱትን የመሰሉ የቋንቋ ትምህርት ችግሮችን ለመለየት፣ ለመቆጣጠርና ለማስወገድ ከሚረዱ የጥናት ዘዴዎች አንዱ የድርሰት ስህተት ትንተና ጥናት ነው። በድርሰት ስህተት ትንተና ላይ ጥናት ያደረጉ ምሁራን እንደሚያስረዱት የተማሪዎችን ስህተት መረዳት ተማሪዎቹ በሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት የደረሱበትን ደረጃ ለመገንዘብ ይጠቅማል። ስለዚህም የድርሰት ስህተት ትንተና ለተማሪዎች ምን አይነት ምጋቤ ምላሽ /feedback/ መስጠት እንደሚገባ ይጠቁመናል። ተማሪዎች ድርሰት ሲጽፉ ስህተት እንደሰሩ ማወቃቸው ይጠቅማቸዋል እንጂ አይጎዳቸውም። ስህተት መቼ ይሰራል? ለምን ይሠራል? እንዴትስ ማስወገድ ይቻላል? የሚሉትን ጥያቄዎች መመለስ የስህተትን ምንጭ ለማድረግ፣ ካልተቻለም ለመቀነስ ይረዳል (Richards 1974: IX, Dulay et al 1982: 138-39)።

በተጨማሪም የሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት የመምህራን ስልጠና የተማሪዎችን ማንነት ያገናዘበ ይሆን ዘንድ የተማሪዎችን ችግሮች መረዳት አስፈላጊ እንደሆነ ይታመናል። ስለዚህም አጥጊው ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ላይ ያላቸውን የብቃት ደረጃ ያሳያል ብሎ ያመነበትን ይህንን ጥናት ለማጥናት ተነሳሽነቷል።

በመሆኑም የዚህ ጥናት አቅራቢ በአዋሳ ከተማ በሚገኙ ሁለት የመምህራን ትምህርት ኮሌጆች ውስጥ በ10+1 (ሰርተፊኬት) መርሃ ግብር ትምህርታቸውን በመከታተል ላይ በሚገኙ አፋቸውን በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች የፈቱ ተማሪዎች/ እጩ መምህራን/ የሚፈጽሙትን የስህተት አይነቶችና ምንጮች በማመልከት ቢቻል ከስህተት የፀዳ፣ ባይቻል ስህተቱን የሚገንዘብ መምህር በማውጣት ሂደት ላይ የበኩሉን አስተዋጽኦ ለማድረግ በማሰብ ይህን ጥናት ለማጥናት ተነሳሽነቷል።

1.2. የጥናቱ አላማ

የዚህ ጥናት ዋና አላማ በአዋሳ ከተማ በሚገኙ ሁለት የመምህራን ትምህርት ኮሌጆች ውስጥ በ10+1 (ሰርተፊኬት) መርሃ-ግብር በመማር ላይ ያሉ አፋቸውን በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች የፈቱ ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸውን ዋና ዋና የስህተት አይነቶችና የስህተት ምንጮች መለየት ነው። በመሆኑም ጥናቱ የሚከተሉትን ሁለት መሠረታዊ ጥያቄዎች ይመልሳል።

ሀ. በአዋሳ ከተማ በሚገኙ ሁለት ኮሌጆች ውስጥ በ10+1 (ሰርተፊኬት) መርሃ-ግብር በመማር ላይ የሚገኙት አፋቸውን በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች የፈቱ እጩ መምህራን (ተማሪዎች) በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸው ዋና ዋና የስህተት አይነቶች ምን ምን ናቸው? የስህተቶቹስ መጠን ምን ያህል ነው? በየስህተት አይነቶቹ የሚታየው ድግግሞሽስ ምን ያህል ነው?

ሊ. በተማሪዎቹ ለሚፈፀሙት ስህተቶች ምንጭ ናቸው ተብለው የሚታሰቡት ምን ምን ናቸው?

ከላይ የተገለፁትን ጥያቄዎች በመመለስ ከሚገኘው ውጤት የመፍትሔ ሐሳብ ይቀርባል።

1.3. የጥናቱ ጠቀሜታ

ይህ ጥናት በሚጠናቀቅበት ጊዜ ለብዙ አካላት ጠቃሚ እንደሚሆን ይታመናል። ጥናቱ በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች የሚፈጽሟቸውን የስህተት አይነቶችና ምንጮች ለይቶ ያሳያል። ተጠኚዎቹ ከሁለት የቋንቋ ቤተሰብ ማለትም ከአሜሪካ ኩሻዊ የተመረጡ በመሆናቸው ይህ ጥናት በደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል በሚገኙ የመምህራን ማሰልጠኛ ተቋማትም ሆነ የአማርኛ ቋንቋን በሚያስተምሩ ሌሎች ከፍተኛ ተቋማት የሚያስተምሩ መምህራን በተማሪዎቻቸው ሊፈፀሙ የሚችሉትን ስህተቶች አስቀድመው እንዲያውቁ ወይም እንዲገምቱ ያደርጋል። መምህራኑ የተማሪዎቻቸውን የስህተት አይነቶችና የስህተት ምንጮች አስቀድመው ካወቁ ወይም ከገመቱ ያን ስህተት ለማረም የሚያስችል የማስተማሪያ ዘዴ እና የትምህርት መሣሪያ ማዘጋጀትና መጠቀም ይችላሉ።

ከተቋማቱ በተጨማሪ ክልሉ አማርኛን ከአንደኛ ደረጃ ጀምሮ ለሚያስተምሩ መምህራን የአጭርም ሆነ የረጅም ጊዜ ስልጠና ለመስጠት የሚያቅድ ከሆነ በመምህራኑም ሆነ በተማሪዎች የሚፈፀመውን ስህተት አውቆ የስልጠናውን አቅጣጫ ለመቀየስ ይህ ጥናት ይረዳዋል። ይህም ብቻ ሳይሆን ተማሪዎቹ የሚፈጽሟቸው የስህተት አይነቶች በሁለተኛ ደረጃም ሆነ በአንደኛ ደረጃ ተማሪዎች ሊፈፀሙ ስለሚችሉ፣ የክልሉ የመርሃ ትምህርትም ሆነ የመማሪያ መጽሐፍ አዘጋጆች በጥናቱ ተጠቃሚ ሊሆኑ ይችላሉ። በአጠቃላይ በደቡብ ኢትዮጵያ ሕዝቦች ክልል አማርኛን እንደሁለተኛ ቋንቋ የሚማሩ ተማሪዎች፣ የሚያስተምሩ መምህራን፣ የመርሀ-ትምህርት አዘጋጆች እና የመማሪያ መጻሕፍት አዘጋጆች የዚህ ጥናት ተጠቃሚዎች ይሆናሉ ተብሎ ይታመናል።

1.4. የጥናቱ ክልል

ጥናቱ የተካሄደው በአዋሳ ከተማ ውስጥ በሚገኙ የመምህራን ትምህርት ኮሌጆች ውስጥ ነው። በከተማዋ ውስጥ ሶስት የመምህራን ትምህርት ኮሌጆች አሉ። ሁለቱ የግል ሲሆኑ አንዱ የመንግስት ነው። በመንግስት በሚተዳደረው የአዋሳ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ የ10+1 (ሰርተፊኬት) መርሃ ግብር የለውም። ስለዚህ ጥናቱ በሁለቱ የግል ኮሌጆች ላይ እንዲያተኩር ተደርጓል።

1.5. ጥናቱ ወሰን

ይህ ጥናት በአዋሳ ከተማ በሚገኙት በደቡብ ኢትዮጵያ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ እና በአዋሳ ዩኒቨርሲቲ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ ውስጥ በ10+1 (ሰርተፊኬት) መርሃ ግብር ትምህርታቸውን በመከታተል ላይ በሚገኙ፣ በወላይትኛና ሲያምኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በራቱ ተማሪዎች የተፃፉ ድርሰቶች ውስጥ የተከሰቱ ስህተቶችን በመተንተን ላይ ያተኩራል። ጥናቱ ያተኩረው ከድምጽ ጀምሮ እስከ አረፍተኛ መዋቅር ድረስ የተከሰቱ ስድስት ስድስት ስህተቶች ላይ ነው። ከእነዚህ ውጭ ያሉት ስህተቶች የዚህ ጥናት ተተኪዎች አይደሉም።

1.6. የአጠናን ዘዴ

በዚህ ንዑስ ርዕስ ስር ይህ ጥናት ከግብ ይደርስ ዘንድ አገልግሎት ላይ የዋሉ ልዩ ልዩ ዘዴዎችን እንመለከታለን። በመሆኑም የተጠኚዎች አመራረጥ፣ የመረጃ መሰብሰቢያ መሣሪያዎች እና የመረጃ አተናተን ዘዴ የሚሉትን በቅደም ተከተል እንመለከታለን።

1.6.1. የተጠኚዎች አመራረጥ

በዚህ ስር ጥናቱ ያተኩረባቸውን ተጠኚዎች ለመምረጥ አጥኚው የተጠቀመባቸውን መስፈርቶች እንቃኛለን። ስለዚህም ተማሪዎቹ የሚማሩባቸው ከፍተኛ ትምህርት ተቋማት፣ ተማሪዎቹ እና የተማሪዎቹ መምህራን እንዴት እንደተመረጡ ለመቃኘት እንሞክራለን።

1.6.1.1. የኮሌጆች አመራረጥ

በአዋሳ ከተማ ሶስት የመምህራን ማሰልጠኛ ኮሌጆች አሉ። እነርሱም የአዋሳ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ፣ የደቡብ ኢትዮጵያ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ እና የአዋሳ ዩኒቨርሲቲ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ ናቸው። የአዋሳ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ በመንግስት የሚተዳደር ሲሆን በ10+1 (ሰርተፊኬት) መርሃ ግብር ስልጠና አይሰጥም። በመሆኑም ተጠኝ ተማሪዎችን በኮሌጁ ማግኘት አልተቻለም። የግል ኮሌጅ የሆኑት የደቡብ ኢትዮጵያ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ እና የአዋሳ ዩኒቨርሲቲ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ ግን በ10+1 (ሰርተፊኬት) መርሃ ግብር ስልጠና ስለሚሰጡ ጥናቱ በሁለቱ ላይ ሊያተኩር ችሏል።

1.6.1.2. የተማሪዎች አመራረጥ

በአሁኑ ሰአት ለአንደኛ ደረጃ ትምህርት መስጫነት ከሚያገለግሉት ቋንቋዎች መካከል ወላይትኛና ሲያምኛ ይገኙበታል። ስለዚህም በእነዚህ ቋንቋዎች ስልጥነው የሚወጡ መምህራን ያስፈልጋሉ። መምህራኑ ሁሉንም የትምህርት አይነት የሚያስተምሩ በመሆናቸው በአማርኛም እንዲሰለጥኑ ይደረጋል። በደቡብ ኢትዮጵያ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ በወላይትኛ ቋንቋ

ለማስተማር የሚሰለጥኑ ተማሪዎችን የያዘ አንድ ክፍል ሲኖር በሲዳሞኛ ለማስተማር የሚሰለጥኑ ተማሪዎችን የያዙ አራት ክፍሎች አሉ። በአዋሳ ዩኒቨርሲቲ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ ደግሞ አራት በወላይትኛ ለማስተማር የሚሰለጥኑ ሶስት በሲዳሞኛ ለማስተማር የሚሰለጥኑ ተማሪዎችን የያዙ ክፍሎች አሉ። በአያንዳንዱ ክፍል ውስጥም ከ40-50 ተማሪዎች ይኖራሉ። በመሆኑም በደቡብ ኢትዮጵያ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ በወላይትኛ የሚሰለጥኑ ተማሪዎችን የያዘ ክፍል አንድ ብቻ ስለሆነ ክፍሉ በጥናቱ ውስጥ እንዲካተት ሲደረግ በአዋሳ ዩኒቨርሲቲ መምህራን ትምህርት ኮሌጅ ውስጥ ካሉት አራት የወላይትኛ ክፍሎች ውስጥ አንዱ በእጣ እንዲወድቅ ተደርጎ ሶስቱ በጥናቱ ተካተዋል። በሲዳሞኛ ቋንቋ የሚሰለጥኑ ተማሪዎች ክፍሎች እንዲመረጡ የተደረገው ከሁለቱም ኮሌጅ ሁለት ሁለት ሲሆን የተለዩትም በእጣ ነው።

1.6.1.3. የመምህራን አመራረጥ

በጥናቱ ውስጥ በተካተቱት ኮሌጆች ውስጥ ሰባት ቋሚ መምህራን እና አንድ የትርፍ ሰአት መምህር ያስተምራሉ። ከሰባቱ አንዱ ስራ ይበዛብኛል ብለው መጠይቁን ሳይሞሉ ሲቀሩ የትርፍ ጊዜው መምህር ደግሞ የጽሑፍ መጠይቁን ሞልተው ለመመለስ ሳይችሉ ቀርተዋል። ስለዚህም በዚህ ጥናት ውስጥ መጠይቅ በመሙላት የመረጃ ምንጭ የሆኑት ስድስት መምህራን ብቻ ናቸው። ከመምህራኑ ሁለቱ በአማርኛ ማስተማር ስነ ዘዴ ሁለተኛ ዲግሪያቸውን የያዙ ሲሆኑ አራቱ በኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሁፍ የመጀመሪያ ዲግሪ ያላቸው ናቸው።

1.6.2. የመረጃ መሰብሰቢያ መሣሪያዎች

በዚህ ጥናት ውስጥ በመረጃ ምንጭነት ሊያገለግሉ ይችላሉ ተብለው የተመረጡት የጽሁፍ መጠይቅ እና በተማሪዎች የሚፃፉ ድርሰቶች ናቸው።

1.6.2.1. በተማሪዎች የተፃፉ ድርሰቶች

በተማሪዎቹ የተፃፉ ድርሰቶች ዋና የመረጃ ምንጭ ሆነው የሚያገለግሉ ናቸው። እነዚህ ድርሰቶችን ለማግኘት አስቀድሞ የተማሪዎችን ባህላዊ፣ ማህበራዊ እና ትምህርታዊ ዳራ ያገናዘበ ሰላሳ አንድ ርዕሶች ተሰጥተዋል። እነዚህ ርዕሶች፣ ተማሪው ነፃ ሆኖ፣ ያለምንም ጭንቀት ሃሳቡን እንዲገልጽ ተደርገው የሰሩ ሲሆን ተማሪዎቹ ሀሳቤን ለመግለጽ ያስችለኛል ብለው የሚያምኑበትን ርዕስ መርጠው እንዲጽፉ ተደርጓል። ተማሪዎቹ ድርሰት እንዲጽፉ የተደረገው በሁለት ዙር ነው። የመጀመሪያው በክፍል ውስጥ እንዲጽፉ የተደረገ ሲሆን የተሰጣቸው ጊዜ ሃምሳ ደቂቃ ነው። በዚህ ድርሰት የተሳተፉት ተማሪዎች ከወላይትኛ 178 ከሲዳሞኛ ደግሞ 180 ናቸው። በጠቅላላ 350 ይሆናሉ። ሁለተኛውን ድርሰት ቤታቸው ጽፈው

እንዲመጡ ተደርጓል። ተማሪዎቹ ቤታቸው ጽፈው እንዲመጡ የተፈለገው ረጋ ብለውና አስበውበት እንዲጸፉ ለማድረግ ነው። ተማሪዎቹ ላለመሳሳት ተጠንቅቀው እና ጊዜ አግኝተው ትኩረትም ሰጥተው ቢጸፉ ስህተቶችን ከግድፈት ለይቶ ለማወቅ ይረዳል ተብሎ ታምኖበት ነው። ይሁን እንጂ ቤታቸው ጽፈው የመጡ ተማሪዎች ግማሽ ያህሉ ብቻ ናቸው። እነርሱም ቢሆኑ በተደጋጋሚ ጉትጎታና በመንጠባጠብ ያመጡ ናቸው። የሆነው ሆኖ ይህን ጥናት ለማጥናት በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች 264 ድርሰቶች፣ በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች ደገሞ 273 ድርሰቶች አገልግሎት ላይ ውለዋል።

እነዚህ ድርሰቶች በሶስት እንዲባዙ ተደርገው በኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነጽሁፍ የመጀመሪያ ዲግሪ ያላቸውና የሌላ ቋንቋ ተጽዕኖ የሌለባቸው መምህራን እንዲያርሙት ተደርጓል። መምህራኑ ስህተቶችን በድምፅ፣ በቃል፣ በሀረግ እና በዐረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ ከፍለው ከእያንዳንዱ ድርሰት ያገኙትን እንዲያሰፍሩ ተደርጓል። ከዚህ በተጨማሪም በስተቀር ዙሪያ ልዩነቶች ሲከሰቱ በውይይት ወደ አድነት ለመምጣት ካልተቻለም አብላጫው (ሁለቱ) መምህራን የተሰማሙበትን ስተት በመውሰድ ጥናቱን ለማካሄድ ተሞክሯል። በአንዱ ድርሰት ሶስቱ መምህራን ያሰፈሩትን ስህተቶች ለሶስት በማካፈል በእያንዳንዱ ድርሰት የተከሰቱትን ስህተቶች መጠን ለማወቅ ተችሏል።

1.6.2.2. መጠይቆች

በዚህ ጥናት ሁለት መጠይቆች አገልግሎት ላይ እንዲውሉ ተደርጓል። የመጠይቆቹ አላማ በተማሪዎቹ ድርሰት የሚደረስበት ውጤት ላይ አጠራጣሪ ሁኔታ እንዳይፈጠር ድጋፍ ለማግኘት ነው። በተጨማሪም በተማሪዎቹ ድርሰቶች አማካይነት ሊደረስባቸው የማይችሉትን የስህተት ምንጮች ለመገመት ማስቻል ነው።

መጠይቁ ከተዘጋጀ በኋላ በባለሙያዎች ተገምግሞ እና ተስተካክሎ አገልግሎት ላይ ሊውል ችሏል። መጠይቁ በተማሪዎች እንዲሞላ ሲደረግም የኮሌጁ መምህራን እና አጥ ሺው የመጠይቁን አላማ በማሳወቅ፣ እንዴት እንደሚሞላ በማብራራት እንዲሁም ግልጽ ያልሆኑ ነጥቦች ካሉ ግልጽ በማድረግ ሂደት ተሳትፈዋል።

ለመምህራንም ሆነ ለተማሪዎች የተዘጋጁት መጠይቆች አራት ክፍሎች አሏቸው። የመጀመሪያው ክፍል አጠቃላይ መረጃን የየዘ ነው። ሁለተኛው ክፍል በምርጫ የሚመለሱ ጥያቄዎችን እንዲይዝ ሲደረግ ሶስተኛው ክፍል በአምስት የስኬል ክፍሎች ማለትም በጣም ከፍተኛ፣ ከፍተኛ፣ መሀከለኛ፣ ዝቅተኛ እና በጣም ዝቅተኛ በማለት የሚመለሱ ጥያቄዎችን እንዲይዝ ተደርጓል። አራተኛው ክፍል ደግሞ በጽሁፍ የሚመለሱ (ክፍት) ጥያቄዎች ይዟል።

1.6.3. የመረጃ አተናተን ዘዴ

1.6.3.1. የስህተት አይነቶች አተናተን ስልት

የስህተት ትንተናን ለማድረግ ከሚጠቅሙት ሁለት አባይት ዘዴዎች (Norrish 1992, 80) ውስጥ በዚህ ጥናት አገልግሎት ላይ የዋለው አስቀድሞ በተከፈለ ምድብ ውስጥ

የተማሪዎችን ስህተቶች መመደብ ነው። በዚህም መሠረት ስህተቶቹን ለመተንተን የሚከተሉት ቅደም ተከተሎች ተከናውነዋል።

1. በሁለቱ ቋንቋዎች የተከሰቱ ስህተቶች ለየብቻ እንዲሰፍሩ ተደርገዋል። ድርሰቶቹ የተፃፉበትን ቃላት ብዛት ለማወቅም በእያንዳንዱ ድርሰት ውስጥ ያሉትን ቃላት በመቁጠር እንዲደመሩ ተደርጓል።
2. ድርሰቶቹ የተፃፉበትን ቃላት መጠን ለድርሰቶቹ በመካፈል አንድ ድርሰት የተፃፈበትን አማካይ የቃላት ብዛት ለማወቅ ተችሏል።
3. በተማሪዎቹ የተሠሩ ስህተቶች ምን ያህል እንደሆኑ ለማወቅ በእያንዳንዱ ድርሰት ውስጥ ያሉ ስህተቶች ተለቅመው ተደመሩ።
4. የስህተቶቹን መጠን ለድርሰቶቹ በማካፈል በአንድ ድርሰት በአማካይ ምን ያህል ስህተቶች እንደተከሰቱ ለማወቅ ተችሏል።
5. የስህተቶቹን መጠን በመቶ በማባዛት እና የተገኘውን ውጤት ድርሰቶቹ በተፃፉበት ቃል መጠን በማካፈል በመቶ ቃላት ምን ያህል የስህተት ድግግሞሽ እንዳለ ለማወቅ ተችሏል። ይህም በተለያዩ መጠን የተፃፉ ድርሰቶችን ስህተት ለማነፃፀር ይጠቅማል (Norrish 1992: 103 -104)።
6. የተማሪዎቹ ስህተቶች አስቀድሞ በተመደቡበት ምድብ እንዲከፈሉ ከተደረገ በኋላ በእያንዳንዱ የስህተት አይነት የተፈፀሙ የስህተት ብዛቶች እና በመቶ ቃላት የታየው ድግግሞሽ ከላይ በሰፈረው መንገድ በመጠቀም ለማወቅ ተችሏል።
7. በየስህተት አይነቱ ውስጥ ንዑሳን የስህተት ምድቦች ስላሉ በእነርሱ ውስጥ ምን ያህል ስህተቶች እንደተፈፀሙ በመቶ ቃላትም ምን ያህል እንደሆኑ ለማወቅ ተችሏል።

1.6.3.2. የስህተት ምንጮች አተናተን ስልት

በተማሪዎች የተፈፀሙ ስህተቶች ምንጫቸው ምን እንደሆነ መቶ በመቶ ርግጠኛ ሆኖ መናገር አይቻልም (Dulay et al 1982: 140-146)። ይሁን እንጂ ከተለያዩ መግባቶች እና ጥናቶች የተገኙ መረጃዎችን እንዲሁም በተማሪዎችና በመምህራን የተሞሉ የጽሁፍ መጠይቆችን መሠረት በማድረግ የስህተት ምንጭ ይሆናሉ ተብሎ የታመነባቸውን መላምቶች ለማቅረብ ተሞክሯል። ምንጮቹም በተዛማጅ ጽሁፎች ቅንነት የተገለፁት የአፍ መጥቻ ቋንቋ ተጽእኖ፣ የውስጠ ቋንቋ ተጽዕኖ፣ የማስተማሪያ መሣሪያዎችና የማስተማሪያ ዘዴ ድክመት እንዲሁም ስነልቦናዊ ሁኔታዎች እንደሆኑ ተደርሶበታል።

ምዕራፍ ሁለት

የተዛማጅ ጽሑፎች ቅኝት

2.1. የስህተት ምንነት

የሰው ልጅ አብዛኛውን ትምህርት የሚማረው ከስህተት ነው ይባላል። ስህተት የሰው ልጅ አንድን ቁምነገር ለማግኘት የሚያልፍበት መንገድ ነው ማለት እንችላለን። የዋና ተማሪ ዋና ለመማር በሚያደርገው ልምምድ የተለያዩ ስህተቶችን ይፈጽማል፤ ከስህተቱም በመታረም ዋና ይችላል። መኪና መንዳት ለመቻል በመጀመሪያ ልምምድ ማድረግ ያስፈልጋል። ስንለማመድ ስህተቶችን ልንፈጽም እንችላለን። ይሁን እንጂ ከስህተታችን በመታረም መኪናውን በደንብ ማሸከርከር የመቻል ብቃት ላይ እንደርሳለን። የቋንቋ ለመዳ ሂደትም ከዚህ የተለየ አይደለም። የአፍ መፍቻንም ሆነ ሁለተኛ ቋንቋን ለመልመድ ጥረት ስናደርግ ስህተቶችን እንፈጽማለን። ከተፈጸሙት ስህተቶች በመማርም ቋንቋን እንለምዳለን (Dulay et al 1982:138, Brown 1994:204-205)።

ሰዎች የአፍ መፍቻ ቋንቋቸውን በመልመድ ሂደት ውስጥ የበዙ ስህተቶችን ሲፈጽሙ ይስተዋላል። ይሁን እንጂ ሞግዚቶቻቸው፣ ወላጆቻቸው እና በዙሪያቸው የሚገኙ የቋንቋው ተናጋሪዎች ስህተቶቻቸውን እንዲያርሙ ስለሚያደርጓቸው የአፍ መፍቻ ቋንቋቸውን ይለምዳሉ። በሁለተኛ ቋንቋ ለመዳ ሂደትም ስህተቶች ሊፈጸሙ ይችላሉ። እነዚህ ስህተቶች የሚከሰቱት የቋንቋው ተማሪ ቋንቋውን ለመናገር ወይም ለመጻፍ በሚሞክርበት ጊዜ ነው። ተማሪው በቋንቋው ለመገልገል ሲሞክር የቋንቋውን ህጎች ወይም ስርአቶች ለመጠቀም ይሞክራል። ይሁን እንጂ የቋንቋውን ህግና ስርአት በሚገባ ባለማወቁ፣ አ-መደበኛ (irregular) የሆኑ የቋንቋው አጠቃቀሞችን ባለመለየቱ ወይም በቋንቋው በመገልገል በቂ ልምምድ ባለማድረጉ የተነሳ ለስህተት ይዳረጋል። የተፈጸመው ስህተትም ተማሪው ያለበትን የቋንቋ መልመድ ደረጃ እንደዚሁም ቋንቋውን ለመልመድ የሚጠቀምበትን ስልት ሊጠቁም ይችላል።

ተማሪዎች ሁለተኛ ቋንቋን ለመልመድ በሚያደርጉት ጥረት የተነሳ በሚፈፀሙ ስህተቶች ላይ የተለያዩ ምሁራን ሰፋሪ ምርምሮችን አድርገዋል። ከምሁራኑ የጥናት ውጤትም ለመረዳት እንደሚቻለው ከስህተት ምንነት አንስቶ እስከ የስህተት አይነቶችና ምንጮች ድረስ ተቀራራቢ የሆነ አስተያየትና ብዬ ተሞግቷል።

ምሁራን ስህተትን በሁለትና በሶስት ክፍለው ማጥናት ከጀመሩ ረጅም አመት ተቆጥሯል። Johnson (1988:90) የስህተት አይነቶችን ከመለየታችን በፊት ተማሪዎች ለምን እንደተሳሳቱ መለየት እና የስህተቶቹን ምክንያቶች ማወቅ ይገባል ይላል። እነዚህ ምሁር እንደሚያስረዱት የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች ቢያንስ በሁለት ምክንያት ስህተትን ሊፈጽሙ

ይችላሉ። ከምክንያቶቹም አንደኛው ተማሪዎች በሚማሩት ቋንቋ ዙሪያ በቂ እውቀት ስለሌላቸው ወይም የተዛባ እውቀት (false knowledge) በመጨመራቸው የተነሳ የሚከሰት ስህተት ሲሆን ይህንንም “ስህተት” (error) ብለን እንጠራዋለን። የቋንቋ ተማሪዎች ለስህተት የሚዳረጉበት ሌላው ምክንያት በቋንቋው በበቂ ሁኔታ ባለመገልገላቸው የተነሳ በሚከሰት የልምድ እጥረት ነው። ይህም ተማሪዎች የችሎታ ማነስ እንዲያጋጥማቸው ያደርጋል። እንደዚህ አይነቱ ስህተት ፈረስ እንዴት መጋለብ እንደሚቻል እያወቁ በአግባቡ መጋለብ እንደ አለመቻል ይቆጠራል። የዚህ ስህተት ምንጭ የዕውቀት ማነስ ወይም የተዛባ እውቀት መጨመር ሳይሆን የልምድ እጥረት ወይም በሚገባ አለመለማመድ ነው። በእንደዚህ አይነት ሁኔታ የሚፈጠርን ስህተት “ግድፈት” (mistake) እንለዋለን።

Ngara (1983:35-36) እንዳስቀመጡት ስህተትን፣ የአፈጻጸም ችግር ስህተት (Performance error) እና የብቃት ማነስ ስህተት (Competence error) ብለን ለሁለት መክፈል እንችላለን። የአፈጻጸም ችግር ስህተት የምንለው ግድፈትን ሲሆን ይህም ማዳግን፣ የተወሰኑ ቃላት ወይም የሆሜያት ግድፈትን፣ አላስፈላጊ ድግግሞሽን፣ ወዘተ. ያጠቃልላል። ተማሪው እነዚህን ስህተቶች የሚፈጽመው ቋንቋውን ባለማወቁ ሳይሆን በችኮላ፣ በስሜት (በጭንቀት) ውስጥ ሆኖ በመናገር ወይም በመጻፍ፣ በመዘናጋት አሊያም በግዴለሽነት ነው። እነዚህን ግድፈቶች አፈፈትም ሆነ አፈፈት አከል (Native like) ተናጋሪዎች ሊፈጽሟቸው ስለሚችሉ ተማሪዎቹ የሚማሩትን ቋንቋ ምን ያህል እንዳዳበሩ ሊገልጹ አይችሉም። የብቃት ማነስ ስህተት የምንለው ተማሪዎች በታላሚው ቋንቋ ላይ ያላቸውን ብቃት የሚያመለክተውን ነው። እነዚህም ስህተቶች በትክክል የተማሪውን ስህተት የሚያሳዩ ሲሆን ተማሪው በታላሚው ቋንቋ የቱ ጋር ችግር (ጉድለት) እንዳለበት የሚጠቁሙ ናቸው። ግድፈትን (የአፈጻጸም ችግር ስህተትን) ለትክክለኛነትና ለጥንቃቄ ትኩረት በማድረግ መቀነስ ሲቻል፣ የብቃት ማነስ ስህተትን መቅረፍ የሚቻለው ግን ለታላሚው ቋንቋ ትምህርት ትኩረት በመስጠት እንደሆነ እኒሁ ምሁር ያስረዳል።

Brown (1994:205-206) እንደ Johnson ስህተትን፣ ግድፈትና ስህተት በማለት ለሁለት ክፍለው ይመለከቱታል። ምሁሩ የተማሪዎችን የቋንቋ ችሎታ በተገቢ ሁኔታ መተንተን ካስፈለገ በስህተትና ግድፈት መካከል ያለውን ልዩነት በሚገባ ማጠን እንደሚያስፈልግ ይገልጻል። ግድፈት የሚወክለው በአፈጻጸም ችግር የሚከሰት ስህተትን ሲሆን በይሆናል ግምት፣ እና በማዳግ (Lapse) የሚፈጠር ስህተትም በዚሁ ውስጥ የሚጠቃለል ነው። እንደ Brown ገለጻ ግድፈት በማንኛውም ሰው የሚፈጸም፣ አፈፈት እና ኢ-አፈፈትን የማይለይ ነው። አፈፈት ተናጋሪዎች ይህን ማዳግ ወይም ግድፈት ወዲያውኑ ተገንዝበው ሊያስተካክሉት ይችላሉ። ስለዚህ ለአፈፈቶች የብቃት ማነስ ችግር ሳይሆን በአፍልቆት ሂደት የተወሰነ ክፍተት መኖርን ማመልከቻ ነው። ይህ ክፍተትም ምናልባት ጭንቀት፣ አፍ ማዳግ፣ ዘራቀዳዊ የቋንቋ አጠቃቀም እና ወዘተ. ነው።

ስህተት የምንለው ግን የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች ከታላላቅ ቋንቋ ሰዎች ስርአት፣ ሥርዓት ባለው መንገድ አራንግጠው የሚጸፉትን/የሚናገሩትን ሲሆን የተማሪዎቹን የቋንቋ ብቃት የሚያንፀባርቅ ነው። ለምሳሌ በአማርኛ ቋንቋ ሰዎች ስርአት የባለ ሶስት እግር ግሶች የሶስተኛ መደብ፣ ነጠላ ቁጥር፣ ተባዕታይ ጾታ ቦዝ ቅርጽ የመጨረሻ ድምጽ “ኦ” ነው። ይህም ሰበረ ብሎ ሰብሮ፣ ፈለገ ብሎ ፈልጎ፣ ማረከ ብሎ ማርኮ በማለቱ ይገለጻል። ይህን የተረዳ አማርኛን እንደ ሁለተኛ ቋንቋ የሚማር ተማሪ “ፈነጨ” የሚለውን ግስ ወደ ቦዝ ለመለወጥ “ፈንጮ” ቢል ስህተት ሠራ እንለዋለን። ይሁን እንጂ ይህ ስህተት ይሁን ወይም ግድፈት ለመረዳት በጥንቃቄ መመርመር ያስፈልጋል። ስለዚህም ተማሪው «ሠለቸ»ን እና «አገኘ»ን ወደ ቦዝ ለመለወጥ በቅደም ተከተል “ሠልቸ” እና “አግኛ” ብሎ ከተጠቀመ በትክክል ስህተት ነው ብለን መደምደም ያስችለናል (Brown 1994:200)።

Corder (1974:24) እንዳስቀመጡት ስህተቶችን ስርአታዊ እና ስርአታዊ ያልሆኑ በማለት ለሁለት መክፈል ይቻላል። አፈፈት አዋቂዎች በንግግራቸው መሀከል ለስህተት ሊጋለጡ ይችላሉ። ይህም በማስተዋል ችግር፣ በአካላዊ ሁኔታ ማለትም በድካም፣ በጭንቀት፣ በተመስጦ ወዘተ. የተነሳ ሊሆን ይችላል። በእንደዚህ አይነት ሁኔታ የሚፈጸም ስህተት የስህተት ፈጻሚውን እውቀት እና የቋንቋ ብቃት አያመለክትም። ስህተት ፈጻሚው ወዲያውኑ ሊያስተካክለውም ይችላል። እንደዚህ አይነቱን ስህተት ግድፈት እንለዋለን። የቋንቋ ተማሪው ስርአታዊ በሆነ መንገድ የሚሳሳተውን ስህተት “ስህተት” ብለን ስንጠራው ተማሪው እስኪታረም ወይም አራ- ፊት ተናጋሪዎች እንደዚያ እንደማይሉ እስኪገነዘቡ ድረስ ትክክል ነው ብሎ በስህተቱ ይቀጥላል። ይህንንም ለይቶ ማወቅ ለቋንቋ ትምህርቱ ትልቅ ፋይዳ እንዳለው እኚሁ ምሁር ያስገነዝባሉ ።

Norrish(1992:7-8) ስህተትን ስህተት፣ ግድፈትና፣ ማዳጥ ብለው ለሶስት ይከፍሉታል። እንደርሳቸው አገላለጽ “ስህተት” ተማሪው አንድን የቋንቋ ክፍል ካለመማሩ ወይም ከለማወቁ የተነሳ በተደጋጋሚ የሚፈጸመው ሲሆን ተማሪው ከስህተቱ ሊማር የሚችለው ስህተቱ ሲነገረው ወይም የቋንቋው ተናጋሪዎች እንደማይጠቀሙበት ሲያውቅ ነው።

ተማሪው ችሎታውን በሚገባ ባለማዳበሩ የተነሳ አንድን የቋንቋ አጠቃቀም አንዳንዴ በትክክል አንዳንዴ ደግሞ በተሳሳተ መንገድ ሊጠቀም ይችላል። ይህ አይነቱን ስህተት ግድፈት ስንለው ዘላቂነት ባለው መንገድ የሚፈፀም ሳይሆን እየተለዋወጠ (ማለትም ተማሪው አንዳንዴ በትክክል ሲጸፍ/ሲናገር አንዳንዴ ደግሞ የተሳሳተ ይፀፋል /ይናገራል) የሚፈፀም ነው።

ተማሪዎች የሚሳሳቱት፣ ነገር ግን ከስህተትም ከግድፈትም ጎራ ሊመደብ የማይችል የስህተት አይነት አለ። ይህ አይነቱ ስህተት በማንኛውም ሰው ላይ ማለትም በአፈራቱም በአ- አፈራቱም ላይ የሚፈጸም ሲሆን በየትኛውም ቦታ በማናቸውም ሰዓት ሊከሰት የሚችል ነው። እንዲህ አይነቱን ስህተት ማዳጥ እንለዋለን። ማዳጥ በቂ እውቀት ወይም ልምምድ ላለመኖሩ (በዚህም የተነሳ ስህተት ለመፈጠሩ) ምልክት ሲሆን አይችልም። ምክንያቱም የማዳጥ

ምክንያቶች ትኩረት ማጣት፣ የትውስታ ማነስ፣ ስሜታዊነት፣ አካላዊ ወይም አእምሮአዊ ድካም፣ እንዲሁም መጠጥ ሲሆኑ ይችላሉ። የማዳግ መሠረታዊ መሰያ ባህሪውም ስህተቱን የፈጸመው ሰው ያለ ውጫዊ እርዳታ ንግግሩን ወይም ጽሁፉን ራሱ ሊያርመው መቻሉ ነው (Norrish 1992:8, Sharma 1986:77)። ከላይ በተገለጸው ትንታኔ (Corder 1973: 256-261) ይስማማሉ። ስለ ስህተት ምንነት ይህን ያህል ካሰረገን ቀጥለን ደግሞ ስለስህተት ትንተና ምንነትና ታሪካዊ ዳራ ለመመልከት እንሞክራለን።

2.2. የስህተት ትንተና ታሪካዊ ዳራ

የስህተት ትንተና የተማሪዎችን ስህተት መሠረት አድርጎ ስህተትን ግልጽ በሆነ አላማ፣ አመቺና ወጤታማ በሆነ መንገድ የመተንተን ሂደት ነው። የስህተት ትንተና የስህተት አይነቶችን እና ምንጫቸውን ለመተንተን የምንጠቀምበትና ሰፊ ተቀባይነት እያገኘ የመጣ የጥናት መስክ ነው (Ellis 1989:51, Sharma 1986:76)።

ይህ የጥናት ዘርፍ ረጅም ጊዜ ያስቆጠረ ሲሆን አስፈላጊነቱ እየታወቀ የመጣውም በ1950ዎቹ መጨረሻ ላይ እና በ1960ዎቹ መጀመሪያ ላይ ነበር። በዚህ ዘመን የስህተት ትንተና በንጽጽራዊ ትንተና ሊገለጽ ያልቻለውን የተማሪዎችን ስህተት በመተንተን ላይ ያተኮረ አካሄድ ነበረው። የስህተት ትንተና እያደገ ከመምጣቱ አስቀድሞ የተማሪዎችን ስህተት በመተንተን ገናና የነበረው ንጽጽራዊ ትንተና ሲሆን ይህም የባህሪታውያንን ስነልቦና (Behavioral psychology) የተከተለ የጥናት መስክ ነበር። በባህሪታውያን ስነልቦና አራማጆች ትምህርት የልምድ ክምችት ነው ተብሎ ስለሚታመን ተማሪዎች ስህተትን የሚፈጽሙት በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ልምድ የተነሳ አዲሱ የቋንቋ ለመዳ መሠናክል ስለሚያጋጥመው እንደሆነ ይታሰባል (Dulay et al 1982: 140-141)።

ስለዚህም ንዕስራዊ ትንተና የተማሪውን የአፍ መፍቻ ቋንቋ እና ታላሚውን ቋንቋ መሠረት አድርጎ ስህተትን ይተነትናል። በዚህ የጥናት መስክ እምነት የስህተት ምንጭ የተማሪው የአፍ መፍቻ ቋንቋ፣ በሁለተኛ ቋንቋ ለመዳ ውስጥ ጣልቃ መግባት ነው። አሮጌው ልምድ ማለትም ተማሪው አፍ የፈታበት ቋንቋ በአዲሱ ልምድ ላይ ተጽዕኖ ሊያሳድር ይችላል። ህፃንም ሆነ አዋቂ ሁለተኛ ቋንቋቸውን በሚማሩበት ጊዜ ስህተትን ቢሠሩ፣ የሠሩት ስህተት ምክንያቱ አፍ የፈታበት ቋንቋ ተጽእኖ ነው ተብሎ ስለሚታመን ስህተትን ለመተንተን የሁለቱን ቋንቋዎች ስነልሳናዊ ባህርያት መሠረት ማድረግ እንደሚገባ ይሠመርበታል። ይህም ለአፍ መፍቻ ቋንቋ አዎንታዊ አመለካከት እንዲኖር አድርጓል (Richards and Sampson 1974: 5, Dulay et al 1982: 5, 96-97 & 140, Ellis 1989: 295, Rivers and Temperley 1978:151, James 1996:20)።

ይሁን እንጂ በተለያዩ ጊዜያት የተደረጉ ጥናቶች እንደሚያመለክቱት፣ የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች የስህተት ምንጭ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽዕኖ ብቻ አይደለም። ሌሎችም የስህተት

ምክንያቶች አሉ። እንደውም በብዙ ምሁራን እንደሚገለጸው የሁለተኛ ቋንቋ ለመዳራሱን የቻለ የፈጠራ ሂደት ስላለው በዚያ ሂደት ውስጥ ተማሪዎች በሚፈጥሩት መላምት የተነሳ የሚፈጠር ስህተት ስላለ የአፍ መፍቻ ቋንቋን ብቻ የስህተት ምንጭ ማድረግ ተገቢ እንዳልሆነ ይታመናል። ንዕስራዊ ትንተና የሚተችበት ሌላው መንገድ ስህተቶችን በንዕስራዊ ዳታ ከማሳየት ውጭ ተጨማሪ ነገር አለመጠራቱ ነው። ምንም እንኳን በአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ የሚመጡ ስህተቶችን ለይቶ የማሳየት ጠንካራ ጎን ቢኖረውም ከመለየት ውጭ ምንም አለመፈጸም ግን ድክመቱን ያሳያል። (Rivers and Temperley, 1978: 151, Richards and Sampson 1974:5, Dulay et al 1982:5, Ellis 1989: 259)። ይህም በመሆኑ ሌላ የጥናት መስክ ሊጀመር የግድ ሆኗል። Corder በ1967፣1971 እና 1973 ባወጧቸው ተከታታይ ሥራዎች የስህተት ምንጭ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ብቻ እንዳልሆነ በመገለጹ የተነሳ የስህተት ትንተና እንደገና ሊያንሰራራ በቅቷል። ከ Corder ሥራ በኋላም የተለያዩ ምሁራን የተማሪዎችን ድርሰትና ንግግር በመተንተን የስህተት ምንጮቹን መተንበይ ጀመሩ። በዚህም የተነሳ አብዛኞቹ በተማሪዎች የሚፈጸሙ ስህተቶች ከአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ ውጭ እንደሆኑ ሊረጋገጥ ተችሏል። የስህተት ትንተና ስህተትን ሳይንሳዊ በሆነ መንገድ ከፋፍሎ በማጥናት ምንጮቹን መጠቀሙ አንዱ ጠቃሚ ጎኑ ነው። በተጨማሪም ለስህተት ያለውን አሉታዊ አመለካከት ወደጎን በመተው ስህተትን እንደ አንድ ጠቃሚ የትምህርት ሂደት በመመልከት ለሥርአተ ትምህርት ቀረባ፣ ለመማሪያ መጽሐፍ ዝግጅት እንዲሁም ተማሪዎች ያለበትን ደረጃ ለመለኪያነት የሚያገለግል ሆኗል።

የስህተት ትንተና የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎችን የቋንቋ አጠቃቀም በናሙናነት በመሰብሰብ ስህተቶችን ለይቶ ያወጣል። ከዚህም የስህተቶቹን ምንነት በመግለጽ ምንጫቸው ምን ሊሆን እንደሚችል መላምት ይመታል። አያይዞም የስህተቶቹን የክብደት ደረጃ ይለያል። በዚህ መሠረት Richards እንግሊዝኛን እንደ ሁለተኛ ቋንቋ የሚማሩ አፋቸውን በተለያዩ ቋንቋዎች የፈቱ ተማሪዎችን ስህተቶች ወስደው በማጥናት በሁሉም ላይ የተንፀባረቁ አራት የስህተት አይነቶችን መለየት ችለዋል። እነርሱም የተሳሳተ ማጠቃለያ፣ የታላሚውን የቋንቋ ሕግ ጠንቅቆ አለማወቅ፣ ህጉን ባልተሟላ ሁኔታ መተግበር እና የተሳሳተ ዘዴ ወይም ዕንሰ ሀሳብ ሲሆኑ ስህተቶቹም ከአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ ውጭ የተፈጠሩ ናቸው (Dulay et al 1982:138-141, Ellis 1989:296, Corder 1974:19, James 1996:185)። በርግጥ ተማሪዎች ስህተትን ይፈጽማሉ። እነዚህ ስህተቶችም ምልክታ ሊደረግባቸው፣ ሊተነተኑ እና በየክፍላቸው ሊሠደሩ ይገባል። ይህ የተማሪዎች የስህተት ጥናትም የስህተት ትንተና የሚል ስያሜ ተሰጥቶታል። የስህተት ትንተና ለተማሪዎች ስህተት ምንጭ ሊሆኑ የሚችሉትን ነገሮች ለመለየት ሁሉንም አማራጮች ይጠቀማል (Brown 1994:206)። ይሁን እንጂ የስህተት ትንተና ከድክመት የፀዳ ነው ለማለት አንችልም። ከእነዚህም ምክንያቶች አንዱ ለአንድ ስህተት መፈጸም ከአንድ በላይ የሆኑ ምክንያቶች ሊኖሩት ቢችሉም ትንተናው በአንዱ ውስጥ

ሲያካትተው ሌሎቹ ምንጮች ችላ ሊባሉ መቻላቸው ነው። ሌላው በንጽጽራዊ ትንተና አቀንቃኞች የሚነሳ ሲሆን አንድን ስህተት ሁለንተናዊ ነው ማለት ወይም ደግሞ ከታላሚው ቋንቋ ተጽእኖ የተነሳ የተፈጠረ ነው ብሎ ለመፈረጅ የስህተት ትንተና የሚከተለው በተለያዩ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎችን የጋራ ስህተት የመቀነስ አቅጣጫ በአፍ መፍቻ ቋንቋ ተፅእኖ ላለመፈጠሩ ዋስትና ስለማይሆን የግድ ጎን ለጎን የተማሪዎች አፍ መፍቻ ቋንቋ መጠናት አለበት መባሉ ነው (Dulay et al 1982: 197, James 1996:186-187)።

Lott (1983: 256-257) እንዳስቀመጡት በስህተት ትንተና ላይ የሚታዩ ድክመቶች ከተጠኚዎቹ ቋንቋዎች ተቀራራቢነት፣ አጥኚው ይዘት ከተነሳው ርዕስ ጉዳይ ስፋትና ጥበት፣ ከአጠናን ዘዴውና፣ ከተጠኚዎቹ ሁኔታ አንጻር የሚፈጠሩ ናቸው። በዚህም የተነሳ በአንድ አይነት ቋንቋ ላይ የሚሠሩ ጥናቶች እንኳን በጣም የተለያዩ አንዳንዴም ተቃራኒ ውጤቶችን ሲያመስመዘግቡ ይስተዋላሉ።

እንደ Dulay et al (1982:141-146) ገለጻ የስህተት ትንተና በያንስ ሶስት መሠረታዊ ድክመቶች አለብት። እነዚህ ድክመቶቹም ሊሠጥ የሚችለውን ጠቀሜታ ያህል እንዳይሠጥ አግደውታል። ድክመቶቹም፣ (ሀ) በስህተት ትንተናው ሂደት ላይ ስህተቶችን እንዲህ ናቸው ብሎ በግልጽ ለመናገር አለመቻልና ምንጫቸውንም በተገቢ ሁኔታ ማስፈር አለመቻል፣ (ለ) የስህተት ክፍሎችን ግልጽ በሆነ ሁኔታ ያለማስፈር እና (ሐ) የተማሪዎችን ስህተቶች ቀላል በሆነ መንገድ መከፋፈል አለመቻል ናቸው። ይሁን እንጂ ይህ የጥናት መስክ ድክመቶቹን እያረመ በመምጣት ላይ በመሆኑ በአሁኑ ጊዜ ሠራ ተቀባይነት ከማግኘቱም ባሻገር በተግባራዊ ሥነልሣና እና በቋንቋ ትምህርት ዘርፎች ትልቅ አስተዋጽኦ በማድረግ ላይ እንደሆነ ሁሉም ምሁራን ይስማሙበታል።

2.3. የስህተት ትንተና ጠቀሜታ

ለሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት መሳካትም ሆነ አለመሳካት የስህተት ትንተና የሚሰጠው ጠቀሜታ በጣም አፍተኛ ነው። የስህተቶቹን ምንጭ መተንበይ እና ስህተቶቹ ተግባራትን ምን ያህል ሊደናቅፉ እንደሚችሉ በደረጃ ማሳየት ነው። ይህንንም በማድረግ የተነሳ ተማሪዎችን፣ መምህራንን፣ የትምህርት መሣሪያ አዘጋጆችን እና ተመራማሪዎችን ይጠቅማል።

የስህተት ትንተና ከዚህ የሚከተሉት ጠቀሜታዎችን እንደሚያስገኝ Lott (1983:256) Jackson (1987: 102) Richards (1974: IX) Dulay et al (1982 : 138-139) እና Sharma (1986:76-77) ገልፀዋል፤ ጠቀሜታዎቹም ተማሪዎቹ በታላሚው ቋንቋ ያላቸው እውቀት ምን ያህል እንደሆነ እና ጠንክረው ቢሠሩ የትኞቹን ስህተቶች በቀላሉ እንደሚያስወግዱ እንደዚሁም የትኞቹ የታላሚው ቋንቋ ክፍል ላይ ትኩረት ሰጥተው መለማመድ እንዳለባቸው ሊጠቁም ይችላል። በአንድ ክፍል ውስጥ በተለያዩ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ቢኖሩ የጋራ ስህተታቸው የትኞቹ እንደሆነ፣ በአንዱ ቋንቋ አፋን የፈቱ ተማሪ ከሌሎቹ የተለየ

የሚፈጽመው ስህተት ካለ የትኛውን አይነት ስህተት እንደሚፈጽም እና የስህተቱ ምንጭ ምን እንደሆነ ለመረዳት ይጠቅማል። በመምህራንና በሥርዓተ ትምህርት ቀራጮች እንዲሁም በትምህርት መሣሪያ አዘጋጆች በሁለተኛ ቋንቋ ተማሪው ይፈጸማል ተብለው ያልተገመቱ ስህተቶች ቢፈጸሙ የተፈጸሙበትን ምክንያት አግኝቶ መፍትሔ ለማፈላለግ ይረዳል። የስህተት ትንተና፣ ተማሪዎች በሚማሩበት ቋንቋ የደረሱበትን ደረጃ ፍንትው አድርጎ ከማሳየቱም በላይ በየደረጃው የትኞቹን ስህተቶች መቅረፍ እንደሚቻል፣ በቶሎ መወገድ ያለባቸውና እያደር የሚጠፉትን ስህተቶች ለመለየት ያስችላል። የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች በእድሜና በክፍል ደረጃቸው መጠን የሚሰሩት ስህተትም ይለያያል። የስድስት አመት ልጅ የሚሰራው ስህተት ከሃያ አመቱ ይለያል። ይህንንም ለመረዳት የስህተት ትንተና ያስፈልጋል።

በስህተት ትንተና ተማሪዎች የትኞቹን የታላሚ ቋንቋ ክፍሎች እንደሚሰሩ ለማወቅ ይቻላል። ሁሉም የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች በጋራ የሚሰሩት የትኞቹን የታላሚውን ቋንቋ ክፍሎች ነው? በተወሰነ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ከሌሎቹ ተለይተው ስህተት የሚፈጸሙባቸው የቋንቋ ክፍሎች አሉ? ስህተቶቹ ስነ ድምፃዊ፣ ስነ ምዕላዳዊ፣ ስነ አገባባዊ ናቸው ወይስ ሌላ? የሚሉትን ጥያቄዎች ይመልሳል። ከዚህም በተጨማሪ የተማሪዎቹ ስህተቶች ጎልተው የሚንፀባረቁት በመጠይቃዊ፣ በሃተታዊ ወይም በአሉታዊ አረፍተ ነገሮች እንደሆነ ያሳያል።

የስህተት ትንተና ለመርሃ ትምህርት እና ለትምህርት መሳሪያ አዘጋጆች እና አሻሻያዎች ጥሩ የሆነ ምጋቤ ምላሽ ሊሰጥ ይችላል። ለመምህራንም የተዘጋጁትን የትምህርት መሳሪያዎች መርጦ ለመጠቀም፣ ተገቢነታቸውን ለመመዘን፣ አሻሽሎ ለመጠቀምም ሆነ ራሳቸው እንደ አዲስ ለማዘጋጀት በመርዳት በኩል የሚሰጠው ጠቀሜታ የላቀ ነው። የስህተት ትንተና ቅደም ተከተሉ የተዛባ መርሃ ትምህርትንም ሆነ የትምህርት መሳሪያን፣ ለመሰደር ወይም ደግሞ መርሃ ትምህርቱና የትምህርት መሳሪያዎች ያጎደሉት መሰረታዊ ነገር ካለ ለማካተት፣ የቃላት አጠቃቀማቸውና የአረፍተ ነገር መዋቅራቸው ከተማሪው እድሜና እውቀት ጋር መጣጣም አለመጣጣማቸውን ለመለየትም ያገለግላል።

ከላይ ከተገለጹት ነጥቦች በተጨማሪም በአንድ የትምህርት መርሀ ግብር መነሻ፣ መካከልና መጨረሻ የስህተት ትንተና ማድረግ ጠቃሚነቱ የጎላ ነው። በትምህርት መነሻ የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች በታላሚው ቋንቋ ያላቸውን ዳራዊ እውቀት ለመረዳት፣ በትምህርት መካከል የትምህርቱ ሂደት ምን ያህል በተገቢ ሁኔታ እየሄደ እንደሆነ ለመገምገም፣ በትምህርቱ መጨረሻ ተማሪዎቹ በትምህርቱ ሂደት ያገኙትን ዕውቀት እና የቀረፏቸውን ስህተቶች ለመገንዘብ ይጠቅማል። መምህራን በትምህርት መርሃ ግብሩ ሂደት የማስተማሪያ ዘዴያቸው ምን ያህል ውጤታማ እንደሆነ እና የትኞቹን ተማሪዎች በምን አይነት መንገድ መርዳት እንደሚችሉ የስህተት ትንተናው ሊጠቀማቸው ይችላል። ከዚህም በተጨማሪ ምርምር ለደረገባቸው የሚገቡ ነጥቦችንም ይጠቀማሉ።

2.4. በሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች የሚፈጸሙ ስህተቶች መደብ

ሰዎች ቋንቋን ለመልመድ ጥረት በሚያደርጉበት ሂደት ስህተቶችን እንደሚሰሩ የታወቀ እና ተደጋግሞ የሚነገር ነው። የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች ታላሚውን ቋንቋ ለመልመድ የሚያደርጉት ጥረት የራሱ የሆነ ሂደት አለው። አንድ የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪ ታላሚውን ቋንቋ ለመልመድ ስለታላሚው ቋንቋ ከተለያዩ ዘርፎች ያገኘውን እውቀት መሠረት አድርጎ መላምት እንደሚፈትሽ በጥናት ተረጋግጧል። ይህም የሁለተኛ ቋንቋ ለመዳ የራሱ የሆነ ፊሊጣዊ ሂደት እንዳለው የሚያንጸባርቅ ነው። የቋንቋ ተማሪው ስለታላሚው ቋንቋ ያለውን ውሱን እውቀት፣ አፍ ለፈታበት ቋንቋ ያለው ግንዛቤ፣ ስለ ቋንቋ ተግባቦታዊ አገልግሎት፣ ስለህይወት፣ ስለሰው ልጅ፣ አጠቃላይ ስለአለም ያለውን ግንዛቤና እውቀት ተጠቅሞ በሁለተኛ ቋንቋው ሂደት ትክክል ይሆናል ብሎ ያመነበትን ሥርአት ሲገነባ ይታያል። የሚገነባውን ስርአት ለመፈተሽ ጥረት ሲያደርግም ለስህተት ሊጋለጥ ይችላል። ይሁን እንጂ ተማሪው ይበልጥ ለሁለተኛ ቋንቋው እየተጋለጠ ሲመጣ የሚፈጸመው ስህተትም እየቀነሰ ይመጣል (Brown 1994: 203-204)።

ተማሪዎች በሁለተኛ ቋንቋ ለመዳ ሂደት ላይ የሚያፈልቁት ቋንቋ ማዕከል-ቋንቋ (inter language) በመባል ይታወቃል። ማዕከል-ቋንቋ በተማሪዎች አፍ መፍቻ ቋንቋ እና በሚማሩት ቋንቋ መካከል የሚገኝ ሲሆን ራሱን የቻለ ሥርዓት ያለውና ከሁለቱም ቋንቋዎች የተለየ ነው። ይህም በአንዳንዶች ዘንድ የተማሪ ቋንቋ የሚል ስያሜ እንዲሰጠው አድርጓል (Nickel 1998:3, Cunningsworth 1984:192, Ellis 1989:299)። Dually et al (1982:172) እንዳሰፈሩት የስፔን ተወላጆች እንግሊዝኛን በመማር ሂደት በስፖንቲኒየም ሆነ በእንግሊዝኛ ቋንቋ መዋቅር ውስጥ የሌለ የአረፍተ ነገር መዋቅርን ሲገነቡ ተስተውለዋል።

ማዕከል-ቋንቋ የሚለውን ስያሜ በመጀመሪያ የተጠቀሙት Selinker (1972) ሲሆኑ ከርሳቸው በፊት Nemser (1971) ግምታዊ ዘዴ (approximative system) እና Corder (1971) ሽግግራዊ ብቃት (transitional competence) እና የተለየ ዘዴ (idiosyncratic dialect) በማለት ይጠሩት እንደነበር Ellis (1989: 47) ይገልጻሉ።

ተማሪው ሁለተኛ ቋንቋውን መልመድ በጀመረበት ሂደት የሚናገረው ማዕከል-ቋንቋ ለአፍ መፍቻ ቋንቋው የቀረበ ለታላሚው ቋንቋ የራቀ ሲሆን በትምህርቱ እየገፋ ሲሄድ ግን ከአፍ መፍቻ ቋንቋው እየራቀ ወደ ታላሚው ቋንቋ እየቀረበ ይመጣል። ይህም ማለት የሚሠራቸው ስህተቶች እየቀነሱ ይመጣሉ ማለት ነው። ይሁን እንጂ ተማሪው ሲያስወግደው የማይችል ስህተት ሊያጋጥመው ይችላል። ይህ አይነቱ ስህተት አይቀረፌ (fossilized error) በመባል ይታወቃል። አይቀረፌ በተማሪዎች ንግግር ወይም ዕህራት ላይ ያለማቋረጥ የሚታይ ስህተት ሲሆን ይህም ዘጠና አምስት በመቶ በሚያክለው የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪ ላይ የሚንጸባርቅ ነው (Ellis 1989:48)።

የአይቀረፌ ምንጭ ተማሪዎች በማዕከል-ቋንቋ ሂደታቸው ወደ ታላሚው ቋንቋ በጣም እየተጠጉ በሚመጡበት ጊዜ መነሳሳታቸው እየቀነሰ መምጣቱና መማር ማቆማቸው እንደሆነ ምሁራን አስረግጠው ይናገራሉ። የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች በቋንቋው በሚገባ መግባባት ብቃት ላይ በደርሱም እንኳን ከታላሚው ቋንቋ በተወሰነ ደረጃ ማራገጣቸው አይቀሬ መሆኑን አይቀረፌ ያስገነዝባል (Selinker and Lakshmana 1994:197, Ellis 1989:48, Nickel 1998:4, Brown 1994:217)።

ከአይቀረፌ ስህተት በተጨማሪም ተማሪዎች የሚፈሟቸው ነገር ግን በሂደት ሊያስተካክሏቸው የሚችሉ ስህተቶች አሉ ። እነዚህ ስህተቶች ኡብዛኛዎቹ ስነልሳናዊ እንደሆኑ ምሁራን ያረጋግጣሉ። ለምሳሌ Kirkland et al (1985:298 -299) በተውላጠ ስም ዙሪያ የሚፈፀሙ ስህተቶችን በሁለት ክፍለው ያስቀምጣሉ። እነርሱም የምድብ ተውላጠ ስሞች ስህተትን፣ የአዛማጅ ወይም የመጠይቃዊ ተውላጠ ስሞች ስህተትና የስምና የኢ-አምር (Indefinite) ተውላጠ ስሞች ስህተት ናቸው። Dulay et al (1982:55) ደግሞ በሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች የሚፈፀሙ የስህተት አይነቶችን በስድስት ክፍሎቻቸዋል። እነሱም፣

- ሀ. ሰዋሰዋዊ ምእላዶችን መግደፍ፣
- ለ. ለአንድ አገልግሎት ሁለት ምልክት መፈፀም (ለምሳሌ ለአምርነት ሁለት ምልክቶችን መጠቀም)፣
- ሐ ኢ-መደበኛ ስርአቶችን በመደበኛ ስርአት ተክቶ መጠቀም፣
- መ. አንድን ሰዋሰዋዊ ቅርፅ ተገቢ ባልሆነ ቦታ መጠቀም፣
- ሠ. ሁለትና ከዚያ በላይ አማራጭ ሰዋሰዋዊ ቅርፆችን በአንድ ጊዜ መጠቀም፣
- ረ. የቋንቋ ይዘቶችን ቅደም ተከተላቸውን አባዝቶ ማስፈር ፣

እነዚህን በሁለተኛ ቋንቋ ተማሪ የሚፈፀሙ ስህተቶች ተስፋፍተውና ተተንትነው እንደቀረቡ በDulay et al (1982 : 146-163) ላይ መመልከት ይቻላል።

Brown (1994: 210-211) Lennon (1991)ን ጠቅሰው ስህተቶች በአራት እንደሚከፈሉ እነሱም በአንድ ሰዋሰዋዊ መዋቅር ውስጥ ተጨማሪ ነገር ማክል፣ የአንድ ሰዋሰዋዊ መዋቅርን የተወሰነ ይዘት መግደፍ፣ አንዱን ሰዋሰዋዊ ይዘት በሌላ መተካት እና የሰዋሰዋዊ መዋቅሩን ቅደም ተከተል ማዘበራረቅ እንደሆኑ ገልፀው በያንዳንዱ የስህተት ክፍል ውስጥ ስህተቶች የተፈፀሙበት ደረጃ እንደሚለያይ አስፍረዋል። ስህተቶቹ የተፈጸሙት በስነ ድምፃዊ በሆሂያዊ አፃፃፍ (orthography)፣ በስነ ትርጉማዊ፣ በሰዋሰዋዊ ወይም በዲስኩር ደረጃ ሊሆን ይችላል። ይሁን እንጂ አንዳንድ ጊዜ እነዚህን ደረጃዎች መከፋፈሉ አስቸጋሪ ሊሆን የሚችልበት አጋጣሚ ይከሰታል። ለምሳሌ የንቡት ስህተት በትርጉም ወይም በአገባብ ላይ ሊሰፍር የሚችልበት አጋጣሚ ይኖራል። ስህተቶቹንም ተግባራትን የሚያደናቅፉ (global) እና ተግባራትን የማያደናቅፉ (local) በማለት ክፍሎ ማጥናት እንደሚገባ Brown(1994:210-211) ያስረጋግጣል።

Ngara (1983:41-43) ባልተሟላ ትምህርት የተነሳ አራት አይነት ስህተቶች አንደሚፈፀሙ ገልፀዋል። እነዚህም ሰዋስዋዊ ህጎችን ካለመማር የሚከሰቱ ስህተቶች፣ መስተዋድዶችን እና መስተዋድዳዊ ሀረጎችን አሟልቶ ካለመማር ሚከሰቱ ስህተቶች፣ ፈለጣዊ አነጋገሮችን በሚገባ ካለመማር የሚከሰቱ ስህተቶች እና የስነ ትርጉማዊ ይዘቶችን ትርጉምና አገልግሎት በሚገባ ካለመገንዘብ የሚከሰቱ ስህተቶች ናቸው። በተሳሳተ ዝምድና የሚፈጠሩ ስህተቶችም አራት አይነት እንደሆኑ እኚሁ ምሁር ያስገነዝባሉ። እነርሱም ስነ ድምፃዊ ተዛምዶ፣ ስነ ትርጉማዊ ተዛምዶ፣ ስነ ድምፃዊና ስነ ትርጉማዊ ተዛምዶ ግራ ከመጋባት ጋር እና ሰዋስዋዊ ተዛምዶ ናቸው(Ngara 1983:43-44)።

Jackson (1987:103-111) ደግሞ በሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች የተፈፀሙ ስህተቶችን የንበት፣ የምዕላድ እና የአገባብ ብለው ለሶስት በመክፈል አጥንተዋቸዋል። Ellis (1989:28) በ Dulay and Burt (1973:1974a) ስራዎች ውስጥ ስህተቶች በአራት እንደተከፈሉ አስፍረዋል። እርሱም 1) በአፍ መፍቻ ጠልቃ ገብነት የሚፈጠሩ የሚመስሉ ስህተቶች 2) በአፍ መፍቻ ቋንቋ ለመዳ ሂደት አይነት የተፈጠሩ ስህተቶች 3) ግልፅ ያልሆኑ ስህተቶች እና 4) የተለዩ ስህተቶች ናቸው።

ከላይ የሰፈሩት የስህተት አይነቶችም ሆኑ በዚህ ፅሁፍ ያልተገለፁ የስህተት አይነቶች በብዛት የሚያተኩሩት በስነ ልሳነናዊ ስህተቶች ላይ ነው። ይሁን እንጂ አጥኚዎቹ እንደተነሱበት አላማ እንደ አጠናን ስልታቸው እና እንደ ተጠኚዎቹ ዳራ የስህተት አይነቶቹም ሊለያዩ ይችላሉ።

2.5. የስህተት ምንጮች

በሁለተኛ ቋንቋ ለመዳ ሂደት በሚፈጠር ስህተት ላይ ሁለት መሠረታዊ ልዩነት ያላቸው አመለካከቶች አሉ። የእነዚህ አመለካከቶች ልዩነት የሚከሰተውም በስህተት ምንጩ ወይም ስህተት እንዴት ሊከሰት ይችላል በሚለው እሴብ ላይ የተለያየ አመለካከት በመንፀባረቁ ነው። የልዩነቱ መከሰቱ የስህተት ምንጭ ናቸው ተብለው የሚታመኑት ወይም ተማሪው ስህተትን ለምን ይሠራል? ለሚለው ጥያቄ የሚሠጠው ምላሽ መለያየት ነው።

የመጀመሪያው አመለካከት መነሻ ተማሪው ተገቢና ፍጹም በሆነ የማስተማር ዘዴ ከተማረ ስህተት ሊከሰት አይችልም ብሎ ከማመን የመነጨ ነው። ስለዚህም የስህተት መከሰታቸው ወይም መገኛው ተገቢ ወይም ፍጹም የሆነ የማስተማር ስነ ዘዴ አለመኖር ነው ተብሎ ይታመናል። ይህም መምህሩ ትምህርቱን በተገቢው መንገድ ለተማሪዎች ግልጽ ባለማድረግ የሚከሰት ነው ከሚል እሴብ ይመነጫል። ከዚህም በተጨማሪ ተማሪው ለትምህርቱ ተገቢውን ትኩረት ባለመስጠቱ ወይም በተገቢው መንገድ ባለመማሩ የተነሳ የተከሰተ ውድቀት ነው ተብሎ ይታመናል (Corder 1974:120)። እንደ Norrish (1992:1-2) ገለጻ በብዙ ባህላዊ የቋንቋ ትምህርቶች ተማሪዎች ስህተትን እንዲሰሩ አይበረታቱም። ስህተት

መወገድ ያለበት ጉዳይ እንደሆነ ስለሚታመን፣ በመደበኛ ክፍል ውስጥ ስህተት መፈፀም ተገቢ እንዳልሆነ ይታመናል። ይህም በመሆኑ የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች በመምህራቸው ወይም በአፈ ፈት ተማሪዎች እንዳይተቹ ሲሉ ስህተት መፈፀምን አጥብቀው ይፈራሉ። ስለሆነም የተማሪው ጭንቀት መግለጽ የፈለገውን ጉዳይ እንዴት መናገር ወይም መጻፍ እንዳለበት ማሰብ ሳይሆን ያለ ስህተት እንዴት መናገር ወይም መጻፍ እንደሚችል ነው። ይህም መልእክት ማስተላለፍ ሁለተኛ ቦታ እንዲሠጠው እና ትክክለኛውን ቅርጽ መናገር/መጻፍ ደግሞ ቀዳሚ እንዲሆን የሚያደርግ ነው።

በሁለተኛ ቋንቋ ለመዳ ሂደት የሚፈጠርን ስህተት አስመልክቶ ያለው ሁለተኛው አመለካከት ፍጹም ባልሆነ ምድር ላይ የምንኖር እንደ መሆናችን መጠን፣ ፍጹም የሆነ ቋንቋን የማስተማሪያ ዘዴ ልናገኝ አንችልም፤ በመሆኑም ተማሪዎቻችን ስህተትን መፈፀማቸው አይቀሬ ነው የሚል መነሻ ሀሳብ የያዘ ነው። ይህ አመለካከት የሚያነሳው ለላው ነጥብ የቋንቋን ግብአት እና ውጣትን (Output) መሠረት ያደረገ ሆኖ እናገኘዋለን። ብዙዎቻችን ሁለተኛ ቋንቋን ስንማር በቂ እውቀት ይኖረንና በሚገባ ማዳመጥ እና ማንበብ እንችላለን። ይሁን እንጂ በቋንቋው እራሳችንን ለመግለጽ በምንሞክርበት ጊዜ ብዙ ስህተቶችን እንፈጽማለን። ይህም ተፈጥሯዊ የሆነ የቋንቋ ለመዳ ስለሆነ መበረታታት አለበት እንጂ መነቀፍ የለበትም የሚለው አመለካከት በዚህ እምነት አራማጆች ይታመናል (Corder 1974:20, Norrish 1992:3)።

በብዙ ምሁራን እንደሚታመነው ስህተት መሠረታዊ የሆነ የቋንቋ ትምህርት አካል ነው። ህፃናት የአፍ መፍቻ ቋንቋቸውን ሲማሩ ስህተትን ሊፈጽሙ ይችላሉ። ይሁን እንጂ በወላጆቻቸውና በዘራዊቸው ባሉ ሰዎች በሚደረግላቸው ያላቋረጠ እርማት ማህበረሰቡ ትክክል ነው ብሎ ወደ ተቀበለው አጠቃቀም ይመጣሉ። እንደዚሁም በሁለተኛ ቋንቋ ትምህርትም ስህተት እንደ አንድ የማስተማሪያ ዘዴ እና አይቀሬ እንደሆነ የትምህርት አካል ሊታይ ይገባል። ሁሉም የሁለተኛ ቋንቋ መምህራን ተማሪዎቻቸው ስህተትን እንደሚፈጽሙ ያውቃሉ። የእነዚህ ስህተቶች አይነትና ምንጭም የተለያዩ ሊሆን ስለሚችል የስህተቱን ምንጭ አውቆ ተማሪዎች ከስህተታቸው እንዲታረሙ ማድረግ ተገቢ እንደሆነ በብዙ ምሁራን ይታመናል (Corder 1974:20, Norrish 1992:6-7)።

2.5.1. የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ

በንዕሰራዊ ትንተና መላምት አራማጆች የሁለተኛ ቋንቋ የተማሪዎች ብቸኛ የስህተት ምንጭ የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው እንደሆነ ይታመን ነበር። ይህም በሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት ወቅት የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃ ገብነት ለስህተት መገኘት ምክንያት ይሆናል የሚል እሴት ያለው ሲሆን ጣልቃ ገብነትም ሁለት የተለያዩ ትርጉሞች አሉት። እነሱም ሥነልቦናዊና ማህበረሰባዊ ስነልቦናዊ ትርጉሞች ናቸው። በስነልቦናዊ ትርጉሜው ጣልቃ ገብነት ስንል

በትምህርት ሂደት አሮጌው ልማድ በአዲሱ ላይ የሚያሳድረው ተጽእኖ ማለት ሲሆን በማህበረሰባዊ ስነልሳን ደግሞ ስነልሳናዊ ውሳኔን እና የቋንቋ ቅየራን (Language switching) የሚመለከት ነው (Dulay et al 1982:98; Ellis 1989:23):: ጣልቃ ገብነት የቁጥጥር እጥረት ውጤት ነው:: ይህም የቀደመው ትምህርት በአዲሱ ላይ የሚያሳድረው ተጽእኖ ሲሆን በአፍ መፍቻ እና በሁለተኛ ቋንቋ አንድ አይነት እሳቤን ለመግለጽ የተለያዩ አገላለጾችን መጠቀም የግድ ሲሆን፣ የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪው በሚማረው ቋንቋ ሀሳቡን ለመግለጽ ሲሻ የአፍ መፍቻ ቋንቋውን አገላለፅ ከተጠቀመ ስህተት ይከሰታል:: ይህም ስህተት በአፍ መፍቻ ቋንቋው የተነሳ የተፈጠረ ነው::

Jackson (1987:101) እንዳስቀመጡት የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃ ገብነት መሠረታዊ የሆነ ግን ደግሞ በጣም መሠረታዊ ያልሆነ የስህተት ምንጭ ነው:: ተማሪዎች ሁለተኛ ቋንቋን በሚማሩበት ጊዜ የተወሰነ ክፍተት ሲያጋጥማቸው፣ ያን ክፍተት የአፍ መፍቻ ቋንቋቸውን ተጠቅመው ሊሞሉት ይሻሉ:: ይህ ጣልቃ ገብነት ብዙ ጊዜ ሳይታሰብ የሚከሰት ሲሆን ጎልቶ የሚታየውም ተመሳሳይነት ባላቸው ቋንቋዎች መሀል ነው:: የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃ ገብነት አዲስ ቋንቋን ለመልመድ ጥረት ስናደርግ የቀደመው ቋንቋ ጣልቃ የሚገባበት ሂደት ነው (Norrish 1992:22, Dulay et al 1982: 171)::

Meriö (1978: 27-34) ሦስት አይነት ጣልቃ ገብነት እንዳለ ያስረዳል:: እነርሱም ቀጥተኛ፣ ኢ-ቀጥተኛና የርቀት ጣልቃ ገብነት በመባል ይታወቃሉ:: ቀጥተኛ ጣልቃ ገብነት ስንልም የአፍ መፍቻ ቋንቋን መዋቅር፣ ትርጉም እና/ወይም ሞዴል በታላሚው ቋንቋ ውስጥ መጠቀምን የሚያሳይ ነው:: ኢ-ቀጥተኛ ጣልቃ ገብነት ደግሞ በታላሚው ቋንቋ ውስጥ የአፍ መፍቻ ቋንቋን በመጠቀም የሚፈጠርን ግርታ የሚያመለክት ነው:: ይህም ተማሪው በሚማረው ቋንቋ ውስጥ ያለ የተወሰነ መዋቅር ከአፍ መፍቻ ቋንቋው ጋር ሊጣጣም ባለመቻሉ የሚከሰትን ግርታ ለመግለጽ የምንጠቀምበት ሲሆን የአፍ መፍቻ ቋንቋው በቀጥታ ጣልቃ ሲገባ አያሳየንም፤ ግን ለግርታ ምንጭ ሆኗል:: ሶስተኛው የርቀት ጣልቃ ገብነት የምንለው ሲሆን ይህም በአፍ መፍቻ ቋንቋ የሌለን ነገር በሁለተኛ ቋንቋ ውስጥ ሲገኝ ለመጠቀም መቸገርን ያመለክታል::

Ngara (1983:36) እንደሚገልጹት የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች መሠረታዊ የስህተት ምንጭ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃ ገብነት (ተጽእኖ) ሲሆን የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪው የታላሚውን ቋንቋ ቅርጽ ከአፍ መፍቻ ቋንቋ ጋር ተመሳሳይ በሆነ ሁኔታ ወይም ተቀራራቢነት ባለው መንገድ ያመነጫል:: ይህ ከአፍ መፍቻ ቋንቋው መዋቅር ጋር ተቀራራቢነት ያለው አጠቃቀም ከታላሚው ቋንቋ ትክክለኛ መዋቅር ያፈነገጠ ሲሆን ተማሪው ለስህተት ይዳረጋል::

Brown (1994:213-214) እንደሚያስረዱት የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች ታላሚውን ቋንቋ በሚማሩበት የመጀመሪያ ደረጃ ላይ የሚፈጽሟቸው ስህተቶች ምንጭ የአፍ መፍቻ

ቋንቋ ተጽእኖ እንደሆነ በብዙ ምሁራን ተረጋግጧል። በነዚህ የመጀመሪያ ደረጃዎች የሁለተኛ ቋንቋውን አጠቃቀምና ስርአት ከመልመዳቸው በፊት የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ብቸኛው ልምዳቸው ነው። ይህም በመሆኑ ተማሪዎቹ አፍ ከፈቱበት ቋንቋ ሆነብ እየወሰዱ በታላላቅ ቋንቋ ውስጥ ይጠቀማሉ። አጠቃቀማቸው አዎንታዊም አሉታዊም ተጽእኖ ሊኖረው ይችላል። አዎንታዊ የምንለው የታላላቅ ቋንቋ እና የተማሪው የአፍ መፍቻ ቋንቋ አንድ አይነት ባህርይ ሲኖረው ሲሆን በዚህ ጊዜ ተማሪው ተጠቃሚ ይሆናል። አሉታዊ ተጽእኖው ግን የተማሪው አፍ መፍቻ ቋንቋና ታላላቅ ቋንቋ የተለያዩ ስርአት ይኖራቸውና ተማሪው አፍ የፈታበትን ቋንቋ ሥርአት በታላላቅ ቋንቋ ሲጠቀምበት ከታላላቅ ቋንቋ ስርአት ስለሚያፈነገጥ ለስህተት ይዳረጋል። ስለዚህም አሉታዊ ተጽእኖ ለስህተት ምንጭ እንደሆነ ይታመናል። ተማሪዎቹ በታላላቅ ቋንቋ ሲጽፉ ያንፀባረቁትን ሰዋስዋዊ ቅርጽ አፍ ከፈቱበት ቋንቋ ቅርጽ ጋር ያለውን ተመሳሳይነት በመመልከት ስህተትን መለየት ብዙ ጊዜ የሚሠራበት ዘዴ ነው (Dulay et al 1982:171)።

ከቅርብ አመታት ወዲህ ሁሉም ስህተቶች በአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃ ገብነት እንደማይከሰቱ ሊረጋገጥ ተችሏል። ምሁራን እንደሚሉት በአሁኑ ጊዜ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ብቸኛው የሰዋስዋዊ የስህተት ምንጭ አይደለም። እንደውም ከሌሎች የስህተት ምንጮች አንጻር ሲታይ በአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽዕኖ የሚፈጠር ስህተት እጅግ አነስተኛ እንደሆነ ይታመናል (Ellis 1989:24, Ngara 1983: 36)። Ellis (1989: 28) Book (1960) የተሠኙ ተመራማሪን ጠቅሰው እንዳስቀመጡት በአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃ ገብነት የተነሣ ከተፈጠሩት ስህተቶች በተጨማሪ በግምታዊ መልስ፣ በቂ ልምምድ ባለማድረግ፣ የታላላቅ ቋንቋ ህግ፣ ህጉ በማይሠራባቸው ቦታዎች በመጠቀም የተነሣ የሚፈጠሩ ስህተቶች እንዳሉ አመልክተዋል። እኚህ ምሁር እንደ አውሮፖውያን አቆጣጠር ከ1971-1983 ድረስ በሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች ላይ የተሠሩ ሰባት ጥናቶችን መሠረት አድርገው እንዳስቀመጡት፣ በአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃ ገብነት ምክንያት የሚፈጠሩ ስህተቶች ከሶስት በመቶ (3%) እስከ ሃምሳ በመቶ (50%) እንደሚደርሱ ጠቁመዋል። ይህም የሚያሳየን ቢያንስ ግማሽ ያህሉ ስህተቶች ከአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃ ገብነት ውጭ በሆኑ ምክንያቶች የሚፈጠሩ መሆናቸውን ነው።

2.5.2. የውስጠ ቋንቋ ተጽእኖ /Intralingual Interference/

በውስጠ ቋንቋ ተጽእኖ የሚፈጠሩ ስህተቶች የምንላቸው የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች በሚማሩት ቋንቋ ውስጥ ባሉ የተለያዩ ምክንያቶች የተነሳ የሚፈጠሩ ስህተቶችን ነው። እነዚህ ስህተቶች ምንጫቸው የአፍ መፍቻ ቋንቋ አይደለም፣ ታላላቅ ቋንቋ እንጂ። ተማሪዎቹ ለታላላቅ ቋንቋ በከፊል ከመጋለጣቸው የተነሳ ለስህተት ሊጋለጡ ይችላሉ። ተማሪዎች አንድን የቋንቋ ህግ በሚገባ ከተረዱ በኋላ ወደ አጠቃቀም ሲመጡ የተሳሳተ ማጠቃለያ በመስጠት ሊሳሳቱ ይችላሉ። እንደዚህ አይነቱ ስህተት ከህግናት የቋንቋ ለመዳ ጋር ሊመሳሰል

ይችላል። አንድ በእንግሊዝኛ ቋንቋ አፋን ለመፍታት የሚጣጣር ህፃን በቋንቋው ለመዳ ሂደት "knew" በማለት ፈንታ "knewed"፣ "saw" በማለት ፈንታ "seed" ሊል ይችላል። ለዚህ ስህተት ሊጋለጥ የቻለው የተሳሳተ ማጠቃለያ (over generalization) ላይ በመድረሱ ነው። ይህም «ሁሉም የእንግሊዝኛ ቋንቋ ግሶች ወደ ሀላፊ ጊዜ ሲቀየሩ በስተመጨረሻ-ed ይጨመራል» የሚል የተሳሳተ ማጠቃለያ በመውሰድ የተፈጠረ ስህተት ነው። እንግሊዝኛን በሁለተኛ ቋንቋነት የሚያጠና ተማሪም ከህፃኑ ጋር ተመሳሳይ የሆነ ስህተት ሲሰራ ምንጩም በህፃኑ ላይ የታየው የተሳሳተ ማጠቃለያ ነው (Jackson 1987:101, Brown 1994:214)። ተማሪዎች በውስጠ ቋንቋ ተፅዕኖ የተነሳ ከሚፈፀሟቸው ስህተቶች ምንጭ አንዱ የተሳሳተ ማጠቃለያ ላይ በመድረስ የሚፈፀሟቸው እንደሆነ ከላይ ለማየት ሞክረናል። የተሳሳተ ማጠቃለያ ስንል ተማሪዎች ታላሚውን ቋንቋ እየለመዱ ሲመጡ የተማሩትን አዲስ ስርአት መሰረት አድርገው በቋንቋው ለመጠቀም ሲሞክሩ የሚሳሳቱትን ማለታችን ነው። ይህም ታላሚው ቋንቋ በአብዛኛው የሚጠቀምበት የራሱ መዋቅር ይኖረውና፣ ያ መዋቅር በሁሉም የማይሰራ ከሆነ ተማሪዎች መዋቅሩን በአጠቃላይ ለቋንቋው እንደሚሠራ አድርገው ሲቀበሉትና ሲጠቀሙበት የሚፈጠረውን ስህተት ያሳያል። ለምሳሌ በአማርኛ ቋንቋ በላ ብሎ ብላ፣ ሐይረ ብሎ ሂድ፣ ገደለ ብሎ ግደል እንደሚባል የተረዳ አማርኛን እንደ ሁለተኛ ቋንቋ የሚማር ተማሪ «መጣ» የሚለውን ቃል መሠረት አድርጎ «ምጣ» ቢል በተሳሳተ ማጠቃለያነት የተነሳ የተሳሳተው ነው ለማለት እንችላለን (Brown 1994:214, Littlewood 1986: 23, Jackson 1987:101, Norrish 1992: 31-32)።

Ngara (1983: 36) እንዳስቀመጡት የተሳሳተ ማጠቃለያ በየትኛውም የቋንቋው ክፍል ማለትም በንቦት፣ በቃላት አጠቃቀም፣ በትርጉም በነጠላና ብዙ ቁጥር አጠቃቀም፣ በእምር አመልካቾች ወዘተ. ሊከሰት ይችላል። ይህ ስህተት ቋንቋውን በመማር ብዙ ከቆየት ይልቅ በአዲስ ጀማሪዎች ላይ የበለጠ ይንፀባረቃል።

የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎችን ለውስጠ ቋንቋ ስህተቶች የሚያጋልጣቸው የተሳሳተ ማጠቃለያ ብቻ አይደለም። ያልተሟላ ትምህርት፣ የተሳሳተ ተዛምዶ እና ቃላትን አላግባብ መጠቀም በውስጠ ቋንቋ ተጽዕኖ መንስኤ ለሚፈጠሩ ስህተቶች ምክንያቶች ናቸው። እንደ Ngara (1983:37-40) አገላለፅ ባልተሟላ ትምህርት የሚፈጠር ስህተት ስንል የቋንቋ ተማሪው የቋንቋውን መዋቅር ፣ ቃላት፣ የአገላለፅ ስልት ወይም ሌሎች የታላሚውን ቋንቋ ባህሪያት በግማሽ በመማሩ የተነሳ የሚፈጠረውን ስህተት ማለታችን ነው። ስለዚህም ተማሪው በቋንቋው የሚገኙትን ፈሊጣዊ አነጋገሮችና እና ምሳሌያዊ ንግግሮች እንዲሁም ሰዋስዋዊ ስርአቶች በከፊል በትክክል፣ በከፊል ደግሞ በስህተት ሲያፈልቅ ይሰተዋላል። እነዚህን ስህተቶች በብዙ ክፍሎች መመልከት እንደሚቻል እነሆ ምሁር ይገልፁና ለምሳሌ ያህልም ያልተሟላ ሰዋስዋዊ ህግ (ለምሳሌ የባለቤትና የግስ አለመጣጣም)፣ ያልተሟላ የመስተዋድዳዊ

ሀረጎች ትምህርት፣ ያልተሟላ የፊ.ሊ.ጣዊ አነጋገሮች ትምህርት እና ያልተሟላ የስነ አገባብ ትምህርት ብሎ መክፈል ይቻላል።

በተሳሳተ ተዛምዶ ምክንያት የሚፈጠሩት ስህተቶች የሚያጠቃልለው ተማሪው የታላሚውን ቋንቋ አንድ ሰዋስዋዊ ቅርጽ ከሌላኛው ቅርጽ ለመለየት ግራ ሲገባው እና በዚህም የተነሳ ለስህተት ሲዳረግ ነው። ይህም ስህተት ስነ ድምፃዊ፣ ስነፍቻዊ ወይም ሰዋስዋዊ ሊሆን ይችላል። በሌላ አባባል ተማሪው የታላሚውን ቋንቋ ድምጾች፣ ትርጉሞች እና ሰዋስዋዊ አገልግሎቶች በተሳሳተ መንገድ ሲያዛምድ የሚፈጠረውን ስህተት የሚያመለክት ነው።

Ngara (1983:39) ቃላትን አላግባብ የመጠቀም (Pretentious Verbosity) መገለጫዎች ረጃጅም ዓ.ነገሮች እንደሆኑ ይገልጻል። ተናጋሪው ወይም ፀሐፊው ለአድማጩ ወይም ለአንባቢው ሀሳቡን በታላሚው ቋንቋ ለመግለጽ ሲጨነቅ አላስፈላጊ አጠቃቀምና ትርጉም የለሽ ገለጻን ወይም ያልተለመደ የቃላት ስደራን ይጠቀማል። በዚህ ጊዜ ትርጉም የለሽ ዓ.ነገሮች ይከሠታሉ።

በአጠቃላይ የውስጠ ቋንቋ ተጽእኖ ስህተት የሚያመለክተው የቋንቋ ተማሪው ታላሚውን ቋንቋ በከፊል በመረዳቱ የተነሳ እና በታላሚው ቋንቋ ውስብስብ ባህርይ የተነሳ የሚፈጽማቸውን ስህተቶችን ነው። የስህተት ምንጩም የታላሚው ቋንቋ ውስብስብ ባህርይ ነው እንበል እንጂ ዝርዝር ምክንያቶቹ የተለያዩ ናቸው። ስለዚህም የውስጠ ቋንቋ ስህተቶች በተሳሳተ ማጠቃለያ፣ የታላሚውን ቋንቋ ሕግ በልተሟላ ሁኔታ በመተግበር፣ በስነ ትርጉማዊና በስነ አገባባዊ ስህተቶች የተነሳ ሊከሰቱ ይችላሉ (Richards and Sampson 1974: 4, James 2001: 93)።

2.5.3. የማስተማሪያ መሣሪያዎች እና የማስተማሪያ ዘዴ ደክመት

የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች ለስህተት ከሚዳረጉባቸው ምክንያቶች መካከል የተሳሳተ የማስተማሪያ መሣሪያ ምርጫ እና ደካማ የማስተማር ዘዴ ይገኙበታል። እነዚህን የስህተት ምንጮች Ngara (1983: 40) ውጫዊ ተጽእኖዎች ሲሏቸው Brown (1994:215-17) ደግሞ የትምህርት አውድ ችግር ይሏቸዋል። Brown አውድ የሚለው ቃል የመማሪያ ክፍልን፣ ከመምህሩ እና ካሉት የትምህርት መሣሪያዎች ጋር አንድ ላይ የያዘ እንደሆነ ያስረግጣል። ይህም አውድ በትምህርት ሂደት ወቅት ለሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት ማጠናከሪያነት ከመዋል ይልቅ በትምህርቱ ላይ አሉታዊ ተጽእኖ ሲያሳድር ለስህተት መፈጠር ምክንያት ይሆናል።

ስህተት ምናልባት ከማስተማሪያ መሣሪያ ምርጫ ሊመጣ ይችላል። ትምህርቱ በትምህርት መሣሪያው አማካይነት በሚተላለፍበት ጊዜ ተማሪዎች የተሳሳተ ግንዛቤ ሊጨብጡ ይችላሉ። ይህም የሚሆነው የትምህርት መሣሪያው በጥንቃቄ ያልተዘጋጀ እንደሆነ ወይም ተማሪዎች የተሳሳተ ነገር እንዲገምቱ ፍንጭ የሚሰጥ ከሆነ ነው። በአንድ የቋንቋ መማሪያ መጽሐፍ ውስጥ የተሳሳተ መዋቅር ወይም የቃል ፍች ካለ ተማሪዎች ለስህተት ሊዳረጉ

ይችላሉ። በተጨማሪም የትምህርቱ አቀራረብ ተጨባጭ ባልሆነና ከተማሪዎች ግንዛቤ በላይ ሆኖ ከቀረበም ተማሪዎቹ ስህተት ሊፈጽሙ ይችላሉ። የትምህርት መሣሪያዎች አደረጃጀት፣ አወቃቀር፣ መልመጃዎቹና ልምምዶቹ የተቀረፁባቸው ስልቶች የስህተት ምንጭ ሆነው ሊገኙ የሚችሉበት አጋጣሚ አለ (Norrish 1992:12-15, Brown 1994:215-17, Richards 1974:190) ።

መምህራን የሚከተሉት የማስተማሪያ ዘዴ ተማሪዎችን ለስህተት የሚዳርግበት አጋጣሚም ብዙ ነው። በመሠረቱ ማስተማርና መማር የተለያዩ ነገሮች ናቸው። መምህሩ ሊያስተምር የተነሣውን የትምህርት ይዘት ለተማሪዎች ለማስተላለፍ በሚጥርበት ጊዜ ተማሪዎች መምህሩ ለማስተላለፍ የፈለገውን ሳይሆን ሌላ ነገር ሊረዱ ይችላሉ። ይህም ለስህተት ይዳርጋቸዋል። ለትምህርት የቀረቡት ይዘቶች ምንም ያህል ጥሩ ቢሆኑ በመምህሩ የአቀራረብ ዘዴ ጉድለትና የትምህርት ማነስ ወይም ተዘጋጅቶ አለመግባት የተነሣ በሚፈጠር ክፍተት ተማሪዎች ለስህተት ሊዳረጉ የሚችሉበት አጋጣሚ ይከሰታል። ለምሳሌ በአፃፃፍና በንብት በጣም ተቀራራቢነት ያላቸው ግን ደግሞ በትርጉም የሚለያዩ ቃላትን በተከታታይ ማስተማር ተማሪዎቹ ቆይተው በቃላቱ ለመጠቀም ሲጥሩ አንዱን በሌላ በመተካት ሊሳሳቱ ይችላሉ። ወይም ደግሞ መምህሩ የተሳሳተ ብያኔ ካስቀመጠ፣ የተዛባ መረጃ ከሰጠ፣ ተማሪዎች የማያውቁትን ነገር ለምሳሌነት ካቀረቡ፣ የተሳሳተ ቃልና ሰዎስዎዊ ማጠቃለያ ካሠራረረ ተማሪዎቹ ሊሳሳቱ ይችላሉ (Brown 1994:215-17, Littlewood 1986: 30-31, Norrish 1992:15)።

2.5.4. ስነ ልቦናዊ ሁኔታዎች

የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች በስነ ልቦናዊ ምክንያቶች የተነሳ ለስህተት የሚጋለጡባቸው በርካታ ምክንያቶች አሉ። ከእነዚህ ምክንያቶች አንዱ የቤተሰብ እና የማህበረሰብ ተጽእኖ ነው። ወላጆች ለልጆቻቸው ያላቸው አመለካከት በተማሪዎቹ የትምህርት አቀባበል ላይ ከፍተኛ ጫና ይኖረዋል። ወላጅ ልጁን ጎበዝ እንደሆነ የሚነግረው ከሆነ ልጁ ይጎብዛል። ሰነፍና ትምህርት የማይገባው እንደሆነ የሚነግረው (ወይም በልጁ የሚታሰብ) ከሆነ ልጁ ፍርሀት ስለሚያደርግበት ቀላሉን የቋንቋ ክፍል እንኳን ለመረዳት ሲቸገር እናስተውላለን። ከዚህም በተጨማሪ ወላጆችና የአካባቢው ተወላጆች ወይም ደግሞ የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪው የመጣበት ማህበረሰብ ለታላሚው ቋንቋ ያላቸው አመለካከት ጥሩ ከሆነ ተማሪው ቋንቋውን ለማወቅ ይበረታታል። ይሁን እንጂ ለታላሚው ቋንቋ እና ለተናጋሪዎቹ ያላቸው አመለካከት አሉታዊ ከሆነ ተማሪው ሁለተኛ ቋንቋውን በመልመድ ሂደት ላይ መነቃቃት ስለማይኖረው ቋንቋውን ብዙም አይማረውም። ስለዚህም ለመናገር ወይም ለመጻፍ በሚሞክርበት ጊዜ ለስህተት ይጋለጣል። የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪው የታላሚው ቋንቋ ተናጋሪዎችን ባህልና ማህበራዊ ሁኔታ ለመረዳትና ለመተበል ፈቃደኛ ከሆነ ቋንቋውን ቶሎ ይለምዳል። ባንጻሩ ከቋንቋው ተናጋሪዎች ጋር

ለመገናኘት ፈቃደኛ ካልሆነ እና ለተወሰነ አላማ ብቻ ለምሳሌ ለንግድ ሲል የሚማር ከሆነ ለቋንቋው ብዙም ትኩረት ስለማይሰጥ ስህተቶችን ይፈጽማል (Trow 1960: 189-196, Norrish 1992: 18)::

የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪው በዘር፣ በሀይማኖት እና በወገንተኝነት የተነሳ ከቤጤዎቹ የሚያገኘው ምላሽ አሉታዊ ከሆነ ቋንቋውን ለመልመድ ረጅም ጊዜ የሚፈጅበት ከመሆኑም በላይ “አሁን ደግሞ ምን ይሉኝ ይሆን” በሚል ፍርሃት ስለሚቀፈደድ ቢናገርና ቢጽፍ እንኳን ብዙ ስህተቶችን ሊፈጽም ይችላል። በዙሪያው ያሉት ሰዎች ማለትም መምህራን፣ ቤጤዎቹ፣ እና ከክፍል ውጭ የሚያገኘው ህብረተሰብ ተማሪው በታላሚው ቋንቋ ሲናገር ወይም ሲጽፍ የሚስቁበት፣ የሚያሾፉበትና የሚተቸት ከሆነ ቋንቋውን በመልመድ ሂደት ላይ ስነልቦናዊ ጫና ስለሚፈጠርበት ለስህተት ይጋለጣል። ሆኖም ከላይ የተጠቀሱት አካላት ቋንቋውን ለመልመድ የሚያደርገውን ጥረት የሚያደንቁለት ወይም አዎንታዊ ምላሽ እና እርማት የሚሰጡት ከሆነ ቋንቋውን በፍጥነት ይለምዳል፣ ቋንቋውን በሚማርበት ሂደት የሚያጋጥሙት አሉታዊ የሆኑ ሥነልቦናዊ ሁኔታዎች ለስህተት ምንጭ ሊሆኑ ይችላሉ (Norrish 1992:18-19, Galloway and Edwards 1992: 15-18)::

2.6. የስህተት ትንተና ዘዴ

የስህተት ትንተናን ለማካሄድ እስከ አሁን ድረስ ወጥነት ያለው ዘዴ ማግኘት አልተቻለም። በትንተናው ዙሪያ በጣም ብዙ ስልት በመፈጠራቸው የተነሳ፣ እንደ ስልቶቹም አይነት የስህተት አይነቶችን በመመደቡም ላይ ልዩነቶች እየሰፋ በመምጣታቸው የስህተት ትንተናን ትልቅ እንቅፋት አጋጥሞታል (Lott 1983: 256):: ይሁን እንጂ በብዙዎች ዘንድ በሰፊው የሚሰራባቸው የስህተት ትንተና ዘዴዎች እንዳሉ Dulay et al (1982:146-197) ያስረዳሉ። እነርሱንም ከዚህ በታች ለመመልከት እንሞክራለን።

2.6.1. ስነልቦናዊ ክፍሎችን መሠረት ያደረገ ክፍፍል

በዚህ የስህተት ትንተና ዘዴ ብዙ ጥናቶች ተከናውነዋል። ብዙ ምሁራን በስህተት ትንተና ዙሪያ ጥናት ለማካሄድ ሲነሱ መሠረት የማጅርጉት ስነልቦናዊ ክፍሎችን ነው። ጥናታቸውም በአንዱ ስነልቦናዊ ክፍል ወይም በተወሰኑት አሊያም በሁሉም ላይ ሊያተኩር ይችላል። የስህተት ትንተናው በስነድምጽ፣ በንብት፣ በስነመዋቅር፣ በስነምዕላድ፣ በስነላገባብ ወይም በዲስኩር ላይ ሊያተኩር ይችላል። በስነድምጽ ውስጥ ንብትን፣ በስነመዋቅር ውስጥ ደግሞ ስነምዕላድን አጠቃሎ ማጥናትም ይችላል። ለምሳሌ አጥኚው በስነመዋቅር ላይ የተሰሩ ስህተቶችን ለመለየት ቢነሳ በጥገኛ ወይም በአብይ ሀረግ ደረጃ የተሠሩ ስህተቶችን ብቻ ለይቶ ሊያጠና ይችላል። ያም ብቻ ሳይሆን በስማዊ ሀረግ ደረጃ የተከሰቱ፣ በግሳዊ ሀረግ ደረጃ የተከሰቱ፣ በመስተዋድድ ወይም በተወሳክ ግስ አጠቃቀም የተከሰቱ፣ ወዘተ. እያለ ለይቶ

ሊያጠና ካስፈለገም የተወሰኑትን አቀናጅቶ ሊመለከት ይችላል። ይህን የሚወስነው የተነሳበት አላማ ነው።

በዚህ ዘዴ የስርአተ ትምህርት ቀራጮች በሠራው ይገለገሉበታል። በተማሪዎች መማሪያ መጽሐፍና በሌሎች አጋዥ መጽሐፎች ውስጥ ይዘቶችን ለማደራጀት፣ ስነልሳናዊ ክፍሎችን መሠረት ማድረግና በእነርሱ ዙሪያ ሊከሰቱ በሚችሉ ስህተቶች ላይ ማተኮር እየተለመደ መጥቷል (Dulay et al 1982: 146-150) ።

2.6.2. የአረፍተ ነገር ላዕላይ መዋቅርን መሠረት ያደረገ ክፍፍል

በሁለተኛ ቋንቋ ለመጻ ሂደት ውስጥ ተማሪዎች አስፈላጊ የሆነ የአረፍተ ነገር አካልን ሊገድፉ ወይም የማያስፈልጉትን ሊጨምሩ ይችላሉ። ከዚህም በተጨማሪ የቋንቋውን ቅርጽ አላግባብ ሊያሠፍሩ፣ አንዱን የአረፍተ ነገር አካል ከሌላው በማስቀደም ቅደምተክተል ሊያዛቡ፣ ለአንድ አገልግሎት(ለምሳሌ ለእምርነት) ሁለት ምልክቶች ሊጠቀሙ፣ ወዘተ. ይችላሉ። ተማሪዎችም በእነዚህ ስህተቶች ዙሪያ ጥናት ሊያደርጉ ይችላሉ። ከላይ የተገለፁትን አይነት ስህተቶች ሲያጋጥሟቸውም ሥርአታዊ በሆነ መንገድ በማደራጀት እና በመተንተን አዲስ ቋንቋን በመልመድ ሂደት የተማሪዎች የአረፍተ ነገር አወቃቀር ምን እንደሚመስልም ያመለክታሉ። በተማሪዎች አእምሮታዊ የቋንቋ ለመጻ ሂደት ስህተቶች ይከሰታሉ። እነዚህ ስህተቶች በተወሰነ ደረጃ ተጠየቃዊ መሠረትነት እንዳላቸው ማሳየትም አንዱ የተመራማሪዎች ተግባር ነው። ስህተቶቹ የስንፍና ወይም የተበላሽ አመለካከት ውጤት አይደሉም። ይሁን እንጂ ተማሪዎቹ እየለመዱት ላሉት አዲስ ቋንቋ የተለየ ጊዜያዊ መርህ ወይም ደንብ በማውጣታቸው የተነሳ ስህተቶችን ሊፈጽሙ ይችላሉ (Dulay et al 1982: 150-163)።

2.6.3. ንጽጽራዊ ክፍፍል

የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪ ሁለተኛ ቋንቋን በመልመድ ሂደት ስህተቶችን ይፈጽማል። ይህም ህፃናት አፋቸውን ለመፍታት ጥረት ሲያደርጉ ከሚፈጽሙት ስህተት ጋር ተቀራራቢነት አለው። በመሆኑም በታላሚው ቋንቋ አፍ የሚፈቱ ህፃናት የሚፈጽሙት ስህተት ከሁለተኛ ቋንቋ ተማሪው ስህተት ጋር በምን እንደሚመሳሰል፣ በምንስ እንደሚለያይ ጥናቶች ይካሄዳሉ። ለምሳሌ እንግሊዝኛን በመማር ላይ ያለን የኮሪያ ተማሪን ስህተት በእንግሊዝኛ አፋቸውን ከሚፈቱ ህፃናት ስህተት ጋር ማነፃፀር ይቻላል። ስህተቶቹንም በዚህ መሠረት መከፋፈል የሚቻል ሲሆን በዓረፍተ ነገር ደረጃ ወይም በሀረግ ደረጃ የተፈፀሙትን ስህተቶች ማነፃፀር ይቻላል (Dulay et al 1982: 163-189)።

2.6.4. የተግባቦታዊ ተጽዕኖን መሠረት ያደረገ ክፍፍል

በዚህ ዘዴ ስህተቶች የሚከፋፈሉት ተግባቦትን ከማወቅቸው አንጻር ነው። የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪው በንግግርም ሆነ በጽሁፍ ውስጥ የሚፈጽማቸው ስህተቶች ተግባቦትን ምን ያህል ያውካሉ ለሚለው ጥያቄ መልስ ለመመለስ የሚያስችለው ይህ ዘዴ እንደሆነ ምሁራን ያሰምሩበታል። ስለዚህም ስህተቶች ባላቸው ተግባቦትን የማወክ ደረጃ በየዘርፉ ይፈረጃል። ከዚያም ምንጫቸው ይጠናና እንዴት አድርጎ ማስወገድ እንደሚቻል ሃሳቦች ይቀርባሉ። ተግባቦታዊ ሂደትን አያደናቅፉም ተብለው የሚገመቱ ስህተቶች በዚህ ክፍፍል ቦታ የላቸውም (Dulay et al 1982: 189-197)።

Norrish (1992:80) እንደሚገልጹት የስህተት ትንተና ለማድረግ ሁለት አበይት ዘዴዎች አሉ። የመጀመሪያው እና በጣም የተለመደው ተማሪዎች ይሠሯቸዋል ተብለው የሚገመቱትን የስህተት አይነቶች አስቀድሞ በመመደብ ስህተቶቹን በየምድባቸው የማሰራጨት ዘዴ ሲሆን ሁለተኛው በተማሪዎች የተሠሯቸውን ስህተቶች መሠረት አድርጎ የስህተት አይነቶችን መበየን ነው።

በመጀመሪያው ዘዴ የስህተት አይነቶቹ አስቀድመው የተመደቡ በመሆናቸው ተማሪዎቹ የሠሯቸውን ስህተቶች በየምድቡ በመክተት ለመተንተን ስለሚሞክር ለአሠራር ቀላል ነው። ይሁን እንጂ ይህ ዘዴ ስህተቶቹ በሚያሳዩት በራሳቸው ባህርይ ለመከፋፈል አለመቻሉ ደካማ ጎኑ ነው። በሁለተኛው ዘዴ የስህተት አይነቶቹ በስህተቶቹ መሠረትነት የሚመሠረቱ ስለሆነ ከመጀመሪያው ዘዴ የተሻለ ነው። ሆኖም ረጅም ጊዜ የሚጠይቅ በመሆኑ ለአሠራር አስቸጋሪ ነው (Norrish 1992: 81-82)።

ከላይ የተገለጹትን ሁለት ዘዴዎች መሠረት በማድረግ ስህተትን ለመተንተን የሚያገለግሉ ሶስት አቀራረቦች አሉ። እነርሱም ቅደመ ምርጫ የአከፋፈል አቀራረብ፣ ስህተቶችን መሠረት ያደረገ አቀራረብ እና ፈጣን የማረጋገጫ አቀራረብ ሲሆኑ እያንዳንዳቸውን ከዚህ ቀጥሎ ለመመልከት እንሞክራለን።

ሀ. ቅደመ ምርጫ የአከፋፈል አቀራረብ

Norrish (1992:81-83) Etherton (1977) ን ጠቅሰው እንዳስቀመጡት በዚህ የአቀራረብ ስልት በመጀመሪያ ስህተትን ለመከፋፈል የሚረዱ የተወሰኑ ርዕሶች ይመረጣሉ። ከዚያም ተማሪዎች የሰሯቸው ስህተቶች በየርዕሶቹ ስር ይካተቱና ትንተናው ይካሄዳል። ይሁን እንጂ የተማሪዎቹ ስህተቶች ሲለቀሙ የተማሪዎቹን ትክክለኛ ደረጃ ሊያሳዩ ከሚችሉ ሥራዎች መሆን አለበት። ከጽሕፈት አይነቶችም ነፃ ጽሕፈት (free writing) የሚመረጥ ነው። Etherton (1977) ይህን አቀራረብ ለመተግበር ይረዱ ዘንድ 61 ርዕሶችን እንደዘረዘሩ Norrish(1992: 81-83) ያስረዳሉ።

ለ. ስህተቶችን መሠረት ያደረገ አቀራረብ

ይህ በ Hudson(1971) የተደረሰበት የስህተት አይነቶችን መለያ አቀራረብ ስህተቶችን በአይነታቸው ለመለየት ካርድን እንደ ጥሩ መሣሪያ ይጠቀምበታል። በመጀመሪያ እያንዳንዱ ስህተት በካርድ ላይ ይመዘገባል። በማስከተልም ካርዶቹ እንደያዙት የስህተት አይነት በየክፍሎቻቸው ይመደባሉ። ክፍሎቹ ባላቸው ተመሳሳይነት አንዱ በሌላው ውስጥ እንዲካተት ይደረጋል። እንደዚህ እየተደረገ በተቻለ መጠን ስህተቶቹን በአነስተኛ ምድብ ውስጥ ለማጠቃለል ይሞክራል። ከዚያም እንደሚሰሩት ባህርይ ትንታኔው ይካሄዳል።

ይህ አቀራረብ ተስማሚ የሚሆነው ለጽሑፍ ቋንቋ ነው። በዚህ አቀራረብ በተለያዩ የእድሜ እና የብቃት ደረጃ ላይ የሚገኙ ተማሪዎች ለየብቻ ይጠናሉ። አቀራረቡ ሰፊ ጊዜ የሚጠይቅ መሆኑ ግን እንደ ደካማ ጎን ይጠቀስበታል Norrish(1992, 83- 86) ።

ሐ. የፈጣን ማረጋገጫ አቀራረብ

ይህ አቀራረብ ስህተቶችን ለመለየት የማረጋገጫ ሰንጠረዥ (Checklist) ይጠቀማል። በዚህ አቀራረብ ብዙ ጊዜ ተጠቃሚ የሚሆኑት የክፍል መምህራን ሲሆኑ ተማሪዎቻቸው የተማሩትን ትምህርት ምን ያህል እንዳዳበሩት ለማረጋገጥ ይረዳል። የፈጣን ማረጋገጫ አቀራረብ ለንግግርም ሆነ ለጽሑፍ ቋንቋ የሚያገለግል ሲሆን ተማሪዎች አንድን የቋንቋ ክፍል ምን ያህል እንደተረዱት እና እንዳዳበሩት ለማወቅ በክፍል ውስጥ የሚያደርጉትን ተሳትፎ መሠረት አድርጎ ለመተንተን ይረዳል (Norrish1992: 86-88)።

2.7. በሀገራችን በስህተት ትንተና ዙሪያ የተሠሩ ሥራዎች

በሀገራችን በአ.ት.ዮ.ጵ.ያ በተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የሚከሰቱ ስህተቶችን ለመተንተን መከራ ማድረግ ከተጀመረ ከአርባ አመት በላይ እንዳስቆጠረ ከተሰሩት ስራዎች መረዳት ተችሏል። ከእነዚህ ውስጥ በመጀሪያ ዲግሪ ደረጃ ይልማ (1956) እና ነጋሳ (1965) ይገኙበታል። ይሁን እንጂ በሁለተኛ ዲግሪ ደረጃ ከተሰሩት ስራዎች አለማየሁ (1986) የመጀመሪያው እንደሆኑ ይታመናል።

አለማየሁ በተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የታዩትን ስህተቶች ለመተንተን የሞከሩት የዘጠነኛ ክፍል ተማሪዎችን ድርሰት መሠረት አድርገው ሲሆን ተማሪዎቹ የተለያዩ አፍ መፍቻ ቋንቋ ያላቸው ናቸው። ይህ የ390 ተማሪዎችን ድርሰት መሠረት ያደረገ ጥናት እንደሚያመለክተው በድርሰቶቹ ውስጥ የቋንቋ አጠቃቀም፣ የቋንቋ አወቃቀር፣ የስርአተ ነጥብ አጠቃቀም፣ በአይነት ለመፈረጅ የሚያስችግሩ እና የጽንሰ ሀሣብ ግንዛቤ ስህተቶች ተከስተዋል። ለእነዚህ ስህተቶች ምንጭ ይሆናል ተብለው የተገመቱት የጽሁፍ ቋንቋ አጠቃቀምንና አወቃቀርን ደንብ አለማወቅ፣ ጽሑፊትን አለመለማመድ፣ አሉታዊ የመግር ማስተማር ዘዴ እንዲሁም የጽንሰሀሣብ ግንዛቤ ናቸው። ከአለማየሁ ስራ ጋር በእጅጉ ተቀራራቢነት የለው ስራ የደብራ (1990) ነው። የደብራ ሥራ የሚያተኩረው በእርምጃ ቋንቋ

አፋቸውን በፈቱ የዘኛ ክፍል ተማሪዎች ላይ ነው። በዚህ ጥናት ውስጥ በተማሪዎች የተከሰቱት የስህተት አይነቶች በአለማዊ ከተገለፁት ጋር ተመሳሳይ ናቸው። ለስህተቶቹ ምንጭ ይሆናሉ ተብለው የታመኑት ግን ውስጥ ቋንቋ ተጽዕኖ፣ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽዕኖ፣ የመማር ማስተማር ዝንባሌ እና የተሳሳተ የጽንሰሀሳብ ግንዛቤዎች ናቸው።

ተክሌ (1989) አፋቸውን በመስቃንኛ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸውን ስህተቶች ያጠኑ ሲሆን ትኩረት ያደረጉት ሰዎስዎዊ ስህተቶች ላይ ነው። የስህተት አይነቶቹ በሶስት የተከፈሉ ሲሆን እነርሱም ጽንሰሀሳባዊ ስህተቶች፣ ጅምላ ጥቅልላዊ ስህተቶች እና እድገታዊ ስህተቶች ናቸው። ለስህተቶቹ ምንጭ የሚሆኑት መስቃንኛ ቋንቋ፣ አማርኛ ቋንቋ እና ተማሪዎች የሚከተሏቸው ሞዴሎች እንደሆኑም እኒሁ አጥኚ አመልክተዋል።

መሠሉ(1991) የቸህኛ አፍ-ፊት ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የሚገፀባቸውን ስነልሰናዊ ባህርያት ያጠኑ ሲሆን የስህተት አይነቶቹም በሁለት አበይት ክፍሎች ተከፍለዋል። እነርሱም ሰዎስዎዊ እና የማህበራዊ የቋንቋ አጠቃቀም ናቸው። ሰዎስዎዊ ስህተቶች ውስጥም ስነድምዳዊ፣ ስነቃላዊ፣ ስነመዋቅራዊ እና ስነትርጉማዊ የስህተት አይነቶች እንደሚገኙ ተመልክቷል። የስህተት ምንጮቹ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽዕኖ እና የታላሚ ቋንቋ ተጽእኖ ተብለው በሁለት አበይት ክፍሎች ተከፍለዋል። የታላሚ ቋንቋ ተጽእኖ በሚለው ሥርም አባይ ድምደማ፣ የማስተማር ዘዴና የማስተማሪያ መሣሪያዎች አዘገጃጀት ድክመት የሚሉ የስህተት ምንጮች ተካተዋል። የተማሪዎች የክፍል ደረጃ እየጨመረ ሲሄድ በድርሰቶቻቸው ውስጥ የሚከሰተው ስህተት እየቀነሰ እንደሚመጣም በጥናቱ ተመልክቷል። አማራ (1996) «አፋቸውን በትግርኛ ቋንቋ የፈቱ የስምንተኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ሲፅፉ የሚፈጽሟቸው ሥነ ልሳናዊ ስህተቶች» በሚል ርዕስ ጥናታቸውን ያቀረቡ ሲሆን የስህተት ዓይነቶቹንና ምንጮቹን ከመሠሉ ስራ ጋር ተመሳሳይ በሆነ መንገድ ከፍለው ለማየት ሞክረዋል።

ዘውዱ (1996) በአዊኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ የስምንተኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸውን ሰዎስዎዊ ስህተቶች አጥንተዋል። እነዚህ ሰዎስዎዊ ስህተቶች የስነድምፅ፣ የስነምዕላድ፣ የሀረጋት እና የአረፍተነገር አወቃቀር እንዲሁም የቃላት አጠቃቀምና ፍቺ ተብለው ተከፍለዋል። በጥናቱ ውስጥ ለስህተት ምንጭ ይሆናሉ ተብለው የታመኑባቸው አራት ናቸው። እነርሱም የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽዕኖ፣ የውስጠ ቋንቋ ተጽዕኖ፣ የመማር ማስተማር ሂደት እና ስነልቦናዊ ሁኔታዎች ናቸው።

ምዕራፍ ሦስት

የስህተት አይነቶች ትንተና

በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በባሏቸው ድርሰቶች ውስጥ አራት አይነት መሠረታዊ ስህተቶች ተስተውለዋል።

እነዚህም ስህተቶች በድምጽ ደረጃ የሚፈጽሙ፣ በቃል ደረጃ የሚፈጽሙ፣ በሀረግ ደረጃ የሚፈጽሙ እና በዓረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ የሚፈጸሙ ናቸው። ተማሪዎቹ በአጠቃላይ በሁለት ዙር አምስት መቶ ሰላሣ ሰባት (537) ድርሰቶችን እንዲጽፉ ተደርገዋል። ከእነዚህ ውስጥም በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በመጀመሪያ ዙር አንድ መቶ ሰባ ስምንት(178)፣ በሁለተኛ ዙር ሰማንያ ስድስት(86) በጠቅላላ ሁለት መቶ ስልሣ አራት (264) ድርሰቶችን ሲጽፉ፣ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ደግሞ በመጀመሪያ ዙር አንድ መቶ ሰማንያ(180)፣ በሁለተኛ ዙር ዘጠና ሶስት(93) በጠቅላላ ሁለት መቶ ሰባ ሶስት(273) ድርሰቶችን ጽፈዋል። በእነዚህ ድርሰቶች ውስጥ የተገኙትን ስህተቶች መጠን ከዚህ ቀጥሎ ከሰፈረው ሰንጠረዥ ማስተዋል ይቻላል።

ሰንጠረዥ 1. ተማሪዎቹ በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የተጠቀሙባቸው ቃላት ብዛት እና በድርሰቶቹ የታዩ አጠቃላይ የስህተት ብዛት

ተማሪዎች አፍ የፈቱበት ቋንቋ	የድርሰት አይነት	የድርሰት ብዛት	ድርሰቶቹ የተጻፉባቸው ቃላት ብዛት	የአንድ ድርሰት አማካይ የቃላት ብዛት	የስህተት ብዛት በቁጥር	በአንድ ድርሰት አማካይ የስህተት ብዛት	የስህተት ብዛት በመቶ ቃላት
ወላይትኛ	ድርሰት አንድ	178	18904	106.2	7940	44.6	42
	ድርሰት ሁለት	86	10664	124	3839	44.63	36
	ድምር	264	29568	112	11779	41.61	39.7
ሲዳሞኛ	ድርሰት አንድ	180	18720	104	7675	42.64	41
	ድርሰት ሁለት	93	11160	120	4241	45.6	38
	ድምር	273	29880	109.45	11916	43.65	39.88

ከሰንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው ተማሪዎቹ በአንድ ድርሰት በአማካይ የሚጠቀሙት የቃላት ብዛት ተቀራራቢ ነው። በተጨማሪም በድርሰቶቹ የታዩ የስህተት ብዛት ተቀራራቢ ሲሆን በአንጻራዊ ደረጃ ግን በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የበለጠ ስህተት ተገኝቷል። በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች የተጻፉት ድርሰቶች አማካይ የስህተት ብዛት በአንድ ድርሰት 41.61 ሲሆን በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱት በተጻፈው ግን በአንድ ድርሰት በአማካይ 43.65 ነው።

ሌላው መካከት የሚገባው ነጥብ ተማሪዎች እቤታቸው ጽፈው እንዲመጡ የታዘዙት ድርሰት ጉዳይ ነው። ድርሰት ሁለትን አብዛኞቹ ተማሪዎች (ግማሽ ያህል) በተደጋጋሚ በነገራቸውም ጽፈው ለማምጣት አልቻሉም። ተማሪዎቹ በቤታቸው እንዲጽፉ የተደረገበት

ዋና ምክንያት በግዴልሽነትና በጥንቃቄ ጉድለት የሚፈፀሙ ስህተቶች ካል ለመቀነስ ቢሆንም ከተማሪዎቹ ድርሰቶች የምንረዳው ግን በክፍል ውስጥ ከፃፉት ድርሰቶች የበለጠ በቤት በተጻፉት ድርሰቶች ውስጥ ስህተቶች በዝተው መገኘታቸውን ነው። በወላይትኛም ሆነ በሲያምኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በድምጽ ደረጃ የሚፈጸመው ስህተት ከሌሎቹ የስህተት አይነቶች የበለጠ ሆኖ ተገኝቷል። ከዚያ በማስከተል ደግሞ በሀረግ ደረጃ የተፈፀመው ሲበዛ በቃል ደረጃ የተፈፀመው ስህተት ከሁሉ ያነሰ ነው። ዝርዝሩን ከሚከተለው ሰንጠረዥ እንመልከት።

ሰንጠረዥ 2. በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ በየስህተት አይነቱ የተፈፀሙት ስህተቶች ብዛት

ተማሪዎቹ አፍ የፈቱበት ቋንቋ	የድርሰት አይነት	የስህተት ብዛት በስህተት አይነት ምድብ							
		በድምጽ ደረጃ የተፈፀሙ		በቃል ደረጃ የተፈፀሙ		በሀረግ ደረጃ የተፈፀሙ		በዓረፍተ መዋቅር ደረጃ የተፈፀሙ	
		ጠቅላላ ብዛት	በመቶ ቃላት	ጠቅላላ ብዛት	በመቶ ቃላት	ጠቅላላ ብዛት	በመቶ ቃላት	ጠቅላላ ብዛት	በመቶ ቃላት
ወላይትኛ	ድርሰት አንድ	3403	18	567	03	2269	12	1701	09
	ድርሰት ሁለት	1600	15	213	02	1173	11	853	08
	ድምር	5003	16.9	780	2.6	3442	11.6	2554	8.6
ሲያምኛ	ድርሰት አንድ	3557	19	562	0.3	2246	12	1310	07
	ድርሰት ሁለት	1897	17	223	02	1451	13	670	06
	ድምር	5454	18.2	785	2.6	3697	12.4	1980	6.6

ከሰንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው አብዛኞቹ ስህተቶች የሚከሰቱት በድምጽ ደረጃ ነው። በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች በተፃፉ ድርሰቶች ውስጥ በድምጽ ደረጃ በአጠቃላይ አምስት ሺህ ሶስት ስህተቶች ሲፈጸሙ በሲያምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱት ደግሞ አምስት ሺ አራት መቶ ሃምሳ አራት ስህተቶች ተፈጽመዋል። አነስተኛ ስህተት የተፈፀመው በቃል ደረጃ ነው። በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱት ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በአጠቃላይ ሰባት መቶ ሰማንያ ስህተቶች ሲፈጸሙ በሲያምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱት ውስጥ ደግሞ ሰባት መቶ ሰማንያ አምስት ተፈጽመዋል። ዝርዝሮቹን ከዚህ ቀጥሎ ለማየት እንሞክራለን።

3.1. በድምጽ ደረጃ የተፈጸሙ ስህተቶች*

በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በድምጽ ደረጃ ስህተቶች እንደሚፈጸሙ መረዳት ተችሏል። ስህተቶቹ የሚፈፀሙት በተናባቢ እና በአናባቢ ድምጽ ደረጃ ነው። በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በድምጽ ደረጃ በአጠቃላይ አምስት ሺህ ሶስት /5003/ ስህተቶች የተፈፀሙ ሲሆን፤ ከእነርሱ ውስጥ ሶስት ሺህ አርባው /3040/ በአናባቢ ድምጾች የተፈፀሙ፣ አንድ ሺህ ዘጠኝ መቶ ስልሣ ሶስቱ /1963/ ደግሞ በተናባቢ ድምጾች የተፈፀሙ ናቸው። ይህም በመቶ ቃላት ውስጥ 10.3 በአናባቢ ድምጽ የተነሣ የሚፈጠር ስህተት እና 6.6 በተናባቢ ድምጽ የተነሣ የሚፈጠር ስህተት እንዳለ ያመለክታል።

በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ደግሞ በአጠቃላይ አምስት ሺህ አራት መቶ ሀምሳ አራት /5454/ ስህተቶች የተፈፀሙ ሲሆን ከእነርሱ መካከል ሶስት ሺህ ሁለት መቶ ሰማኒያ ስድስቱ/3286/ በአናባቢዎች የተፈፀሙ፣ ሁለት ሺህ አንድ መቶ ስልሳ ሰባቱ ደግሞ በተናባቢዎች የተፈፀሙ ስህተቶች ናቸው። ይህም ከመቶ ቃላት ውስጥ 10.9 የአናባቢ ስህተት እና 7.2 የተናባቢ ስህተት እንዳለ ያመለክታል። ዝርዝሩንም ከሚከተለው ሰንጠረዥ እንመልከት።

ሰንጠረዥ 3. በድምጽ ደረጃ የተፈጸሙ ስህተቶች

ቋንቋ	የድርሰት አይነት	ድርሰቶቹ የተጻፉባቸው ቃላት ብዛት	የአናባቢ ድምጾች ስህተት በመቶ ቃላት	ጠቅላላ የአናባቢ ድምጾች ስህተት	የተናባቢ ድምጾች ስህተት በመቶ ቃላት	ጠቅላላ የተናባቢ ድምጾች ስህተት	አጠቃላይ የድምጾች ስህተት
ወላይትኛ	ድርሰት አንድ	18904	11	2080	7	1323	3403
	ድርሰት ሁለት	10664	19	960	6	640	1600
ሲዳሞኛ	ድርሰት አንድ	18720	11	2059	8	1497	3557
	ድርሰት ሁለት	11160	11	1227	6	670	1897

3.1.1. በተናባቢ ድምጾች የተፈጠረ ስህተት

በሲዳሞኛም ሆነ በወላይትኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰቶች ውስጥ የተናባቢ ድምጾች ስህተት ይስተዋላል። እነዚህ ስህተቶችም የሚከሰቱት በሁለት መንገድ ነው። አንደኛው የተናባቢ ድምጾች መገደፍ ሲሆን ሌላው ደግሞ እርስ በርሳቸው በመተካካት ነው። ከዚህ ቀጥሎ የእያንዳንዱን ባህርይ ለማየት እንሞክራለን።

* የስህተቶቹን መካከያ ምክንያት የስህተት ምንጭ በማለጠ ስር ይመልከቱ።

ሀ. ተናባቢ ድምጾችን በመግደፍ የተፈጠሩ ስህተቶች

በተማሪዎቹ ድርሰት ውስጥ በተናባቢ ድምጾች መግደፍ የተነሳ የተከሰቱ ስህተቶች ይስተዋላሉ ። በመቀጠልም በወላይትኛ ቋንቋ ተናጋሪዎች ድርሰት ውስጥ በተናባቢዎች መግደፍ የተነሳ የተፈጸሙትን ስህተቶች ለማየት እንሞክራለን።

በወላይትኛ ቋንቋ ተናጋሪዎች ድርሰት ውስጥ /ይ/፣/ሀ/፣/ግ/፣/ን/ በመገደፋቸው ምክንያት ስህተት እንደሚፈጸም ለመረዳት ተችሏል። /ይ/ የምትገደፈው በቃል መነሻና በቃል መካከል ስትገኝ ነው። በቃል መድረሻ ስትገኝ እንደምትገደፍ የሚያሳይ መረጃ ግን አልተገኘም። በቃል መነሻ ላይ ያለችው /ይ/ ስትገደፍ ቀጥሎ የሚመጣውን አናባቢ ወደ /ኤ/ ልትቀይር ትችላለች። አስረጅ፤

(1)	ስህተት ኡሄ-/ኡሀኡ/	ትክክለኛ ይሄ - /ይኡሀኡ/	ለውጥ /ይ/- ፀ
-----	------------------	----------------------	---------------

ከማስረጃው እንደምንመለከተው /ይ/ ፣/ኡ/ን ወደ /ኤ/ ቀይራ ከቦታዋ ጠፍታለች።

/ይ/ በቃል መካከል ስትገኝ ግን ምንም ለውጥ ሳታስከትል ትጠፋለች። ይሁን እንጂ አናባቢ ተከትሏት የሚመጣ ከሆነ አናባቢው አብሮ ይገደፋል። አስረጅ፤

(2)	ስህተት ሀውት/ ሀእውኡት/ መተላለፊው/ምኡትኡልካልኡፍኢው/	ትክክለኛ ሀይውት/ሀእይውኡት/ መተላለፊያው/ምኡትኡልካልኡፍኢይኢው	ለውጥ /ይ/-ፀ /ይ/-ፀ /ኡ/- ፀ
-----	--	--	---------------------------------

በተማሪዎቹ ድርሰት ውስጥ /ሀ/ የምትገደፈው በቃል መድረሻ ላይ ሲሆን በቃል መነሻ እና መካከል ላይ ለመደፋፋት ግን መረጃ አልተገኘም። አስረጅ፤

(3)	ስህተት ስለዝ-/ስእልኡዝ/ ገብተ-/ግኡብትኡ/	ትክክለኛ ስለዚህ-/ስእልኡዝኢህ/ ገብተህ /ግኡብትኡህ/	ለውጥ /ሀ/- ፀ /ሀ/- ፀ
-----	------------------------------------	--	-------------------------

በድርሰቶቹ ውስጥ /ግ/ በመገደፍ ስህተት የሚሠራው በቃል መካከል እና መድረሻ እንደሆነ መረጃዎቹ ይጠቁማሉ። /ግ/አናባቢ ተከትሏት የሚመጣ ከሆነ አናባቢው አብሮ ይገደፋል።

አስረጅ፤

(4) ስህተት
አሳድ-/አስአድ/

ትክክለኛ
አሳድጋ- /አስአድእግኣ

ለውጥ
ግ-ፀ
አ-ፀ
ግ-ፀ
አ-ፀ

የጠር/ይኸጥኸር/

የገጠር/ይኸጥኸጥኸር/

በደርሰቶቹ የሚገደፉት ሌሎች ተናባቢዎች /ን/ እና /ል/ ናቸው። በተገኘው መረጃ /ን/ በቃል መካከል ስትገኝ የምትገደፍ ሲሆን /ል/ ደግሞ በቃል መካከልና መድረሻ ስትገኝ ትገደፋለች። አስረጅ፤

ስህተት
ገዙበ- /ግኸዝአበ/
የምበጥ-/የኸምኢበኸጥ/
ያወድማ- /ይአውኸምኣ

ትክክለኛ
ገንዘብ-/ግኸንዘአበ/
የሚበልጥ-/ይኸምኢበኸልጥ/
ያወድማል-/ይአውኸድምኣል/

ለውጥ
ን-ፀ
ል-ፀ
ል-ፀ

በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን እንደፈቱት ተማሪዎች ድርሰት በተናባቢ መገደፍ ስህተት ይፈጸማል። የሚገደፉት ተናባቢዎች/ን/፣ /ል/፣ /ር/፣ /ይ/፣/ሀ/፣ /ጁ/ እና /ው/ ናቸው።

በደርሰቶቹ ከሚገደፉት ተናባቢ ድምጾች መካከል/ይ/፣/ን/ እና /ል/ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱት ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ከታዩት ስህተቶች ጋር ተመሳሳይ ስለሆኑ ደግሞ ማንጣቱ አስፈላጊ አይመስለንም።

በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ /ሀ/ በቃል መካከል እና መድረሻ ላይ በምትገኝበት ጊዜ ስትገደፍ ይስተዋላል። በቃል መነሻ ላይ ስትገኝ ለመገደፍ ግን ምንም ማስረጃ አልተገኘም። አስረጅ፤

(6) ስህተት
ዕፍ/ዕእፍ/

ትክክለኛ
ዕሁፍ/ዕእሁፍ/

ለውጥ
ሀ-ፀ
አ-ፀ
ሀ-ፀ
አ-ፀ

ትምህርተን/ትእምእርትእን/

ትምህርቱን /ትእምህእርቱን/

ከአስረጁ መረዳት እንደሚቻለው /ሀ/ በቃል መካከል ስትመጣ አብሯት የሚመጣ አናባቢ ካለ አብሮ ይገደፋል። በቃል መድረሻ ያላት ባህርይ ግን የወላይትኛ ቋንቋ ተናጋሪዎች ከሚፈጽሙት ጋር ተመሳሳይ በመሆኑ እዚህ ላይ መጥቀስ አስፈላጊ ሆኖ አልተገኘም።

በደርሰቶቹ ውስጥ ከሚገደፉት ተናባቢ ድምጾች አንዱ /ድ/ ነው። ይህ ድምጽ በቃል መካከል እና መድረሻ ላይ ሲገኝ ለገደፍ እንደሚችል የተማሪዎቹ ጽሁፎች ሲያመለክቱ በቃል መነሻ ተገኝቶ ለመገደፍ ግን መረጃ አልተገኘም። አስረጅ፤

(7) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
ለማስወገ/ ልኸምአስዋኸግኸ/	ለማስወገድ/ልኸምአስወኸግኸድ/	ድ-ፀ
ሲያደርግ/ስኢይኣርኸግ/	ሲያደርግ/ስኢይኣድኸርግ/	ድ-ፀ
		ኸ-ፀ
ይሑሉ/ይእህኤልኩ	ይሑዳሉ/ይእህኤድኣልኩ/	ድ-ፀ
		ኣ-ፀ

ከአስረጃ መረዳት እንደሚቻለው /ድ/ በቃል መካከል ሲገደፍ ተከትሎት የሚመጣው አናባቢም አብሮ ይገደፋል።

/ው/ የምትገደፈው በቃል መካከል ስትመጣ ብቻ እንደሆነ የተማሪዎቹ ድርሰት ያስረዳል። አስረጃ፤

(8) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
እነት /እንኸት/	እውነት /እውንኸት/	ው - ፀ
እቀት/ እቅኸት/	እውቀት/ እውቅኸት/	ው - ፀ
በፍቅር /ብኸፍእቅርኣ/	በፍቅር /ብኸፍእቅርውኣ/	ው - ፀ
በምክራ/ ብኸምእክርኣ/	በምክር /ብኸምእክርውኣ/	ው - ፀ
የገጠር/ ኸግኸጥኸርኣ/	የገጠር/ይኸግኸጥኸርውኣ/	ው - ፀ
		ኣ - ፀ
ከልጄ/ ክኸልእጅኦ/	ከልጄ /ክኸልእጅውኣ/	ው - ኦ
		ኣ - ኦ

ከአስረጃ እንደምንመለከተው /ው/ ስትገደፍ ተከትሏት የሚመጣው ተናባቢ ድምጽ ከሆነ የሚከሰት ለውጥ የለም። አናባቢ ተከትሏት የሚመጣ ከሆነ ግን ሁለት አይነት አማራጮች ይኖራሉ። ከእነርሱም የመጀመሪያው /ው/ በአናባቢው ላይ ምንም ለውጥ ሳታመጣ መጥፋቷ ሲሆን ሌላው ደግሞ ተከትሏት በሚመጣው አናባቢ ላይ የክበት ባህሪዋን አስተላልፋ መጥፋቷ ነው።

ለ. ተናባቢዎችን በመተካካት የተፈጠሩ ስህተቶች

በአዋጣ ከተማ በሚገኙ ሁለት መምህራን ትምህርት ኮሌጆች ውስጥ በመማር ላይ በሚገኙ፣ በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ከሚፈጸሙ ስህተቶች መካከል አንድን ተናባቢ ድምጽ በሌላ በመተካት የሚፈፀም ስህተት ይገኝበታል። ይህንን ስህተት በሁለት ከፍለን ማየት እንችላለን። እነርሱም፡- በመካነ ፍጥረታቸው አንድ የሆኑ ተናባቢ ድምጾች ሲተካኩ የሚፈጠር ስህተተ እና በመካነ ፍጥረታቸው የተለያዩ ድምጾች ሲተካኩ የሚፈጠር ስህተት ናቸው። እያንዳንዳቸውንም ከዚህ ቀጥሎ ለመመልከት እንሞክራለን።

በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ መካነ ፍጥረታቸው አንድ የሆኑ ድምጾችን በመተካካት ስህተት ይፈጸማል። በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ መካነ ፍጥረታቸው አንድ የሆነ ድምጾችን

በመተካካት ከሚፈጸሙ ስህተቶች መካከል የድድ ድምጾችን በመተካካት የሚፈጸመው ስህተት ይገኝበታል። አስረጅ፤

(9) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
ጡቶ / ጥኡትኦ/	ጡጦ/ጥኡጥኦ/	ጥ-ት
እራስ/እርእስ/	እራት/እርኣት/	ት- ስ
በስቶባቸዋል/በእስትኦብኣቸአውኣል/	በዝቶባቸዋል/በእዝቶብኣቸአውኣል/	ዝ - ስ

ከአስረጅ እንደምንመለከተው ኢነሣሪ ፈንጅ ድምጽ/ጥ/ወደ ኢነሣሪ/ት/፣ እግድ ድምጽ/ት/ ወደ ሹልክልክ ድምጽ /ስ/ እንዲሁም ነሣሪ ድምጽ /ዝ/ ወደ ኢነሣሪ ድምጽ /ስ/ በመለወጣቸው የተነሣ ስህተት ሊከሰት ችሏል።

የሲዳምኛ አፈ-ፈት ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በአንድ ቦታ የሚፈጠሩ ድምጾችን እርስ በርስ በመተካካት ስህተት ሲፈጸም ይስተዋላል። ድምጾቹ በአንድ መካነ ንባብ የተወሰኑ አይደሉም። የድድ፣ የትናጋ፣ የላንቃ ድምጾች እርስ በርስ ሲተካኩ በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ ለማስተዋል ተችሏል። አስረጅ፤

(10) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
አስግተው/አስግእትአው/	አስግረው /አስግእርአው/	ር -ት
ቁስቁልና/ቅኦስቅኦልና/	ጉስቁልና/ግኦስቅኦልና/	ግ - ቅ
እንድታገዋ/ እንድትኣግአውኣ/	እንድታገባ/ እንድትኣግአብኣ/	ብ- ወ

ከአስረጅ ለመመልከት እንደሚቻለው የሚተካኩት ድምጾች በአንድ ቦታ የሚፈጠሩ ሲሆኑም ሲፈጠሩ በሚያሳዩት ባህርይ የተለያዩ ናቸው።

በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በባፏቸው ድርሰቶች ውስጥ ከታዩ ስህተቶች አንዱ በተለያዩ መፈጠሪያ ቦታዎች የተፈጠሩ ተናባቢ ድምጾችን በመተካካት የሚፈጠር ስህተት ይገኝበታል። በሲዳምኛም ሆነ በወላይትኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የሚከሰተው ስህተት ተመሳሳይነት የሚታይበት ነው። አብዛኞቹ ስህተቶች የድድ ድምጾችን ወደላንቃ ወይም የላንቃ ድምጾችን ወደ ድድ ድምጾች በመለወጥ የሚከሰቱ ይሁኑ እንጂ በሌሎች መፈጠሪያ አካላት የሚፈጠሩ ድምጾችም ሲቀያየሩ እና ለስህተት ምክንያት ሲሆኑ እናስተውላለን። አስረጅ፤

(11) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
ግንኙነት/ግእንእኙኙንኦት/	ግንኙነት/ግእንእኙኙኦት/	ን - ኝ
ሸህም/ሸእህእም/	ሸክም/ሀእክእም/	ክ - ሀ
ውኔታ/ ውእንኡትኣ/	ሁኔታ/ሀኡንኡትኣ/	ሀ - ወ
ድርግቶች/ ድእርግእትኦች/	ድርጅቶች/ድእርእጅእትኦች/	ጅ - ግ

ከአስረጅ ማስተዋል እንደሚቻለው የድድ ድምጽ ወደላንቃ ድምጽ የትናጋ ወደ ጉሮሮ፣ የጉሮሮ ወደ ከንፈር እንዲሁም የላንቃ ድምጽ ወደ ትናጋ ድምጽ በመቀየራቸው የተነሣ ስህተቶች መከሰት ችለዋል። ይህ በወላይትኛም ሆነ በሲዳምኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ላይ የተከሰተ ነው።

ከዚህ በተለየ በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የጉሮሮ ድምጽ የሆነችውን/ህን በላንቃ ድምጽ/ይ/በመተካት ስህተተ ሲፈፀም ይስተዋላል። አስረጅ፤

(12) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
እንባሄ - /እንብአህኤ/	እንባዬ/እንብአይኤ/	ይ - ህ
ፓህለቶች - /ኘአህልኸትኦች/	ፓይለቶች/ኘአይልኸትኦች/	ይ - ህ
አህደለም - /አህድኸልኸም/	አይደለም/ አይድኸልኸም/	ይ - ህ

ከአስረጅ መረዳት እንደሚቻለው /ይ/ በቃል መካከልና መድረሻ ላይ በምትገኝበት ጊዜ /ህ/ እሷን ተክታ በመግባት ለስህተት ምክንያት ትሆናለች።

3.1.2. በአናባቢዎች የተፈጠሩ ስህተቶች

በአዋሳ ከተማ በሚገኙ ሁለት መምህራን ትምህርት ኮሌጆች ውስጥ የሚማሩ አፋቸውን በሲዳምኛና ወላይትኛ ቋንቋዎች የፈቱ ተማሪዎች ድርሰቶች ውስጥ በአናባቢ ድምጾች መገደፍ፣ በአናባቢ ድምጾች አላግባብ መስፈር እና አናባቢ ከአናባቢ በመተካካቱ የተነሣ የተከሰቱ ስህተቶች ተስተውለዋል። ዝርዝር ሁኔታውን ከዚህ ቀጥለን ለመመልከት እንሞክራለን።

በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰቶች ውስጥ የሚገደፉ አናባቢዎች /አ/ ፣/አ/ እና /ኸ/ ናቸው። እነዚህ አናባቢዎች በመገደፋቸው የተነሣም ስህተት እንደተፈፀመ ከድርሰቶቹ መረዳት ተችሏል። /አ/ በቃል መነሻ ከመጣ ተናባቢ ድምጽ ቀጥሎ፣ በቃል መካከል እና መድረሻ ትገደፋለች። ይህንንም ከሚከተለው አስረጅ ማስተዋል ይቻላል። አስረጅ፤

(13) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
ክራይ/ክእርአይ/	ከራይ/ክኢርአይ/	አ - ዕ
ክልንክ/ ክእልንእክ/	ክሊንክ/ክኢልኢንኢክ/	አ - ዕ
አዋቅ /አውአቅ/	አዋቂ/አውአቅኢ/	አ - ዕ

ከአስረጅ መረዳት እንደሚቻለው /አ/ በቃል መነሻ፣ መካከል እና መድረሻ ላይ በመገደፍ የተነሣ ቃላቱ ስህተት ሆኗል። /አ/ በቃል መነሻ ላይ ከመጣው ተናባቢ ድምጽ ቀጥሎ ስትገደፍ በአማርኛ ቋንቋ ፈልቃቂ አናባቢ በመሆን የምትታወቀው /አ/ ትተካለች። ይህ የሆነው በቋንቋው በቃል መነሻ ላይ የተናባቢ ድምጾች ክትትል ስለማይፈቀድ ነው።/ኸ/ እንደ

/ኢ/ በቃል መነሻ ከመጣው ተናባቢ ድምጽ ቀጥሎ፤ በቃል መካከል እና በቃል መድረሻ ላይ እንደምትገደፍ የሚከተለው አስረጅ ያረጋግጥልናል። አስረጅ፤

(14) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
ርስቶ/ርእስትኦ/	ረስቶ/ርእስትኦ/	አ - 0
ትራራልች / ትእርካርካልእች/	ትራራላች/ ትእርካርካልእች/	አ - 0
እየዋል/እይኸውካል/	እየዋለ/እይኸውካልእ/	አ - 0

/አ/ የምትገደፈው በቃል መካከልና በቃል መድረሻ ነው። በቃል መነሻ ወይም በቃል መነሻ ከመጣው ተናባቢ ድምጽ ቀጥሎ እንደምትገደፍ የሚያሳይ መረጃ አልተገኘም። በቃል መካከልና መድረሻ እንደምትገደፍ ግን የሚከተለው አስረጅ ያመለክተናል። አስረጅ፤

(15) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
ጠለፍ/ጥእልእፍ/	ጠለፍ/ጠእልእፍኣ/	አ - 0
ባህልችን/ብኣህልእችእን/	ባህላችን /ብኣህልእችእን/	አ - 0

በቃል መነሻ ላይ ብቻ የምትገደፈው አናባቢ/እ/ስትሆን በሌሎች ቦታዎች ላይ እንደምትገደፍ የሚያሳይ መረጃ አልተገኘም። አስረጅ፤

(16) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
ወዳታለሀ/ውእድኣትካልእሀ/	እወዳታለሀ/እውእድኣትካልእሀ/	አ - 0
ጀምራለሀ/ጅእምእርካልእሀ/	እጀምራለሀ/እጅእምእርካልእሀ/	አ - 0

/እ/ የምትገደፈው ግሱ በአንደኛ መደብ ያሁን ጊዜ ወይም በአንደኛ መደብ የትንበት ጊዜ ሲሰፍር እንደሆነ ከተማሪዎቹ ድርሰት የተገኘው መረጃ ይጠቁመናል።

በሲዳምኛ አፈ-ፈት ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ /እ/ ን፣/ኢ/ ን እና /ኤ/ ን በመግደፍ ስህተት ሲፈጸም ይስተዋላል። /አ/ የምትገደፈው በቃል መነሻ ከሚመጣው ተናባቢ ድምጽ ቀጥሎ፤ በቃል መካከል እና በቃል መድረሻ ላይ ነው። አስረጅ፤

(17) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
ብውጭ/ብእውእጭ/	በውጭ /ብእውእጭ/	አ - 0
አንቀኝ /አንቅእኝ/	አንቀኝ/አንቅእኝ/	አ - 0
ያልተማር / ይኣልትእምኣር/	ያልተማረ/ ይኣልትእጀምኣርእ/	አ - 0

/ኢ/ እንደ/እ/ሁሉ በቃል መነሻ ላይ ከሚመጣው ተናባቢ ድምጽ ቀጥሎ፤ በቃል መካከል እና መድረሻ ላይ እንደምትገደፍ የሚከተለው አስረጅ ይገልጻል። አስረጅ፤

(18) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
ድድትን/ድእድትእን/	ዲዲቲን/ድኢድትኢን/	አ - 0

ግብው /ግእብእው/
አስደናቅ/አስድኻንኣቅ/

ግብው/ግእብኢው/
አስደናቂ/አስድኻንኣቅኢ/

ኢ- 0
ኢ- 0

በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ /ኢ/ን በመግደፍ ስህተት የሚፈጸመው በቃል መነሻ ላይ ከሚገኘው ተናባቢ ድምጽ ቀጥሎ እና በቃል መድረሻ ላይ ነው። በቃል መካከል ላይ /ኢ/ ን በመግደፍ ስህተት እንደሚፈጸም የሚያሳይ መረጃ አልተገኘም።/ኢ/ በቃል መነሻ ላይ ከሚገኘው ተናባቢ ድምጽ ቀጥሎ እና በቃል መድረሻ ላይ እንደምትገደፍ ከሚከተለው አስረጅ መረዳት ይቻላል። አስረጅ፤

(19) ስህተት
ስትየዋም/ስእትይኸውኣም/
ባዘን/ባኦዝኸን/

ትክክል
ሴትየዋም/ስኢትይኸውኣም/
ባዘኔ/ባኦዝኸንኢ/

ለውጥ
ኢ- 0
ኢ- 0

በወላይትኛና በሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ አንድ አናባቢ ድምጽ በሌላ አናባቢ በመተካቱ የተነሣ ስህተት ሲፈፀም ተስተውሏል። በዚህ ስህተት ላይ ክፍተኛውን ሚና የሚጫወቱት /ኸ/ እና /እ/ ናቸው። እነዚህ አናባቢዎች በሌሎች አናባቢ ድምጾች በመተካታቸው አሊያም ሌላ አናባቢ ድምጹን ተክተው በመግባታቸው የተነሣ ስህተቱ ሊከሰት ችሏል። በእያንዳንዱ የቋንቋ ተናጋሪዎች ድርሰት ውስጥ የታዩትን ስህተቶች በየተራ ለማየት እንሞክር።

በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ /ኸ/፣ /ባ/ኢ/ ወይም በ/ኸ/ በመተካቱ የተነሣ ስህተት ሲከሰት ተስተውሏል። አስረጅ፤

(20) ስህተት
ንብሬት /ንእብርኤት/
ማጫስ/ምኣጭኸስ/

ትክክል
ንብረት /ንእብርኸት/
ማጫስ/ምኣጭኸስ/

ለውጥ
ኸ - ኢ
ኸ - ኣ

ከላይ ከተጠቀሰው አስረጅ የምንረዳው /ኸ/ በ/ኢ/ እና በ/ኸ/ በመተካቱ የተነሣ ስህተት መፈጠሩን ነው። /ኢ/ን እና /ኸ/ን /ኸ/ ተክታ እንትገባ በመደረጉ የተነሳም ስህተቶች እንደተከሰቱ የተማሪዎቹ ድርሰቶች ያስረዳሉ። አስረጅ፤

(21) ስህተት
አንዳንድ/አንድአንድኸ/
መለፍ/ምኸልኸፍ/

ትክክል
አንዳንድ/ አንዳንድኤ/
ማለፍ/ምኣለኸፍ/

ለውጥ
ኢ - ኸ
ኣ - ኸ

ከአስረጁ የምንገነዘበው /ኸ/ በ/ኢ/ እና በ/ኸ/ ቦታ በመተካቱ የተነሣ ስህተት መከሰቱን ነው።

ከላይ ከተገለፀው በተጨማሪም በድርሰቶቹ ውስጥ በ /ኸ/ ቦታ ላይ /ኢ/ በመተካቱ የተነሣ ስህተት ሲከሰት ተስተውሏል። አስረጅ፤

(22) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
የሚትለወጥ/ይአምኢጽትልኸውኸጥ/ በእርግዘና/ብኸርግእዘእንኳ/	የምትለወጥ/የአምእትትእልኸውኸጥ/ በእርግዘና/ ብኸርግእዘእንኳ/	እ- ኢ. እ- ኢ.

በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በ/እ/ ምትክ /ኣ/ ወይም /ኤ/ በመተካታቸው የተነሣ ስህተቶች መከሰታቸው ተስተውሏል። አስረጅ፤

(23) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
መጠንቃቅ/ምኸጥኸንቅኣቅ/ መፌተን / ምኸፍኤትኸን/	መጠንቀቅ/ምኸጥኸንቅኸቅ/ መፈተን/ምኸፍኸትኸን/	ኸ - ኣ ኤ - ኸ

በተራ ቁጥር 23 የተገለጸው እንደተጠበቀ ሆኖ /እ/ በ /ኣ/፣ በ /ኤ/ እና በ /ኦ/ ቦታ በመተካቷ የተነሳ ስህተቶች እንደተከሰቱ ለማስተዋል ተችሏል። አስረጅ ፤

(24) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
በመስር/ብኸምኸስኸር/ ግደታ/ግእድኸትኣ/ ሰዎች / ስኸውኸች/	በማሰር/ብኸምኣስኸር/ ግደታ/ግእድኤትኣ/ ሰዎች/ስኸውኦች/	ኣ- ኸ ኤ -ኸ ኦ -ኸ

ከላይ ከተዘረዘሩት በተጨማሪም በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ በ /እ/ ቦታ /ኣ/ በመተካቷ የተነሣ የሚፈጠሩ ስህተቶች ተስተውለዋል። አስረጅ፤

(25) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
በዘ/ብኢዘኦ/ ሲኒል/ስኢንኢል/	ብዘ/ብእዘኦ/ ስንል/ስኢንኢል/	እ- ኢ. እ- ኢ.

በድርሰቶቹ ውስጥ በ/እ/ ቦታ /ኦ/ በመግባቷ የተነሳ ስህተት እንደሚከሰትም ለማስተዋል ተችሏል ። አስረጅ፤

(26) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
ጠሩ/ጥኡርኡ/	ጥሩ/ጥእርኡ/	እ - ኢ.

በአስረጅ የተገለጸው ምግል እንደሚኖረው በተሳሳተው ቃል ውስጥ ያለው አናባቢ አንድ ዓይነት ብቻ ነው። ይህም /እ/ ከ /ኦ/ ጋር በመለወጫ የተከሰተ ነው።

በወላይትኛና በሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በቃላት ውስጥ አናባቢ ድምጾች አላግባብ በመግባታቸው የተነሳ ስህተቶች ተስተውለዋል። አላግባብ የሚገቡት አናባቢዎች /ኣ/፣ /ኤ/ እና /ኦ/ ናቸው።

በወላይትኛ እና በሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ/አ/ ያለ አግባብ ስትገባ ተስተውሏል። ይህንንም በተራ ቁጥር 27 ከቀረበው አስረጅ ለመረዳት እንሞክር። በአስረጁ ከተገለጹት የመጀመሪያዎቹ ሁለቱ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች ድርሰት የተወሰዱ ሲሆን ቀጣዩቹ ደግሞ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች ድርሰት የተወሰዱ ናቸው። አስረጅ፤

(27) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
በሀመም /በሀአምአም/	በሀመም/በሀእምአም/	Ø - አ
ጃል/ጅአል/	ጅል /ጅእል/	እ - አ
ንጽህና/ንእፅህእንኃ/	ንጽህና /ንእጽህእንኃ/	Ø - አ
ቤታ /ብኤትኃ/	ቤት/ብኤት/	Ø - አ

/አ/ ም እንደ /አ/ በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች በተፃፉት ድርሰቶች ቃላት ውስጥ አላግባብ ሠፍራ ትገኛለች። በተራ ቁጥር 28 በአስረጅነት ከቀረቡት ቃላት ውስጥ የመጀመሪያዎቹ ሁለቱ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች ድርሰት የተወሰዱ፤ የኋለኞቹ ደግሞ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች የተወሰዱ ናቸው። አስረጅ፤

(28) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
ጥሎሽ/ጥእልኦሽኢ/	ጥሎሽ/ጥእልኦሽ/	Ø - አ
ሊተላለፍ/ልኢትእልኣልኸፍኢ/	ሊተላለፍ/ልኢትእልኣልኸፍ/	Ø - አ
መብት/ ምእብኢት/	መብት/ምእብት/	Ø - አ
ተገልጸ/ትእግእልጸኦ/	ተገልጸ/ትእግእልጸኦ/	Ø - አ

ከላይ ከተገለፁት አናባቢዎች በተጨማሪም በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ /አ/ አላግባብ በመስፈሯ ተማሪዎቹ ለስህተት ተጋልጠዋል። አስረጅ፤

(29) ስህተት	ትክክል	ለውጥ
እውነተኛ/እውእንኦትእኻኻኢ/	እውነተኛ/እውንኦትእኻኻኢ/	Ø - እ
ለማግኘት / ልእምአግእኻኦት/	ለማግኘት / ልእምአግእኻኦት/	Ø - እ

3.2. በቃላት ደረጃ የተፈፀሙ ስህተቶች

በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ከተፈጸሙት ስህተቶች መካከል በቃላት ደረጃ የተፈጸመው ስህተት አንዱ እንደሆነ ገልፀናል። በዚህ ደረጃ የተፈጸሙትን ስህተቶች በሶስት ክፍል ማየት ይቻላል። እነርሱም በቃላት አመራረጥ የተፈፀሙ ስህተቶች፣ በቃላት ደግግሞሽ የተፈፀሙ ስህተቶች እና በቃላት ስደራ የተፈፀሙ ስህተቶች ናቸው። እነዚህ ስህተቶች በድርሰቶቹ ውስጥ ያላቸውን የደግግሞሽ መጠን ከሚቀጥለው ሠንጠረዥ ለመመልከት እንሞክር።

ሰንጠረዥ 4. በቃላት ደረጃ የተፈጸሙ ስህተቶች አይነትና ብዛት።

ተማሪዎች አና የፈቀዱት ቋንቋ	የድርሰት አይነት	የድርሰት ብዛት	ድርሰቶቹ የተፃፉባቸው ቃላት ብዛት	በቃላት ደረጃ የተፈጸሙ ስህተቶች							
				በቃላት አመራረጥ የተፈጠሩ		በቃላት ድግግሞሽ የተፈጠሩ		በቃላት ስደራ የተፈጠሩ		ድምር	
				ብዛት	መቶኛ	ብዛት	መቶኛ	ብዛት	መቶኛ	ብዛት	መቶኛ
ወላይትኛ	ድርሰት አንድ	178	18904	194	1	75	0.4	268	1.6	567	3
	ድርሰት ሁለት	86	10664	78	0.7	25	0.3	108	1	213	2
	ድምር	264	29568	272	0.9	102	0.3	376	1.3	780	2.6
ሲያምኛ	ድርሰት አንድ	180	18720	199	1.0	70	0.4	293	1.6	562	3
	ድርሰት ሁለት	93	11160	84	0.8	34	0.3	105	0.9	223	2
	ድምር	273	29880	283	0.9	104	0.3	398	1.3	785	2.6

ከሰንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው በቃላት ደረጃ ከተፈጸሙ ሶስት የስህተት አይነቶች ውስጥ በብዛት የተከሰተው የቃላት ስደራ ስህተት ነው። አነስተኛ ስህተት የተፈጸመው ደግሞ በቃላት ድግግሞሽ ደረጃ ነው። ዝርዝር ሁኔታዎቹን ቀጥሎ ለመመልከት እንሞክራለን።

3.2.1. የቃላት አመራረጥ ስህተት

በተማሪዎቹ ድርሰት ውስጥ በቃላት ምርጫ የተነሳ የሚፈጠሩ ስህተቶች ይስተዋላሉ። ስህተቱ የተፈጸመው ቃላቱ ከተነሳው ርዕስ ጉዳይ ወይም ከተፃፈው ዓረፍተ ነገር ጋር ግንኙነት የሌላቸው በመሆናቸው የተነሳ ሊሆን ይችላል። ወይም ደግሞ ባዕድ የሆኑ ቃላት በመግባታቸው የተነሳ አሊያም በአጣማሪ አጠቃቀም የተነሳ የተከሰተ ስህተት ሊሆን ይችላል።

በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ ተዛማጅነት የሌላቸው ቃላት በመካተታቸው የተነሳ ስህተቶች ይፈጸማሉ። ለዚህም አስረጅ ይሆኑ ዘንድ ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ዓረፍተ ነገሮች እንመልከት። አስረጅ፤

- (30) ስህተት፡- በዚህ ቡትቶ ሥፍራ ተቀምጠው ይውላሉ።
- ትክክለኛ፡- በዚህ ቆሻሻ ሥፍራ ተቀምጠው ይውላሉ።
- ስህተት፡- ጉንጫቸውን በእንጨት እየነጩ ...
- ትክክለኛ፡- ጉንጫቸውን በእንጨት እየቧጠጡ ...
- ስህተት፡- ቤተሰብ መሠረት አሳይቶኝ ...
- ትክክለኛ፡- ቤተሰብ መሠረት አስይደኝ ...

ከላይ ከተገለጹት አስረጃች መረዳት እንደሚቻለው በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ ትክክለኛ የሆነውን ቃል በተገቢ ሁኔታ መጠቀም ባለመቻሉ የተነሳ ስህተት ሊከሰት ችሏል። ይህ ስህተትም በሁለቱም የቋንቋ ተናጋሪዎች ድርሰቶች ውስጥ የተንፀባረቀ ነው።

በሲዳምኛና ወላይትኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በፃፏቸው ድርሰቶች ውስጥ ከሚፈጸሙት ስህተቶች መካከል ባዕድ ቃላትን በማካተት የሚፈጸሙ ስህተቶች ይገኙ በታል። ይህንንም ከሚከተለው አስረጃ መረዳት ይቻላል። አስረጃ፤

(31) ስህተት፡- እንዲሁም አዕምሮው mental ሊሆን ይችላል።

ትክክለኛ፡- እንዲሁም አዕምሮው ንክ ሊሆን ይችላል።

ስህተት፡- ነገር ግን ወንዶችን ለሴክስ አትገፋፈ።

ትክክለኛ፡- ነገር ግን ወንዶችን ለወሲብ አትገፋፈ።

በአስረጃ ከተጠቀሱት ዓረፍተ ነገሮች መመልከት እንደሚቻለው ድርሰቶቹ ውስጥ ባዕድ ቃላት በመካተታቸው የተነሳ ስህተቶች ተስተውለዋል። በድርሰቶቹ የተከሰቱ ባዕድ ቃላትን ሙሉ ለሙሉ የሚተኩ ቃላት በአማርኛ ቋንቋ ውስጥ የሚገኙ ቢሆንም ባዕድ ቃላቱ (ትክክል ይሁኑም አይሁኑ) አገልግሎት ላይ ሲውሉ ይስተዋላል።

በቃላት አመራረጥ ስር ከምንመለከታቸው ስህተቶች ውስጥ የአጣማሪ አጠቃቀም ስህተት ይገኝበታል። በድርሰቶቹ ውስጥ የሆነብ ተያያዥነት ያላቸው ዓረፍተ ነገሮች በአፍራሽ አያያዦች ሲጣመሩ በሰፊው ይስተዋላል። አስረጃ፤

(32) ስህተት :- የትምህርት ጠቅም በሀገራችንም ሆነ በሌላ ሀገር ትልቅ ጠቅም አለው።

ሆኖም ለዕውቀትም ተምረን ያልተማሩትን ለማሳወቅ ይረዳናል።

ስህተት፡- እነርሱም ምላጭ ብለዋ መርፌ ናቸው። ይሁንጂ በነዝ አድስ ልተላለፍ ይችላል።

ከላይ ለአስረጃ ከቀረቡት ዓረፍተ ነገሮች መረዳት እንደሚቻለው አያያዥ ሆነው የገቡት ቃላት ትክክለኛ አይደሉም። ይህ ዓይነቱ ስህተት በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ተንፀባርቋል።

3.2.2. የቃላት ድግግሞሽ ስህተት

በወላይትኛና ሲዳምኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱት ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ ቃላትን በመደጋገማቸው የተነሳ ስህተት እንደሚከሰት ከፃፏቸው ድርሰቶች መረዳት ተችሏል። የቃላት ድግግሞሽም አላስፈላጊ የሆነ እንጂ ለአጽንኦት ሲባል የገባ አይደለም። አስረጃ፤

(33) ስህተት፡- በአንደኛ ኤድስ የምተላለፈው ልቅ (Uncontrolled sexual behavior) ልተላለፍ ይችላል።

ስህተት፡- ትምህርት የሰው ልጅ በፖለቲካ፣ በኢኮኖሚ፣ በማህበራዊ ኑሮ ከድህነት ተላቆ ሀገሪቱን ራሱንና ወገኖቹን ከጨለማ ሕይወት ማለትም በህይወት እያሉ ሳይማሩ ቋርተው እንዳይቀሩ በጨለማ ህይወታቸው እየተጎሳቆለ እንዳይቀሩ ለተሻለ ኑሮ እንዲመጡ እንድደርሱ የሚያደርግ ዋነኛውና አንደኛው የትምህርት አስተዋጽኦ ነው።

በአስረጅነት ከቀረቡት አረፍተ ነገሮች መረዳት እንደሚቻለው በድርሰቶቹ ውስጥ አንድ ቃል ያለበቁ ምክንያት በመደጋገሙ የተነሳ የሀሳብ ፍሰት ሊኖር አልቻለም። ከዚህ በተጨማሪም የጽሁፉን መልእክት በሚገባ መረዳት አልተቻለም።

በመጀመሪያው አስረጅ ውስጥ የምተላለፈው የሚለው ቃል፣ በሁለተኛው አስረጅ ውስጥ ትምህርት፣ የጨለማ ሕይወት እና እንዳይቀሩ የሚሉት ቃላት ተደግመዋል። እንደዚህ አይነት ስህተቶች የሚፈጸሙት በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰቶች ውስጥ ነው።

በድርሰቶቹ ውስጥ አንድን ሀሳብ የሚገልጹ የተለያዩ ቃላት በአንድ ጊዜ በመከሰታቸው የተነሳ ስህተት ሲከሰት ይስተዋላል። አስረጅ፤

(34) ስህተት፡- ወስብ በሆኔው በግብርስጋ ግንኙነት ይይዛለሁ።

ስህተት፡- ይህ መጥፎ ጎጂ ባህሎችን ከአካባቢያችን ካልቀየርን እንጎዳለን።

በአስረጅነት ከቀረቡት አረፍተኛ ነገሮች መረዳት እንደሚቻለው በተማሪዎቹ ድርሰት ውስጥ አንድ አይነት ሀሳብን የሚያስተላልፉ ቃላት ማለትም በመጀመሪያው አረፍተ ነገር ወሲብና ግብርስጋ፣ በሁለተኛው አረፍተ ነገር መጥፎ እና ጎጂ ባንድ ጊዜ በመሳፋቸው የተነሳ ስህተት ተከስቷል። እንደዚህ አይነት ስህተት የሚፈፀመው በወላይትኛም በሲዳምኛም ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ነው።

3.2.3. የቃላት ስደራ ስህተት

በወላይትኛና ሲዳምኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች የአማርኛ ድርሰት ውስጥ ከሚፈጸሙት ስህተቶች አንዱ የቃላት ስደራ ስህተት ነው። የአማርኛ ቋንቋ የራሱ የሆነ የቃላት አሰዳደር ቅደም ተከተል አለው። ድርሰቶቹ ከዚህ ቅደም ተከተል ባፈነገጠ መልኩ በመሳፋቸው የተነሳ ስህተት ሲከሰት ይስተዋላል። በወላይትኛ ቋንቋም ሆነ በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የግስ ገላጭን ከባለቤቱ በማስቀደም፣ ግስን ከባለቤት ወይም ከተሳቢ አስቀድሞ በማስፈር እንዲሁም የግስ ገላጭን ከግስ ቀጥሎ በማስፈር ስህተት እንደሚከሰት መረዳት ተችሏል። አስረጅ፤

(35) ስህተት፡- ደግሞ ያ ሁሉ ጥፋት ተረስቶ ጎርፍ እንዳለፈ ውሃ መርሳት።

ትክክለኛ፡- ... እንዳለፈ የጎርፍ ውሃ ...

ስህተት፡- እስፖርት ሥራ አለ አንድ ሽማግሌ ።

ትክክለኛ፡- አንድ ሽማግሌ ስፖርት ሥራ አለኝ።

ስህተት፡- ስለዚህ ከዚህ በታች ሀገርቱም ሆኔ ክልላችን ለማዳን ከፍተኛ ጥሬት የጤና ባለሙያዎች፣ ማድራግና ህብረተሰቡን ...

ትክክለኛ፡- ... የጤና ባለሙያዎች ከፍተኛ ጥረት በማድረግ ...

ስህተት፡- ዛሬ ከሄደ በአራተኛው ቀን ወይም በአምስተኛው ቀን ይመጣል ተመልሶ።

ትክክለኛ፡- ዛሬ ከሄደ በአራተኛው ወይም በአምስተኛው ቀን ተመልሶ ይመጣል።

በአስረኛ ስር ከተዘረዘሩት ዓረፍተ ነገሮችና ሀረጎች እንደምናስተውለው ተገላጭ ከገላጭ፣ ግስ ከነገላጩ፣ ከባለቤት፣ ግስ ከባለቤት እና ግስ ከግስ ገላጭ ቀድመው ገብተዋል። ይህም የሚያስረዳን በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የአማርኛ ቋንቋን የቃላት አሰዳደር ሥርአት ባለመከተል የተነሣ ስህተት እንደሚከሰት ነው።

በአጠቃላይ ሲታይ በአዋሳ ከተማ በሚገኙ በሁለት የመምህራን ትምህርት ኮሌጆች ውስጥ በ10ተ1 መርሃ ግብር ትምህርታቸውን በመከታተል ላይ በሚገኙ፣ በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በቃላት ደረጃ ስህተቶች ይፈጸማሉ። ስህተቶቹ ከሌሎቹ ስህተቶች በቁጥር አነስተኛ ሆነው ቢገኙም ተግባራትን በማወክ የሚያሳድሩት ተጽእኖ ግን ከፍተኛ ነው።

3.3. በሀረግ ደረጃ የተፈጸሙ ስህተቶች

በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በሀረግ ደረጃ የበዙ ስህተቶች ተፈጽመዋል። በዚህ ደረጃ ለሚፈጸሙት ስህተቶች ምክንያቶቹ መስተዋድዶች እና ሞይ ሆና የምትገባው «የ» ናቸው። የሁለቱም ተግባር አያያዥነትን ስለሚጨምር በአንድ ላይ ለመመልከት እንሞክራለን። በተማሪዎቹ ድርሰት ውስጥ መስተዋድዶችን የመግደፍ፣ አንዱን በሌላ የመተካት እና እነርሱን አላግባብ የማስፈር ስህተቶችን ተፈጽመዋል። የዚህን ዝርዝር ከሚከተለው ሰንጠረዥ ለመመልከት እንሞክራለን።

ሰንጠረዥ 5 :- በመስተዋድዶች የተነሳ የተፈጸሙ የስህተት አይነቶች እና ብዛታቸው

ተማሪዎች አና የፈቱበት ቋንቋ	የድርሰት አይነት	የድርሰት ብዛት	ድርሰቶቹ የተገኙበት ወ. ቃላት ብዛት	የመስተዋድዳዊ ሀረጎች ስህተት							
				ጠቅላላ ስህተት		በመስተዋድድ መገደፍ የተፈጠረ		በመስተዋድድ መተካት የተፈጠረ		በመስተዋድድ አላግባብ መስፈር የተፈጠረ	
				ብዛት	በመቶ ቃላት	ብዛት	በመቶ ቃላት	ብዛት	በመቶ ቃላት	ብዛት	በመቶ ቃላት
ወላይትኛ	ድርሰት አንድ	178	18904	2269	12	908	4.8	771	4	590	3.1
	ድርሰት ሁለት	86	10664	1173	11	481	4.5	375	3.5	317	3
	ድምር	264	29568	3442	11.6	1389	4.7	1146	3.9	907	3
ሲዳሞኛ	ድርሰት አንድ	180	18720	2246	12	917	4.9	711	3.8	618	3.3
	ድርሰት ሁለት	93	11160	1451	13	569	5.1	480	4.3	402	3.6
	ድምር	273	29880	3697	12.4	1486	5	1191	4	1020	3.4

ከሰንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው በዚህ የስህተት ዓይነት ምድብ በብዛት የተፈጸመው መስተዋድዶችን የመግደፍ የተፈጠረው ስህተት ነው። አነስተኛው ደግሞ

መስተዋድዶችን አላግባብ በመጨመር የተፈጸመው ስህተት ነው። ዝርዝር ሁኔታውን ከዚህ ቀጥለን ለመመልከት እንሞክራለን።

3.3.1. በመስተዋድዶች መገደፍ የተፈጠሩ ስህተቶች

በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰቶች ውስጥ በመስተዋድዶች መገደፍ የተነሳ ስህተቶች ይፈጠራሉ። የሚገደፉት መስተዋድዶች «ለ» «በ»፣ እና «ከ» ናቸው። ይሁን እንጂ በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በፃፏቸው ድርሰቶች ውስጥ የተገደፉት መስተዋድዶች መጠነኛ ልዩነት ታይቶባቸዋል። ይኸውም በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ከላይ የተገለጹት መስተዋድዶች በሙሉ በመገደፋቸው የተነሳ ስህተት ሲፈጠም፣ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ግን «ከ» በመገደፍ የተነሳ ስህተት ለመፈጸም የተገኘ ማስረጃ የለም። ከዚህ ቀጥለን በድርሰቶቹ ውስጥ የተፈጸሙትን ስህተቶች ለማየት እንሞክራለን።

አስረጅ 1. በወላይትኛ ቋንቋ ተናጋሪዎች ድርሰቶች ውስጥ የተከሰቱ የመስተዋድድ ግደፈቶች

- (36) ስህተት:- አንድ ቀን ቢያንስ ከ50 እና ከ100 በላይ ብስክሌቶች ይሠረቃሉ
- ትክክለኛ:- በአንድ ቀን ቢያንስ ...
- ስህተት:- ኤሄ ራሱ ጎጂ ባህሎች አንዱ ነው።
- ትክክለኛ:- ይሄ ራሱ ከጎጂ ባህሎች አንዱ ነው።
- ስህተት:- የኪራይ ቤት ኑሮ አንዱ ችግር ንብረት ማፍራት አይመችም
- ትክክለኛ:- ... ንብረት ለማፍራት አይመችም

አስረጅ 2:- በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የተፈጸሙ የመስተዋድድ ግደፈቶች:-

- (37) ስህተት:- አጠቃላይ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኙ ብሔረሰቦች ብዙውን ጊዜ
- ትክክለኛ:- በአጠቃላይ በኢትዮጵያ
- ስህተት:- ጓደኛ... የወንድ ጓደኛ የሴት ጓደኛ ተብለው ለሁለት ይከፍሉ ይችላሉ።
- ትክክለኛ:- ... የወንድ ጓደኛ እና የሴት ጓደኛ ተብለው ለሁለት ልይክፈሉ(ሊከፈሉ) ይችላሉ።

በድርሰቶቹ ውስጥ የሚገደፉት መስተዋድዶች ከላይ የተጠቀሱት ብቻ አይደሉም። በአረፍተ ነገር ውስጥ ሞይ ሆና የምታገለገለው «የ» ም ትገደፋለች። የ«የ» ተግባር ማያያዝ ስለሆነ እና ከመስተዋድዶች ጋር በዚህ ግብረ ስለምትመሳሰል አብረን ማየቱ ጠቃሚ ይሆናል። «የ» በተማሪዎቹ ድርሰት ውስጥ በመገደፍ የተነሳ ስህተቶች እንደሚፈጸሙ ማረጋገጫ ይሆነን ዘንድ በሁለቱም ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች የተወሰዱ አስረጆችን እንመለከታለን። የመጀመሪያው በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች ድርሰት የተወሰደ ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች ድርሰት የተወሰደ ነው። አስረጅ 3

- (38) ስህተት:- በአንድ መደዳ ተቀሚጠው ለቅሶዎን እስከሚደርስ ድረስ እንደተርርቶና እንደሙሾ እያለቀሱ ...

ትክክለኛ፡- በአንድ መደዳ ተቀምጠው የለቅሰው ቀን እስከሚደርስ ...
 ስህተት፡- ትምህርት ጥቅም በሀገራችንም ሆኖ በሌላ ሀገር እንዳይገለጽ ለማወቅም ያስችላል።
 ትክክለኛ፡- የትምህርት ጥቅም በሀገራችንም ሆነ ...

3.3.2. በመስተዋድዶች መተካካት የተፈጠሩ ስህተቶች

በወላይትኛና ሲዳምኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች የአማርኛ ድርሰት ውስጥ ከሚከሰቱ ስህተቶች መካከል አንዱ መስተዋድዶችን መተካካት ነው። የሚተካኩት መስተዋድዶች "በ" "ለ" እና «ከ» ናቸው። እነዚህ መስተዋድዶች በመቀያየራቸው፣ ማለትም በአንዱ ቦታ ሌላው በመተካቱ የተነሳ ስህተቶች ይፈጠማሉ። ከዚህም በተጨማሪ ሞይ የሆነችውን «የ»ን በመስተዋድዶች ቦታ በመጠቀም እንዲሁም በርእሷ ቦታ መስተዋድዶችን በማስፈር ስህተት እንደሚፈጠም ለማስተዋል ተችሏል። ይህንንም በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ከተፃፉት ድርሰቶች ውስጥ መመልከት የቻላል ። አስቀድመን በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች ድርሰት የተወሰደውን አስረጃ እንመልከት።
 አስረጃ፤

- (39) ስህተት፡- በበሽታው መድሃኑት አለ። ግን ለመጠቀም ጠና ከለ ስለማይኖሩት ነው።
- ትክክለኛ፡- ለበሽታው መድሃኑት ...
- ስህተት ፡- አንደኛና በመጀመሪያ የሆነ የሰው ልጅ አስፈላጊ የሆነ እውነተኛ ጓደኛ ነው።
- ትክክለኛ፡- ... ለሰው ልጅ አስፈላጊ
- ስህተት፡- በተለያዩ ጊዜ የቤቱ ባለቤት ጋር የሚደረገው ግንኙነት
- ትክክለኛ፡- በተለያዩ ጊዜያት ከቤቱ ባለቤት ጋር ...
- ስህተት፡- ልቅ ለሆነ ግብረ ሥጋ ግንኙነት ራስን አለመጠበቅ
- ትክክለኛ፡- ልቅ ከሆነ የግብረ ስጋ ግንኙነት ራስን ...
- ስህተት፡- እናቱ ...በልዩ ልዩ ችግሮች ጋር ለኔ ስትል ተጋናጣ
- ትክክለኛ፡- እናቱ ...ከልዩ ልዩ ችግሮች ጋር ...
- ስህተት፡- ለልጆች ልብስ ይገዛሉ። ለዝም ልጆች ይደሰታሉ።
- ትክክለኛ ፡- ... በዚህም ልጆቹ ይደሰታሉ።
- ስህተት፡- የሃይቁ የከተማ ያሉ ወጣቶች ይወኝሉ።
- ትክክለኛ፡- በሃይቁ በከተማው ...
- ስህተት፡- ምክንያቱም ከአዳምና ከህዋን ምክንያት እግዚአብሔር ረገመው እርግማቱ
- ትክክለኛ፡- ምክንያቱም በአዳምና በህዋን ...

በአስረጃነት ከተዘረዘሩት ዕሁፎች መረዳት እንደሚቻለው በተማሪዎቹ የአማርኛ ድርሰት ውስጥ መስተዋድዶች ይተካካሉ። በ"ለ" ቦታ "በ" እና "የ" ፣ በ"ከ" ቦታ "በ"፣ "ለ" እና "የ"፣ በ "ከ" ቦታ ደግሞ "ለ"፣ "በ" እና "የ" በመተካታቸው የተነሳ ስህተት ይከሰታል። ይሁን እንጂ በ"የ" ቦታ ሌሎች መስተዋድዶች እንደሚተኩ የተገኘ መረጃ የለም። እንደዚሁም በ"ለ" ቦታ "ከ" ለመተካቷ ከድርሰቶቹ ውስጥ የተገኘ አስረጃ የለም ። ከዚህ ቀጥለን ደግሞ በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰቶች ውስጥ በመስተዋድዶች መተካካት ለተፈጠመው ስህተት አስረጃ እናቀርባለን። አስረጃ፤

- (46) ስህተት:- ከኢድስ መተላለፊያ መካከል አንድ በአንድ አለመወሰን ይገኛል።
 ትክክለኛ:- ...አንድ ለአንድ አለመወሰን ይገኙበታል።
 ስህተት:- የአዋሳ ሃይቃችን መጠንቀቅ አለብን።
 ትክክለኛ :- ለአዋሳ ሃይቃችን መጠንቀቅ አለብን።
 ስህተት:-የትምህርት ጥቅም አንዱ ያላወቁትን ለማወቅ ይጠቅማል።
 ትክክለኛ:- ከትምህርት ጥቅም ...
 ስህተት:- እንደ ሰደድ እሳት በአንዱ ወደ ሌላ ሰው...
 ትክክለኛ :- እንደ ሰደድ እሳት ከአንዱ ወደ ሌላው ...
 ስህተት:- ለእለት ኑሮ ውስጥ ምን እንደሚያስፈልግ እንኳን
 ትክክለኛ :- 1. በእለት ኑሮ ውስጥ ምን ...
                   2. ለእለት ኑሮ ምን እንደሚያስፈልግ ...
 ስህተት :- ከወባ የተያዙ ሰዎችን ከበሽታ ነፃ እንዲወጡ
 ትክክለኛ :- በወባ የተያዙ ሰዎች ...
 ስህተት :- የቤትም ሆነ የውጭ የምንሰራውን ሥራ ምትሠራ...
 ትክክለኛ:- በቤትም ሆነ በውጭ የሚሰራውን ሥራ የምትሠራ ...
 ስህተት :- ሴትየዋም እንደአየናት በእግዚአብሔር ሰው ናቸው።
 ትክክለኛ:- ሴትየዋን እንዳየናት የእግዚአብሔር ሰው...
 ስህተት :- ጎጂ ባህሎችን ለማስወገድ ለምንችለው በህብረት ሆነን ...
 ትክክለኛ:- ...ማስወገድ የምንችለው በህብረት ሆነን ...

ከላይ በአስረኛነት የቀረቡት ዓረፍተነገሮች እና ሀረጎች እንደሚያስረዱት በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰቶች ውስጥ አንድ መስተዋደድ በሌላ መስተዋደድ ወይም በ "የ" በመተካቱ የተነሳ ስህተቶች ይፈጸማሉ። በ"ለ"እና በ"ከ" ቦታ "በ" እና "የ" ፣ በ "በ" ቦታ "ለ"፣ "ከ" እና "የ" እንዲሁም በ "የ" ቦታ "በ" እና "ለ" በመተካታቸው የተነሳ ስህተቶች ሲከሰቱ ተስተውሏል። ይሁን እንጂ "ለ" በ "ከ"፣ "ከ" በ "የ" እና በ "ለ" በመተካታቸው የተነሳ ስህተት ለመፈፀሙ የተገኘ መረጃ የለም።

3.3.3. በመስተዋደዶች አላግባብ መስፈር የተከሰቱ ስህተቶች

በወላይተኛም ሆነ በሲዳምኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች የአማርኛ ድርሰት ውስጥ መስተዋደዶች አላግባብ በመግባታቸው የተነሳ የተፈፀሙ ስህተቶች ተስተውለዋል። በወላይተኛና ሲዳምኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰቶች ውስጥ አላግባብ የሚገቡት መስተዋደዶች «ለ»፣«በ» እና «ከ» ሲሆኑ በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰቶች ውስጥ ደግሞ «ለ» እና «በ» እንደሆኑ ተስተውሏል። በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ሞይ «የ» አላግባብ በመግባቷ ስህተቶች ሲፈጸሙ ተስተውሏል። ይህንንም ከዚህ ቀጥሎ ለመመልከት እንሞክራለን። በቅድሚያ በወላይተኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ከተጻፈው ድርሰት ውስጥ የተወሰደውን አስረኛ እንመልከት። አስረኛ፤

- (41) ስህተት:- በእድሜ ልኩን ቁም ነገር የለሽ ስለሆነ ...
 ትክክለኛ:- እድሜ ልኩን ቁም ነገር የለሽ ስለሆነ ...
 ስህተት:- ከዛሬም ቢሆን ለወደፊት ክራይ ቤት ኑሮ ለሰው ልጅ የማይመኙ ነው።

ትክክለኛ፡- ዛሬም ቢሆን ...

ስህተት፡- የሰው ልጅ በዚህ አለም ተፈጥሮአዊና የሰው ሰራሽ የሆኑትን ነገሮች ...

ትክክለኛ፡- የሰው ልጅ በዚህ አለም ተፈጥሯዊና ሰው ሰራሽ የሆኑትን ...

ከአስረጃ እንደምንመለከተው በተማሪዎቹ ድርሰት ውስጥ "በ"፣ "ከ" ፣ "ለ" እና "የ" አላግባብ በመጨመራቸው የተነሳ ስህተት ተፈጽሟል። ቀጥለን ደግሞ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ከተፈጸሙት ስህተቶች አስረጅ ይሆኑ ዘንድ የተመረጡትን እንመልከት። አስረጅ፤

(42) ስህተት፡- አቅመ ደካሞችን እንዴት እንደምናይና ምን አይነት እገዛ ለማድረግ እንደሚያስፈልገን ...

ትክክለኛ፡- ...ምን አይነት እገዛ ማድረግ እንደሚያስፈልገን ...

ስህተት፡- ሰው ከተወለደ በኋላ ትምህርት የማይማር ብሆን ኖሮ ከማንም ጋር በምንም አይነት ግንኙነት ሊፈጥር አይችልም።

ትክክለኛ፡- ... ከማንም ጋር ምንም አይነት ግንኙነት ሊፈጥር አይችልም ።

ስህተት፡- በመጨረሻም የእናት የምታደርገው ደግነት አይረሳም።

ትክክለኛ፡- በመጨረሻም እናት የምታደርገው ደግነት አይረሳም።

በአስረጃ ስር ከተዘረዘሩት ዐ.ነገሮች መረዳት እንደሚቻለው በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በሚጽፏቸው ድርሰቶች ውስጥ «ለ»፣ «በ» እና «የ» አላግባብ ሲጨመሩ ይስተዋላል። ይህ ስህተት አንዳንዴ ፍሬ ነገርን ለመረዳት እስከማዳገት የሚደርስበት ሁኔታ አለ።

3.4. በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ የተከሰቱ ስህተቶች

አስቀድመን እንደገለጽነው፣ በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ በዐ.ነገር መዋቅር ደረጃ የተሰሩ ስህተቶች ይስተዋላሉ። ከነዚህም መካከል የተዋቃሪዎች በመደብና በቁጥር አለመጣጣም፣ የተሳቢ አመልካች ቅጥያ በአግባቡ ያለመስፈር እና የባለቤት፣ የተሳቢ እና የእምርነት አመልካቾች በአግባቡ አለመስፈር ይገኙበታል።

ሰንጠረዥ 6፡- በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ የተፈጸሙ የስህተት አይነቶች እና መጠናቸው።

የተማሪዎቹ አፍጻሜ	የድርሰቱ አይነት	የድርሰቶቹ ብዛት	ድርሰቶቹ የተፃፉባቸው ዓመታት ብዛት	በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ የማፈጸሙ ስህተቶች							
				ጠቅላላ ስህተት		በመደብና በቁጥር አለመስማማት የሚፈጠሩ		በተሳቢ አመልካች የተነሳ የሚፈጠሩ		በአፀፋዎች የተነሳ የሚፈጠሩ	
				ብዛት	መቶኛ	ብዛት	መቶኛ	ብዛት	መቶኛ	ብዛት	መቶኛ
ወላይትኛ	ድርሰት አንድ	178	18904	1701	9	737	3.9	340	1.8	624	3.3
	ድርሰት ሁለት	86	10664	853	8	373	3.5	149	1.4	331	3.1
	ድምር	264	29568	2554	8.6	1110	3.8	489	1.7	955	3.2
ሲዳሞኛ	ድርሰት አንድ	180	18720	1310	7	599	3.2	206	1.1	505	2.7
	ድርሰት ሁለት	93	11160	670	6	346	3.1	112	1	212	1.9
	ድምር	273	29880	1980	6.6	945	3.2	318	1.1	717	2.4

ከሰንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ ከሚፈጸመው ስህተቶች የሚበዛው በመደብ እንዲሁም በቁጥር አለመስማማት የተነሳ የሚፈጠረው ስህተት ነው። ከዚያ ቀጥሎ ያለው ስህተት በተለያዩ አፀፋዎች አለመጣጣም የተነሳ የሚከሰተው ሲሆን ዝቅተኛው በተሳቢ አመልካች መገደፍ እና አላግባብ መግባት የተነሳ የሚፈጠረው ስህተት ነው።

3.4.1. በመደብና በቁጥር አለመጣጣም የተነሳ የተፈጠሩ ስህተቶች

በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች የአማርኛ ድርሰት ውስጥ የመደብና የቁጥር አለመጣጣሞች የሚስተዋሉባቸው አረፍተ ነገሮች አሉ። በዓረፍተ ነገሮቹ ውስጥ ያሉት ተዋቃሪዎች በስማዊ ሃረግ ደረጃ፣ በግሳዊ ሃረግ ደረጃ፣ እንደዚሁም በጠቅላላ አረፍተ ነገር ደረጃ፣ የሚከሰት የመደብና የቁጥር አለመስማማት በሰፊው ይስተዋላል። ከዚህ ቀጥሎ በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች ድርሰቶች አስረጅ ይሆኑ ዘንድ የተወሰዱ አረፍተ ነገሮችን እናያለን። በቅድሚያ ከወላይትኛ ቋንቋ ተናጋሪዎች ድርሰቶች የተወሰዱትንና በመደብ አለመስማማት ለተከሰተው ስህተት ምሳሌ የሚሆኑትን ሁለት ዐነገሮች እንመልከት። አስረጅ፤

- (43) ስህተት፡- ስለዚህ ሁሉም ሰው እራሱን ከኤድስ እንጠብቅ፡፡
ትክክለኛ፡- 1. ስለዚህ ሁሉም ሰው እራሱን ከኤድስ ይጠብቅ፡፡
2. ስለዚህ ሁላችንም ራሳችንን ከኤድስ እንጠብቅ፡፡
- ስህተት፡- አሳድጋት እኔን በችግርም በብሶትም ...
ትክክለኛ፡- እኔን በችግርም ... አሳድጋኛለች፡፡

ሁለቱም ዓረፍተኛዎች በባለቤትና በግስ መካከል የመደብ አለመጣጣም ይታይባቸዋል። የመጀመሪያው ዐረፍተ ነገር ባለቤት ሦስተኛ መደብ፣ ነጠላ ቁጥር፣ ተባዕታይ ያታ ሲሆን በግሱ የተገለፀው አፀፋ ግን አንደኛ መደብ ብዙ ቁጥር ነው። ሁለተኛው ዐረፍተ ነገር ደግሞ ባለቤቱ አንደኛ መደብ ነጠላ ቁጥር ሲሆን የግሱ አፀፋ ግን ሶስተኛ መደብ፣ ነጠላ ቁጥር ፣ አንስታይ ያታ ነው። ስለዚህም ዐረፍተ ነገሮቹ አ-ስዋሰዋዊ ሆነዋል። እነዚህን ዐነገሮች ለማስተካከል ያለው አማራጭ የግሱን አፀፋ ከባለቤቱ ማስማማት ነው። በመተጠል ደግሞ በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ለተከሰተው ስህተት አስረጅ የሚሆኑ ዓረፍተኛዎችን እንመልከታለን። አስረጅ፤

- (44) ስህተት፡- እኔ በበኩሉ መክራሻለሁ፡፡
ትክክለኛ፡- እኔ በበኩሉ መክራሻለሁ ፡፡
- ስህተት፡- እንደ ማንኛውም ሴት ተምራ ማስተማር ስትችይ ሰልጥና ማሰልጠን ስትችይ በበተሰብና በህብረተሰብ የሚደርሳት ጫና ...
ትክክለኛ፡- እንደ ማንኛውም ሴት ተምራ ማስተማር ስትችል፣ ሰልጥና ማሰልጠን ስትችል...

ሁለቱም አስረጃች የመደብ አለመስማማት ይታይባቸዋል። በመጀመሪያው አስረጃ እንደኛ መደብ ነጠላ ቁጥር እና ሦስተኛ መደብ፣ ነጠላ ቁጥር፣ ተባቦታይ ያታ ሲገኙ በሁለተኛው አስረጃ ሦስተኛ መደብ፣ ነጠላ ቁጥር፣ አነስታይ ያታ እና ሁለተኛ መደብ፣ ነጠላ ቁጥር፣ አነስታይ ያታ ይገኙበታል። ይህም በመደብ አለመስማማት ስህተት ለመከሰቱ ማስረጃ ነው። በመቀጠል ደግሞ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በቁጥር አለመስማማት ስህተት ለመፈጸሙ አስረጃ የሚሆኑ አረፍተ ነገሮችን እናቀርባለን። አስረጃ፤

- (45) ስህተት፡- ከዚህ በፊት የነበሩም በትምህርት ክፍተኛ ጥቅም አግኝተዋል።
- ትክክለኛ፡- ከዚህ በፊት የነበሩትም ... አግኝተዋል።
- ስህተት፡- በአንደኛ ደረጃ እራሱን ይለውጣሉ።
- ትክክለኛ፡- በአንደኛ ደረጃ እራሳቸውን ይለውጣሉ።

ከአስረጃ መረዳት እንደሚቻለው በአረፍተ ነገሮቹ ውስጥ የቁጥር አለመስማማት ተከስቷል። ይሁን እንጂ ስህተቶቹን ለማስተካከል የድርሰቱን ፍሬ ሃሳብ መገንዘብ እና አውዱን መመልከት ያስፈልጋል።

በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች የአማርኛ ድርሰት ውስጥ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን እንደፈቱ ተማሪዎች ድርሰት የቁጥር አለመጣጣም ስህተት ሲፈጸም ለማስተዋል ተችሏል። ለዚህም አስረጃ ይሆኑ ዘንድ የሚከተሉትን ሐረጎች እንመልከት። አስረጃ፤

- (46) ስህተት፡- ከነልጃቺ በ-ና አፍልተው...
- ትክክለኛ፡- ከነልጃቺ በ-ና አፍልታ...
- ስህተት፡- የተለያዩ ጎጆ ባህሎች (ልማዶች) ብታይም...
- ትክክለኛ፡- የተለያዩ ጎጆ ባህሎች (ልማዶች) ቢታዩም ...

ከአስረጃ እንደምንረዳው የቁጥር አለመስማማት ስህተቶች በድርሰቶቹ ውስጥ ተስተውለዋል። ይህንንም ለማስተካከል አውድን መረዳት ያስፈልጋል።

3.4.2. በተሳቢ አመልካች ቅጥያ የተነሣ የተፈጸሙ ስህተቶች

በወላይትኛም ሆነ በሲዳምኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች የአማርኛ ድርሰት ውስጥ የተሳቢ አመልካች ቅጥያ የሆነችው “ን” በመገደፏ አሊያም አላግባብ በመጨመሯ የተነሳ ስህተት ሲከሰት ይስተዋላል። ከዚህ ቀጥሎ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ከሳፊቸው ድርሰቶች ውስጥ ለአስረጅነት የተወሰዱትን ለመመልከት እንሞክራለን። አስረጃ፤

- (47) ስህተት፡- ውለታዋን ከፍጹ ባልጨርስም ባለኝ ጊዜ የቻልኩት ያህል አስባታለሁ።
- ትክክለኛ፡- ... የቻልኩትን ያህል አስባታለሁ።
- ስህተት፡- ከፍቅር የነሳ የእኔ እጅ ይዛ አጥባ ምግብ ታቀርባለች።
- ትክክለኛ፡- I ... የእኔን እጅ ይዛ ... ?

2. ... እጅን ይዛ ...

ስህተት:- ለዘመናዊ አዞ እርባታ ስጋቸውን ለአዞ ይታረዳል።

ትክክለኛ:- ... ስጋቸው ለአዞ ይታረዳል።

ከላይ በአስረጅ ከተዘረዘሩት አረፍተ ነገሮች የመጀመሪያዎቹ ሁለቱ የተሳቢ አመልካች ሊኖራቸው ሲገባ የተገደረባቸው ሲሆኑ ሶስተኛው የተሳቢ አመልካች ያላገባብ የተካተተበት ነው። የአስረጅ ሁለተኛ አረፍተነገር ሁለት አማራጭ ሊኖረው እንደሚችል ተገምቷል። የመጀመሪያው በዓረፍተ ነገሩ ላይ ያሉትን ቃላት እንዳለ ወስዶ በመጠቀም የተሳቢ አመልካች ቦታ ላይ አመልካቿን “ን” መክተት ነው። ሁለተኛው ደግሞ በቋንቋው ውስጥ ባለንብረትን አመልካች ቅጥያዎች ስላሉ ያላገባብ የገባውን ቃል (የእኔ) በማስወገድ “ልጅ” የሚለው ቃል ላይ የአንደኛ መደብ ነጠላ ቁጥር ባለንብረት አመልካች ቅጥያ የሆነችውን “ኤ” ን እና የተሳቢ አመልካቿን “ን” ን በመጨመር አረፍተ ነገሩ ትክክለኛ እንዲሆን ማድረግ ነው።

ሶስተኛው አረፍተ ነገር ተገብሯዊ አረፍተ ነገር ነው። ስለዚህም በተገብሯዊ አረፍተ ነገሮች ውስጥ የሚገኙ ቀጥተኛ ተሳቢዎች እንደባለቤት ስለሚታዩ (ባለቤት ባይሆኑም) የተሳቢ አመልካችን አይወስዱም። ለምሳሌ “አበበ ልጄን ገረፈው” የሚለውን አረፍተ ነገር ወደ ተገብሮአዊ ስንቀይረው “ልጄ ተገረፈ።” ይሆናል። በዚህ ጊዜ የተሳቢ አመልካቿ “ን” ትጠፋለች (ባዩ 1987፣ 186)። በድርሰቱ ውስጥ ግን «ን» በመጨመሯ ስህተት ተፈጽሟል።

በመቀጠል ደግሞ በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች ድርሰት የተወሰደውን አስረጅ እንመልከት። አስረጅ፤

(48) ስህተት:- ወደ ሌላ ሰፈር ፍለጋችንን ቀጠልን

ትክክለኛ:- - - - ፍለጋችንን ቀጠልን

ስህተት:- ባጋጣሚ የምታገኘው ሰው ንደኛ አድርገ አትውሰድ

ትክክለኛ:- በአጋጣሚ የምታገኘውን ሰው - - -

ስህተት:- የትምህርት ይህን ሁሉ ማለት ከላይ ተዘረዘሩትን ነገሮችን የያዘ ነው

ትክክለኛ:- - - ከላይ የተዘረዘሩትን ነገሮች የያዘ ነው

ስህተት:- የእንስትን ተክል በአገራችን ብዛት ብመረትና

ትክክለኛ:- የእንስት ተክል በአገራችን ...

ከላይ ከተገለጹት ዓረፍተነገሮች የመጀመሪያዎቹ ሁለቱ የተሳቢ አመልካች የሆነችው “ን” ለመገደፍ አስረጅ የሚሆኑ ሲሆን የመጨረሻዎቹ ሁለቱ ደግሞ “ን” አላገባብ ለመግባቷ አስረጅ የሚሆኑ ናቸው። “ን” ስለመገደፍ አስረጅ የሆኑት አረፍተ ነገሮች በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ከታዩት ስህተቶች ጋር ተመሳሳይ ስለሆኑ ወደ ሌሎቹ እናምራ። በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የተሳቢ አመልካቿ በሁለት መንገድ አላገባብ በመግባቷ ስህተት ሲፈጸም ተስተውሏል። አንደኛው ተሳቢው ገላጭ ካለው አመልካቿ ገላጩ ላይ መሆን ሲገባት ሁለቱም ላይ እንድትሆን በማድረግ የሚፈጸም ስህተት ሲሆን ሌላኛው ደግሞ ባለቤት ላይ “ን” ን በመጨመር የሚከሰት ስህተት ነው። በድርሰቶቹ ይህ በመክሰቱ በጽሁፍ ተግባራት ላይ እንትፋት ተፈጥሯል።

3.4.3. በአፀፋዎች የተነሳ የተፈጠሩ ስህተቶች

በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ በባለቤት አፀፋ፣ በተሳቢ አፀፋ እና በመስተዋድድ አፀፋ የተነሳ ስህተት እንደሚፈጸም ከድርሰቶቻቸው መረዳት ተችሏል። እነዚህ አፀፋዎች ለስህተት ምንጭ የሚሆኑት በመገደፋቸው አለበለዚያም አላግባብ በመስፈራቸው ነው። መገደፋቸውም ሆነ አላግባብ መስፈራቸው ደግሞ የጽሁፉን መልእክት እንዳንረዳ ያደርጋል። በማስከተል በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ለዚህ አስረጅ እንዲሆኑ የተመረጡትን ዓረፍተነገሮችና ሀረጎችን እንመልከት። አስረጅ፤

(49) ስህተት፡- በሽታው መድሃኒት የለለ በመሆኑ ንፅህና ባልተጠበቀ ስለታም ነገር አለመጠቀም።

ትክክለኛ፡- በሽታው መድኃኒት የሌለው በመሆኑ ንጽሕናው ባልተጠበቀ ስለታም ነገር አለመጠቀም።

ለውጥ፡- - ው — ∅ -ው = የተሳቢ አፀፋ

ስህተት፡- የገጠርታ ሴት የምደርሳት ችግር እንደምከተለው ነው።

ትክክለኛ፡- የገጠሪቷ ሴት የሚደርስባት ችግር እንደሚከተለው ...

ለውጥ፡- - ብ- — ∅ - ብ - = የመስተዋድድ አፀፋ

ስህተት፡- ትምህርት ማለት የማናውቀውን ነገር የሚገልፅን ችግሮችን በተማርነው መሠረት የሚፈታ ነው።

ትክክለኛ፡- ትምህርት ማለት የማናውቀውን ነገር የሚገልጽን ...

ለውጥ፡- -ል- — ∅ -ል- = የመስተዋድድ አፀፋ

ከአስረጅ እንደምንመለከተው በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የተሳቢ እና የመስተዋድድ አፀፋዎችን በመገደፋቸው የተነሳ ስህተት ተከስቷል። የባለቤት አፀፋ በመገደፋ ስህተት ለመፈፀሙ ግን የተገኘ መረጃ የለም። ከዚህ በመቀጠል ደግሞ በድርሰቶቹ ውስጥ አፀፋዎቹ አላግባብ በመስፈራቸው የተነሳ ለሚፈጸሙት ስህተቶች አስረጅ የሚሆኑትን ለማቅረብ ይሞክራል። አስረጅ፤

(50) ስህተት፡- ደግሞም የገጠራ ሴት ትምህርቷን ጨርሷት ስራ አታ በት ከኖረች

ትክክለኛ፡- ... ትምህርቷን ጨርሷ - - -

ለውጥ ∅ — -ች -ች = የባለቤት አፀፋ

ስህተት፡- ለዚህ ያበቃችን እናቱን አመሰግናለሁኝ።

ትክክለኛ፡- ለዚህ ያበቃችኝን እናቱን አመሰግናለሁ።

ለውጥ ∅ — -ኝ -ኝ = የተሳቢ አፀፋ

ስህተት፡- ለሱቶች የትምህርት እድል አይሰጡላቸውም።

ትክክለኛ፡- ለሱቶች የትምህርት እድል አይሰጧቸውም።

ለውጥ፡- -ል — ∅ -ል- = የመስተዋድድ አፀፋ

ከላይ ለአስረጅነት ከቀረቡት ሀረግና አረፍተ ነገሮች ማስተዋል እንደሚቻለው አፀፋዎች ያላግባብ በመግባታቸው የተነሳ ስህተት ሊከሰት ችሏል። ይህም የሚያሳየን በሲዳምኛ ቋንቋ

አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በባለቤት፣ በተሳቢ እና በመስተዋድድ አፀፋዎች አጠቃቀም የተነሳ ችግር እንደሚስተዋል ነው። በማስከተል በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ አፀፋዎቹ በመገደፋቸው የተነሳ ስህተት እንደሚከሰት የሚያስረግጥልንን አስረጅ እንመለከታለን። አስረጅ፤

(51) ስህተት፡- እሷን ጥየ ስመጣ በመንገድ ትዝ አለች።

ትክክለኛ፡- ... በመንገድ ትዝ አለችኝ።

ለውጥ፡- -ኝ — ∅ -ኝ = የተሳቢ አፀፋ

ስህተት፡- አድስ ይተላለፋል ተብሎ የሚገመት ዋነኛው አንደኛ መንገድ የግብሬ ስጋ ግንኙነት ነው።

ትክክለኛ፡- አድስ ይተላለፍቧታል ተብሎ - - - ግብሬ ስጋ ግንኙነት ነው።

ለውጥ - ብ - — ∅ - ብ - = የመስተዋድድ አፀፋ

ስህተት፡- ሀገራችን ከድህነት ነፃ እንድትወጣ ሁላችን እጃችንን ዘርግተን እንገልጻለን።

ትክክለኛ፡- ሀገራችን ከድህነት ነፃ እንድትወጣ - - -

ለውጥ፡- ት - — ∅ ት - = የባለቤት አፀፋ

በአስረጅነት ከቀረቡት አረፍተነገሮች መረዳት እንደሚቻለው በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ የባለቤት፣ የተሳቢ እና የመስተዋድድ አፀፋዎች ተገድፈዋል። በዚህም የተነሳ ስህተት ተከስቷል። በድርሰቶቹ ውስጥ የአፀፋዎች መገደፍ ብቻ ሳይሆን አላግባብም አገልግሎት ላይ በመዋላቸው የተነሳ ስህተት ለመከሰቱ ከዚህ ቀጥሎ በቀረበው አስረጅ ውስጥ ከተዘረዘሩት አረፍተ ነገሮችና ሀረግ መረዳት ይቻላል። አስረጅ፤

(52) ስህተት- መሸኛኝት የወትሮ ተግባራችን ስለነበር ሸኝዋለሁኝ ብዬ ወጣሁኝና

ትክክለኛ፡- ... እሸኝዋለሁ ብዬ ...

ለውጥ፡- ∅ — -ኝ - ኝ = የተሳቢ አፀፋ

ስህተት፡- የትምህርት ጥቅም ብዙ ስለሆነ ለማውራት ገዜ ያጥርፈኛል።

ትክክለኛ፡- ... ለማውራት ገዜ ያጥረኛል።

ለውጥ፡- ∅ — -ል- - ል- = የመስተዋድድ አፀፋ

ስህተት፡- የገዛቤት 15 ቀን ሲሆን በሰውዬ ቤት የምሆራ ሰው ሰውዬ የለለበት ቀን ወስዶ ሄደ።

ትክክለኛ፡- ከገዛው 15 ቀን ሲሆን ከሰውዬው ...

ለውጥ፡- ው — -ብ- ኧት - ብ- = የመስተዋድድ አፀፋ

ከአስረጁ መረዳት እንደሚቻለው በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱት ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የተሳቢና የመስተዋድድ አፀፋዎች አላግባብ አገልግሎት ላይ በመዋላቸው የተነሳ ስህተቶች ተከስተዋል። ይሁን እንጂ የባለቤት አፀፋን አላግባብ በመጠቀም ስህተት ለመከሰቱ መረጃ አልተገኘም። በአጠቃላይ በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የባለቤት፣ የተሳቢ እና የመስተዋድድ አፀፋዎች በመገደፋቸውና አላግባብ አገልግሎት ላይ በመዋላቸው የተነሳ ስህተቶች እንደተከሰቱ ከድርሰቶቹ መረዳት ተችሏል።

በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች የአማርኛ ድርሰት ውስጥ እምር አመልካች ቅጥያዎች በመገደፋቸውና አላግባብ በመጨመራቸው የተነሳ ስህተት እንደሚከሰት ማስተዋል ተችሏል። በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ እምር አመልካች ቅጥያዎች አላግባብ በመጨመራቸውና በመገደፋቸው የተነሳ ስህተቶች ሲከሰቱ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱት ግን በመገደፍ የሚፈጸሙ ስህተቶች ብቻ ተስተውለዋል። በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የተወሰዱትን አስረጅቶ ቀጥለን እንመለከታለን። አስረጅ፤

- (53) ስህተት:- ይህ በሽታ ከሀገራችን እንደጠፍና ሀገርቷ ኢትዮጵያ ባይ እንዳትቀር...
 ትክክለኛ:- ... እንዲጠፋና ሀገራችን ኢትዮጵያ ባይ እንዳትቀር ...
 ለውጥ:- ሀገራችን----- ሀገርቷ - አ = እምር አመልካች
 ስህተት:- በአሉ እስኪያልፍ ድረስ ብዙ ነገሮችን ለማድረግ ዝግጁ ሆኖ በጥሩ ሁኔታ ተነሳሰቶ አስፈላጊ ነገሮቹን ያሟላል።
 ትክክለኛ:- ... ተነሳሰቶ አስፈላጊ ነገሮችን ያሟላል።
 ለውጥ:- ነገሮችን ----- ነገሮቹን -አ = እምር አመልካች

ከላይ ከተጠቀሱት ጽሁፎች እንደምንመለከተው እምር አመልካች "አ" አላግባብ ገብታለች። በመሆኑም ዐ. ነገሮቹ ስህተት ሆነዋል። እንደነዚህ አይነት ስህተቶችን በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ በብዛት እናስተውላለን። በመቀጠል በድርሰቶቹ ውስጥ እምርን በመግደፍ ለተሠሩት ስህተቶች አስረጅ የሚሆኑ ዓረፍተ ነገሮችን እንመለከት አስረጅ፤

- (54) ስህተት:- በሽታ ከጊዜ ወደ ጊዜ እየተስፋፋ ሄዳል
 ትክክለኛ:- በሽታው ከጊዜ ወደ ጊዜ እየተስፋፋ ሄዷል
 ለውጥ:- በሽታው — በሽታ - ወ = እምር አመልካች
 ስህተት:- የሀይቅ በጣም እጅግ የክልል ተጠቃም አለው።
 ትክክለኛ:- ሀይቁ እጅግ በጣም - - -
 ለውጥ:- ሀይቁ — የሀይቅ - አ = እምር አመልካች

በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ከላይ የተገለፁትንና እነርሱን የመሳሰሉ ስህተቶች ይፈጸማሉ። ይህም የሚያስረዳን እምር አመልካቾችን በመጠቀም ዙሪያ ችግር ያለ መሆኑን ነው። በማስከተል በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ እምር አመልካቾችን በመግደፍ ለተፈጸሙት ስህተቶች አስረጅ የሚሆኑ አረፍተ ነገሮችን ለማቅረብ እንሞክራለን። አስረጅ፤

- (55) ስህተት:- አሁን በአለማችን በወጣት ትወልድ ላይ ከፍተኛ ተጽእኖ እያሳደረ ነው።
 ትክክለኛ:- ... በወጣቷ ትወልድ ላይ ከፍተኛ ረጽዕኖ ...
 ለውጥ:- በወጣቱ — በወጣት - አ = እምር አመልካች
 ስህተት:- አድስ ወደ ኢትዮጵያ የገባ 1980ዎቹ አካባቢ
 ትክክለኛ:- አድስ ወደ ኢትዮጵያ የገባው በ1980ዎቹ አካባቢ
 ለውጥ:- የገባው — የገባ - ወ = እምር አመልካች

በአስረጃ ስር ከተገለፁት አረፍተኛዎች እና ሀረጎች የምንረዳው በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ እምር አመልካች ቅጥያዎች በመገደፋቸው የተነሳ ስህተት እንደሚፈጸም ነው። ተማሪዎቹ እንደነዚህ አይነት ስህተቶችን በተደጋጋሚ እንደሚፈጽሙ ከድርሰታቸው ለመረዳት ተችሏል።

በአጠቃላይ በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በድምጽ፣ በቃል፣ በሀረግ እና በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ ስህተቶች ይፈጸማሉ። በድምጽ ደረጃ በዋናነት የሚፈጸሙት ስህተቶች ተናባቢና አናባቢን መግደፍ፣ እርስበርስ መተካካት እና አላግባብ መጠቀም ናቸው። በቃል ደረጃ የሚፈጸሙት ደግሞ የቃላት አመራረጥ፣ ድግግሞሽ እና ስደራ ስህተቶችናቸው። በሀረግ ደረጃ የሚፈጸሙት ስህተቶች የመስተዋድዶች መገደፍ፣ እርስ በርስ መተካካት እና አላግባብ መግባት ሲሆኑ በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ የዓረፍተ ነገሮች በመደብ እና በቁጥር አለመጣጣም፣ የተሳቢ አመልካች አጠቃቀም እና የአፀፋዎች አጠቃቀም ስህተቶች ናቸው። ከእነዚህ የስህተት አይነቶችም ሰፊውን ቦታ የያዘው በድምጽ ደረጃ የተፈጠረው ስህተት ነው።

ምዕራፍ አራት

የስህተት ምንጭ

4.1. የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ

አስቀድሞ ለመግለጽ እንደተሞከረው የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች በታላላቅ ቋንቋ ማሳተፍ ለመግለጽ በሚፈልጉበት ጊዜ ለሚፈጽሟቸው ስህተቶች ምንጭ ከሆኑት አንዱ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ ነው። በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች የአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ውስጥ ለሚፈጸሙት ስህተቶች እንደኛው ምክንያትም ይኸው የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ እንደሆነ ይታመናል። ተማሪዎቹ በድምጽ ደረጃ ከሚፈጽሟቸው ስህተቶች አብዛኞቹ በአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ የተነሳ የተከሰቱ እንደሆነ ይገመታል። ያም ብቻ ሳይሆን በቃል ደረጃ ከሚፈጽሟቸው ስህተቶች መካከል የቃላት ስደራ ስህተት፣ በሀረግ ደረጃ ከሚፈጽሟቸው ስህተቶች ደግሞ የመስተዋድዶች መገደፍ፣ በዚህ በአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽዕኖ የተነሳ የተከሰቱ እንደሆኑ ይታመናል። በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ ከሚፈጽሟቸው ስህተቶች ውስጥም የተሳቢ አመልካች ቅጥያ መገደፍና አላግባብ መስፈር፣ እንዲሁም የተለያዩ አፀፋዎች መገደፍና አላግባብ መስፈር የዚህ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽዕኖ ውጤት ይመስላል።

4.1.1. የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ

በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽዕኖ የተነሳ ስህተቶች እንደተከሰቱ ተገምቷል። በማስከተልም ተማሪዎቹ አፍ በፈቱበት ቋንቋ ተጽዕኖ የተነሳ የፈፀሟቸው ናቸው ተብሎ የታመነባቸውን ስህተቶች ለማየት እንሞክራለን።

በወላይትኛ ቋንቋ የተናባቢ ድምጾች ክትትል በጣም ውስን ነው። በቋንቋው የተናባቢዎች ክትትል የሚፈቀደው የመጀመሪያዎቹ ድምጾች/ም/፣/ን/፣/ል/፣/ር/ ከሆኑ ነው። ይህም ሆኖ ተጨማሪ ውስንነት አለ። /ም/ቀድሞ የምትመጣው ከ/ብ/ እና /ፕ/ በፊት ብቻ ነው። /ን/ ን ተከትለው መምጣት የማይችሉ ድምጾችም አሉ። ከእነርሱም /ዕ/፣/ኧ/፣/ዘ/፣/ሽ/፣/ህ/፣/ው/፣/ይ/፣እና የሰርን ድምጾች ይገኙበታል። /ል/ ቀድሞ የምትመጣው ከ /ት/፣/ድ/፣/ት/ እና /ብ/ ድምጾች በፊት ሲሆን /ድ/ እና /ት/ን ቀድሞም የምትመጣው ምንጫቸው ሌላ በሆኑ ቃላት ውስጥ ነው። /ር/ ደግሞ ከ /ፕ/፣ /ት/፣ /ች/፣ /ዕ/፣ /ጀ/፣ /ህ/፣ /ኧ/፣ /ው/፣ /ይ/ እና /ል/ ጋር አትጣመርም። ከእነዚህ ውጭ /ስ/ ከ /ት/ እና /ፕ/ቀድሞ፣/ድ/ ከ /ብ/ ቀድሞ፣/ክ/ ከ /ስ/ ቀድሞ ሲገኙ ይስተዋላል (Lamberti and Sottile 1997:39-41)።

ይህ የተናባቢዎች ክትትል ውስንነት በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ ስህተት እንዲፈጽሙ ምክንያት ሊሆን ይችላል። በአማርኛ የሚፈቀድ የተናባቢዎች ክትትል በቋንቋቸው የማይፈቀድ ሊሆን ይችላል። በዚህ ጊዜ አፍ የፈቱበት ቋንቋ ተጽእኖ ሊያሳድርባቸው እና ተናባቢዎችን ሊገድፉ አለበለዚያም አንዱን በሌላ ሊተኩ ይችላሉ።

በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች /ይ/ን፣ /ግ/ን፣ /ን/ን እና /ል/ን በቃል መካከል፣ በቃል መድረሻ ደግሞ /ሀ/ን፣ /ል/ን እና /ግ/ን እንደሚገድፉ አስቀድሞ ተጠቅሷል። ለምን ገደፉ ለሚለው ጥያቄ መልስ ሊሆን የሚችለው ከላይ የተጠቀሰው መላምት ነው። ለምሳሌ ተማሪዎቹ «ሀይወት» የሚለውን ቃል «ሀወት» ብለው በመጻፋቸው የተነሳ ስህተት እንደሚፈፀሙ ተገልጿል። ለዚህ ምክንያቱ በቋንቋቸው የተናባቢዎች ክትትል ህግ /ይ/ በተናባቢዎች ክትትል መነሻ ላይ እንድትመጣ አለመፈቀዱ ሊሆን ይችላል። ተማሪዎቹ «ገዝብ» ለማለት «ገዙብ» ብለው በመጻፍ ስህተት መፈፀማቸው ተጠቅሷል። በወላይትኛ ቋንቋ /ን/ /ዝ/ን አስከትላ መምጣት አትችልም። በመሆኑም ተማሪዎቹ /ን/ ገድፈዋቸው ብሎ መገመት ይቻላል።

በተናባቢዎች መተካካት የተነሳ በተማሪዎች ከተፈፀሙት ስህተቶች ውስጥ ለምሳሌ ከቀረቡት ውስጥ «በዝቶባቸዋል»፣ በማለት ፈንታ «በስቶባቸዋል» ተብሎ የሠፈረው ይገኛበታል። /ዝ/ እና /ስ/ የሚለያዩት በንዝረት ብቻ ነው። ከላይ እንደተገለፀው በወላይትኛ /ዝ/ በተናባቢዎች ክትትል የመጀመሪያውን ቦታ ልትይዝ የማትችል ሲሆን /ስ/ ግን /ት/ እና /ፕ/ን ቀድሞ መምጣት ትችላለች። ስለዚህም ተማሪዎች /ስ/ን በ/ዝ/ በመለወጥ የተሳሳቱት አፍ በፈቱበት ቋንቋ ተጽእኖ የተነሳ ሊሆን ይችላል።

የወላይትኛ ቋንቋ አንደኛው ባህሪው ሁሉም ቃላቱ በአናባቢዎች ወይም በፍንዕቶች (diphthong) መጨረሻቸው እንደሆነ Lamberti and Sottile (1997:44) ይገልጻሉ። ከዚህ ገለጻ ተነስተን ተማሪዎቹ አፍ የፈቱበት ቋንቋ ለመሳሳታቸው ምክንያት ሊሆን እንደሚችል መናገር ይቻላል። ተማሪዎቹ በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ /ሀ/ን፣ /ግ/ን እና /ድ/ን በቃል መጨረሻ የገደፉበት ምክንያት የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ተጽዕኖ አሳድሮባቸው ይሆናል። በአጠቃላይ ስናይ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በተናባቢዎች የተነሳ የሚፈጽሙት ስህተት ምንጭ አፍ-የፈቱበት ቋንቋ ተጽእኖ ሊሆን ይችላል ብለን መደምደም እንችላለን።

በወላይትኛ ቋንቋ የአናባቢዎች ብዛት አምስት ሲሆን አናባቢዎቹ ረዝመው ሊነበቡ ይችላሉ (Lamberti and Sottile 1997:44)። በአማርኛ ቋንቋ ያሉት አናባቢዎች ደግሞ ሰባት ሲሆኑ ረዝመው መነበብ አይችሉም (ባየ 1987:21 እና 24-25)። ስለዚህ በሁለቱ ቋንቋዎች የሁለት አናባቢ ልዩነት አለ። እነዚህም /ኧ/ እና /ከ/ ናቸው።

በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ ከሚፈጽሟቸው ስህተቶች መካከል አናባቢዎችን መግደፍ እና አንዱን አናባቢ በሌላ መተካት ይገኛበታል። በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ የሚገደፉት አናባቢዎች /ኧ/፣/ከ/፣/ኢ/ እና /ክ/ እንደሆኑ

ለስህተት አይነቶች ሥር ተገልጿል። /ኧ/ እና /ኸ/ የተገደፉት ተማሪዎቹ አፍ በፈቱበት ቋንቋ ውስጥ የሌሉ በመሆናቸው ነው ብለን መገመት እንችላለን።

ተማሪዎቹ በአማርኛ በፃፉት ድረስት ውስጥ /ኧ/ን በ/ኸ/ እና በ/ከ/ ተክተው በመጠቀማቸው የተነሳ ለስህተት እንደተደረጉ ተገልጿል። ለምሳሌ «ንብረት» ለማለት «ንብራት» ፣ «ማጨስ» ለማለት «ማጫስ» እያሉ ሲጻፉ ተስተውለዋል። ይህ ለምን እንደሆነ መገመት ይቻላል። የመሀል አናባቢው «ኧ» በወላይትኛ ቋንቋ ስለሌለ በእሱ ምትክ «ኸ» እና «ከ» መተካት የግድ ሆኖባቸው ይሆናል። ይህም አፍ የፈቱበት ቋንቋ ተጽእኖ ነው።

ተማሪዎቹ /ኸ/ን በ/ከ/ እና በ/ኸ/ በመተካታቸው የተነሳም ለስህተት እንደተጋለጡ ተስተውሏል። ይህም «በእርግዝና» ለማለት «በእርግዚና» እና «ስንል» ለማለት «ሲንል» በማለታቸው ይገለጻል። ለምን ሆነ ብለን ስንጠይቅ የምናገኘው መልስ የላይ፣ የመካከል አናባቢ የሆነችው /ኸ/ በወላይትኛ ቋንቋ ውስጥ ስለሌለች በእሷ ፈንታ የላይ፣ የፊት አናባቢ የሆነችውን /ከ/ን እና የላይ የኋላ አናባቢ የሆነችውን /ኸ/ን ተክተው ሊሆን ይችላል የሚል ነው።

በተዛማጅ ጽሁፎች ቅኝት ውስጥ እንደተገለጸው ተማሪዎች ሁለተኛ ቋንቋ በመልመድ ሂደት ውስጥ የሚፈጥሩት የራሳቸው ቋንቋ ይኖራል። ይህም ማዕከል-ቋንቋ /interlanguage/ በመባል የሚታወቀው ሲሆን ቋንቋው የራሱ የሆነ ሥርአት አለው። ማዕከል-ቋንቋ ከአፍ መፍቻም ሆነ ከታላሚው ቋንቋ የተለየ ነው። ተማሪዎቹ /ኸ/ እና /ከ/ን የገደፉት ምናልባት በማዕከል-ቋንቋ ደረጃ ውስጥ እያለፉ ይሆናል የሚል ግምት ማስቀመጥ ይቻላል። በተጨማሪም ተማሪዎቹ በአናባቢዎቹ /ኸ/ እና /ከ/ ምትክ አፍ በፈቱበት ቋንቋ ውስጥ የሌለውን /ኧ/ን የተኩት በማዕከል-ቋንቋ ውስጥ በማለፍ ላይ ስላሉ ሊሆን ይችላል። ይህም /ኧ/ ባለመኖሩ የተነሳ በድርሰታቸው ውስጥ /ኸ/ ን እና /ከ/ን መጠቀማቸው ስህተት እንደሆነ ከተረዱ፣ በ/ኸ/ እና በ/ከ/ መጠቀም ያሳስታል ብለው በመገመት በእነርሱ ምትክ /ኧ/ን እየተኩ መጠቀማቸው ይሆናል። ይህም የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች በቋንቋ ለመዳ ሂደት መላምት ይመታሉ፤ ያንንም መላምት ይፈትሻሉ የሚለውን እሳቤ የሚደግፍ ነው።

በወላይትኛ ቋንቋ አፍቸውን የፈቱ ተማሪዎች አናባቢዎች በማያስፈልጉበት ቦታ እንዲገቡ በማድረግ ለስህተት ሲጋለጡ መስተዋሉ አስቀድሞ ተገልጿል። ተማሪዎቹ አላግባብ የተጠቀሟቸው አናባቢዎች/ከ/እና /ኸ/ ናቸው። እነዚህን አናባቢዎች አላግባብ የተጠቀሙት ባፍ መፍቻ ቋንቋቸው ተጽእኖ ሊሆን እንደሚችል ሲገመት ሁለት ምክንያቶችንም ማቅረብ ይቻላል። የመጀመሪያው ምክንያት ሊሆን የሚችለው በወላይትኛ የማይፈቀዱ የተናባቢዎች ክትትልን ለማስወገድ አናባቢዎችን ተጠቅመዋል የሚል ነው። ለምሳሌ ተማሪዎቹ «ንጽህና» ለማለት «ንፃህና»፣ «መብት» ለማለት «መቢት» እያሉ ጽፈዋል። በወላይትኛ ቋንቋ /ዕ/ም ሆነች /ብ/ በተናባቢ ክትትሎች መጀመሪያ ላይ አይመጡም። ስለዚህ የ/ዕ/ እና /ሀ/፣ የ/ብ/ እና /ት/ ክትትሎች አይፈቀድም። በመሆኑም ተማሪዎቹ አናባቢዎቹን በመጠቀም አፍ የፈቱበትን ቋንቋ ሕግ ለመጠበቅ በመሞከራቸው የተነሳ ለስህተት ተጋልጠው ሊሆን ይችላል።

ሌላኛው ምክንያት በወላይትኛ ቃላት የሚያልቁት በአናባቢ ድምጾች ስለሆነ ይህንን በአማርኛ ቋንቋ ላይ እየተገበሩት ሊሆን ይችላል የሚል ነው። ለምሳሌ ተማሪዎቹ «ቤት» ለማለት «ቤታ»፣ «ጥሎሽ» ለማለት «ጥሎሽ» ማለታቸው እና በዚህም የተነሳ ስህተት መፈፀማቸው አፍ የፈቱበት ቋንቋ ያሳደረባቸው ተጽእኖ ውጤት እንደሆነ ይገመታል።

በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ቃላትን በመሰደር ሂደት ላይ ችግር እንዳለባቸው አስቀድሞ ተገልጿል። በአረፍተ ነገር ውስጥ ቃላት የየራሳቸው ቦታ ይኖራቸዋል። ይህ ቦታቸው ከተፋለሰ የቋንቋው ሕግ ስለሚጣስ ስህተት ይከሰታል። ተማሪዎቹ በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የአማርኛን ቋንቋ የቃላት ስደራ ቅደም ተከተል ያዛቡትና ለስህተት የተጋለጡት፣ ምናልባት አፍ የፈቱበት ቋንቋ ተጽእኖ ስላሳደረባቸው ሊሆን ይችላል። ይህን ለማለት ያስቻለንን ነጥብ ቀጥለን ለማየት እንሞክራለን።

ወላይትኛ እንደ አማርኛ ቋንቋ የአረፍተ ነገር መዋቅሩ ቅደም ተከተል ባለቤት ተሳቢ ግስ ነው። በምንም አይነት መንገድ ቢሆን መሪው ግስ ከአረፍተ ነገር መጨረሻ ውጭ ሊሠፍር አይችልም። ይሁን እንጂ ሌሎች ባህሪዎቹ ከአማርኛ ቋንቋ ይለዩታል። በወላይትኛ ቋንቋ ተሳቢው ከባለቤት ቀድሞ ሊመጣ ይችላል። ኢ- ርቱዕ ተሳቢው መጀመሪያ ሲገኝ፣ ባለቤቱን ከያዘው ሰማዊ ሀረግ በፊት ሌላ ሀረግ ሊሠፍር ይችላል። ከዚህም በተጨማሪ በአረፍተ ነገሩ ባለቤትና በማሰሪያ አንቀጽ መካከል የሚገኙ ገላጮች ቦታቸውን እንደፈለጉ መቀያየር ይችላሉ። እንቅስቃሴው ነፃ ነውና። አዛማጅ አረፍተ ነገሩ ቦታውን እንደፈለገ ሊቀያይር ይችላል። ለምሳሌ በስማዊ ሃረጉ ውስጥ አዛማጅ አረፍተ ነገሩ ከንብረት አመልካች ቃላት (ለምሳሌ የእሱ) እና ከቅጽል ቀድሞ በመነሻ ላይ ሊገኝ ይችላል። በአንጻሩ ደግሞ ከሁለቱም ዘግይቶ ከመሪው ቀድሞ ወይም ከአንደኛው ቀድሞ ከሌላኛው ተከትሎ ሊገኝ ይችላል። ከቁጥሮችም ቀድሞ ወይም ዘግይቶ ሊመጣ ይችላል (Lambeirti and Sottile 1997: 199- 215)።

ከላይ በተገለፀው ባህሪው ተጽእኖ የተነሳም ተማሪዎቹ ለስህተት እንደሚጋለጡ መገመት ይቻላል። በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች የግስ ገላጭን ከባለቤቱ አስቀድሞ ማለትም ከአረፍተ ነገሩ መጀመሪያ የሚያመጡበት፣ በዚህም የተነሳ ለስህተት የሚጋለጡበት ምክንያት አፍ የፈቱበት ቋንቋ ይህን ስለሚፈቅድ ነው። የግስ ገላጭን ከግስ ቀጥሎ ማለትም በዓረፍተ ነገር መጨረሻ መምጣትን ግን የወላይትኛም ሆነ የአማርኛ ቋንቋዎች አይፈቅዱም። ይህ ከየት መጣ? ለሚለው ጥያቄ መልሱ ምናልባት ከተማሪው ቋንቋ ማለትም ከማዕከል-ቋንቋ ሂደት የፈለቀ ሊሆን ይችላል የሚለው ምላሽ መልስ ሊሆን ይችላል።

በሀረግ ደረጃ ወደተከሰቱት ስህተቶች ስናመራ በመጀመሪያ የምናገኘው የመስተዋድዶች እና የሞይ ፕ መገደፍን ነው። መስተዋድዶች በተማሪዎች የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ የተነሳ ተገድፈው ሊሆን ይችላሉ። በወላይትኛ መስተዋድዶች ቦታቸው በቃል መነሻ አይደለም፤ በቃል መድረሻ እንጂ (Lambeirti and Sottile 1997:120)። በአማርኛ ቋንቋ ግን ከስም በፊት ይገባሉ (ባዮ 1987: 60)። በወላይትኛ በጥቂት አረፍተ ነገሮች ውስጥ መስተዋድድ ሳይኖር

መስተዋድዳዊ ተግባራት ይከናወናሉ። ይህንንም (Lamberti and Sottile 1997:120) እንደሚከተለው ገልፀውታል።

ወላይትኛ	ayiliya ^a	gaadiya ^a	kaantade	baasu ^u
እንግሊዝኛ	Servant	country	having crossed	she-went

ትርጉም፡- The servant passed through the country.

እንደ ምሁራኑ ገለጻ “through” የሚለው መስተዋድድ የተገለፀው “Kaantade” በሚለው ቃል ነው። ስለዚህ መስተዋድዳዊ ተግባሩ የተከናወነው ሙያቸው መስተዋድድ በሆኑ ቅጥያዎች ወይም እንደ መስተዋድድ በሚያገለግሉ ቃላት አይደለም ማለት ነው።

እውነታው ይህ እንደሆነ ከተረዳን መስተዋድዶች ለምን ተገደፉ ለሚለው ጥያቄ መልሱን መገመት የሚያቅተን አይመስለንም። በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ መስተዋድዶችን በሁለት ምክንያቶች ሊገደፉ ይችላሉ ብለን መገመት እንችላለን። ሁለቱም ምክንያቶች በአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ የተነሳ ሊከሰቱ የሚችሉ ናቸው። የመጀመሪያው ምክንያት ተማሪዎቹ በቋንቋቸው ከስም ቀድሞ ሊገባ የሚችል መስተዋድድ ስለሌለ በዚህ ተጽእኖ የተነሳም መስተዋድዶችን ሊገደፉ ይችላሉ የሚል ነው። ሁለተኛው ምክንያት ደግሞ ተማሪዎቹ አፍ በፈቱበት ቋንቋ ያለመስተዋድድ መስተዋድዳዊ ተግባራትን መግለጽ ስለሚችሉ በአማርኛም ይህንኑ ለመተግበር ጥረት በማድረጋቸው የተነሳ ለስህተት ተዳርገዋል የሚል ግምት ነው። በሁለቱም ግምቶች ወይም በአንዳቸው የተነሳ ተማሪዎቹ መስተዋድዶችን ለመግደፍ ችለው ይሆናል።

ከመስተዋድዶቹ በተጨማሪ ሞይ «የ» ተገደፋለች። በአማርኛ ቋንቋ የሞይ ተግባር በስማዊ ሀረጉ ውስጥ የገባው አረፍተ ነገር ጥገኛ እንደሆነ ማመልከት ነው። አዛማጅ አረፍተ ነገሮች ስማዊ ሀረግን ለመግለጽ የሚገቡ ሲሆን ከ«የ» እና ከአረፍተ ነገር ሊዋቀሩ ይችላሉ (ባዮ 1987:256-259)። በወላይትኛ ለአዛማጅ አረፍተ ነገር የተለየ ገላጭ ወይም አዛማጅ መሆኑን የሚገልጽ ምዕላድ የለውም። ይሁን እንጂ ከስማዊ ሀረጉ ጋር በሚገባ የተጣመረ ነው (Lamberti and Sottile 1997:231)። በመሆኑም በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ ሞይን ይገደፋሉ። ምክንያታቸውም በቋንቋቸው ይህን አገልግሎት የሚገልጽ ምዕላድ ባለመኖሩ ነው ብሎ መገመት ይቻላል።

በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰቶች ውስጥ ተከስተዋል ብለን ካነሳናቸው ስህተቶች አንዱ የተሳቢ አመልካች ቅጥያ የሆነችው ነፃ ማገደፍ ነው። ተማሪዎቹ ይህችን ቅጥያ የሚገደፏት ምናልባት በወላይትኛ ቋንቋ ውስጥ ባለመኖሯ ነው። እንደሚታወቀው በአማርኛ ቋንቋ የተሳቢ አመልካች ቅጥያ የሆነችው ነፃ የምትቀጠለው እምር በሆኑ ተሳቢዎች ላይ ነው። በወላይትኛ ደግሞ የታመሩ ስሞችን የሚገልጽ ቅጥያ የለም። እምር ያልሆኑት ስሞችም የሚታወቁት በመሪው ስም ላይ ለነጠላ ቁጥር «አንድ»፣ ለብዙ ቁጥር «ትንሽ» የሚለውን ቃል ወይም «አንድ»ን ሁለት ጊዜ በመጥቀስ

እንደሆነ Lamberti and Sottile (1997: 210) ይገልጻሉ። ስለዚህ ተማሪዎቹ አፍ በፈቱበት ቋንቋ የሌለን አመልካች የገደፉት በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ተጽእኖ ነው ብንል ግምታችን ከአውነት የራቀ አይመስለንም።

ከዚህ ጋር አያይዘን እምር አመልካቾችን ለመመልከት እንሞክር። ከላይ እንደተገለጸው በወላይትኛ እምር ለሆኑም እምር ላልሆኑም ስሞች የሚያገለግል ምንም ምዕላድ የለውም። ስለዚህ በቋንቋው የታመሩና ያልታመሩ ስሞችን መለየት የምንችለው ከአውድ ነው። ይሁን እንጂ ከላይ የተጠቀሱትን ቃላት በመጠቀም ኢ-እምር ስሞችን መግለጽ በቋንቋው ይፈቀዳል። ለታመሩ ስሞች ግን የተለየ ምዕላድ የለም (Lamberti and Sottile 1997:79-80)። በመሆኑም በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች እምር አመልካቾችን በመግደፍ ሊሳሳቱ በቅተዋል። የአፍ መፍቻ ቋንቋ በተማሪዎች የሁለተኛ ቋንቋ ለመዳ ላይ ትልቅ ተጽእኖ ያሳድራል ተብሎ ይታመናል። የአፍ መፍቻ ቋንቋውና ሁለተኛ ቋንቋው ተቀራራቢነት ካላቸው ተማሪዎች ታላሚውን ቋንቋ ቶሎ የመልመድ እድላቸው ከፍተኛ ሲሆን፣ በአንፃሩ ልዩነታቸው ከሰፊ ታላሚውን ቋንቋ ለመልመድ ረጅም ጊዜ ይፈጅባቸዋል (Corder 1973 21)። በወላይትኛና በአማርኛ ቋንቋም እምር አመልካቾችን በተመለከተ ልዩነት እንዳለና በዚህም የተነሳ ተማሪዎች ለስህተት እንደተጋለጡ ለመገመት ተችሏል።

ተማሪዎች የባለቤት፣ የተሳቢ አና የመስተዋድድ አፀፋዎችን በመግደፍ ለስህተት እንደሚጋለጡ አስቀድሞ ተገልጿል። የዚህም ምክንያቱ ምናልባት አፍ በፈቱበት ቋንቋ እና በታላሚው ቋንቋ አፀፋዎች መካከል ልዩነት መኖሩ ሊሆን ይችላል።

በአጠቃላይ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ የሚፈጽሟቸው ስህተቶች ብዙ ናቸው። ከስህተቶቹ ውስጥ አብዛኞቹ በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ተጽዕኖ የተነሳ ሊከሰቱ እንደሚችሉ ከላይ ለማየት ተሞክሯል። አሁን ደግሞ በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ለተፈጸሙት ስህተቶች ምክንያቱ የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ተጽእኖ መሆን አለመሆኑን እንመርምር።

4.1.2. የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ

በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በጻፏቸው የአማርኛ ድርሰቶች ውስጥ በድምጽ፣ በቃል፣ በሀረግ እና በአረፍተ ነገር ደረጃ ስህተቶች እንደተከሰቱ ባለፈው ምዕራፍ ተመልክተናል። ለእነዚህ ስህተቶች መከሰት በምክንያትነት ከሚጠቀሱት ነጥቦች መካከል አንዱ አፍ የፈቱበት ቋንቋ የሚያሳድርባቸው ተጽእኖ ሊሆን እንደሚችል ይታመናል። ሲዳምኛ ቋንቋ በድርሰቶቹ ውስጥ ለተከሰቱት ስህተቶች ምንጭ ሊሆን የሚችልበትን ምክንያትም ከዚህ ተካሎ ለማየት እንሞክራለን።

በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በድምጽ ደረጃ የሚፈጽሟቸው ስህተቶችን በአጠቃላይ በሁለት መክፈል እንችላለን ፤ አናባቢና ተናባቢ ብለን። በተናባቢ ድምጾች ደረጃ የተፈጸሙትን ስህተቶች በተናባቢ ድምጽ መገደፍ የተፈጠሩ እና አንዱ በሌላው በመተካቱ የተነሳ የተፈጠሩ በማለት ለሁለት መክፈል ይቻላል።

ተማሪዎቹ በፃፏቸው ድርሰቶች ውስጥ /ን/፣/ል/፣/ይ/፣/ህ/፣/ድ/ እና /ው/ እንደተገደፉ አስቀድሞ ተገልጿል። ሁሉም ድምጾች በቃል መካከል ተገድፈዋል። በሲዳሞኛ ተናባቢ ድምጾች በቃል መካከል ተከታትለው መምጣት ይችላሉ። ነገር ግን ክትትሎች ውሱን ነው። Wedekind(1980:141) እንዳሰፈሩት በቋንቋው የተናባቢ ድምጾች ክትትል የሚፈቀደው ለርናዊ ድምጾች እና ጎናዊ ወይም ላሽ (liquids) ድምጾች የክትትሎች መነሻ ሆነው ተከታቶ እግድ የሆነ እንደሆነ ነው። አበበ (1985፣66) የwedekind ን ገለጻ ሙሉ ለሙሉ ይቀበሉና በተጨማሪም ከፊል አናባቢዎች በተወሰኑ ጉዳዮች በክትትሎች መጀመሪያ ሊገኙ እንደሚችሉ ያስረዳል። እንደዚሁም እግድ የጉሮሮ ድምጽ የሆነችው /ዕ/ የሰርን እና ጎናዊ ድምጾችን አስከትላ ትመጣለች (አበበ 1985፣66)።

በመሆኑም ከላይ የተገለፀውን የሲዳሞኛ ቋንቋ ሕግ የሚፃረር የተናባቢ ክትትል በታላሚው ቋንቋ ውስጥ ሲያጋጥም ተማሪዎቹ አፍ መፍቻ ቋንቋቸው ተጽእኖ ስለሚያሳድርባቸው አንዱን ተናባቢ ድምጽ ሊገድፉት ይችላሉ። ዝርዝር ሁኔታው በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው የተነሳ የሚፈጽሟቸው ስህተቶች በተዘረዘሩበት ቦታ ስለተጠቀሰ ደግሞ ማስፈሩ አስፈላጊ አይመስለንም።

በሲዳሞኛ ቋንቋ /ሀ/ እና /ው/ በቃል መነሻ ላይ ብቻ የሚገኙ ድምጾች ናቸው (አበበ 1986፣7)። ተማሪዎቹ በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ እነዚህን ሁለት ድምጾች በቃል መካከል እና መድረሻ ሊያገኟቸው ይችላሉ። በዚህ ጊዜ በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ተጽዕኖ የተነሳ ሊገድፏቸው ይችላሉ። ለምሳሌ ያህልም «ዕሁፍ» ለማለት « ዕፍ»፣ «እውቀት» ለማለት «እቀት» ተብሎ እንደሚጻፍ ስህተቶቹ በተዘረዘሩበት ቦታ ላይ አይተናል። ተማሪዎች በቅደም ተከተል /ሀ/ እና /ው/ን እንዲገድፉ ያደረጋቸው አፍ መፍቻ ቋንቋቸው ያሳደረባቸው ተጽዕኖ ሊሆን ይችላል። ተማሪዎቹ እንደዚህ አይነት ስህተቶችን የሶስተኛ መደብ፣ ነጠላ ቁጥር፣ አነስታይ ጾታ ባለንበረት አመልካች ቅጥያን ሲጠቀሙም ይፈጽማሉ።

ተናባቢ ድምጾችን በማተካካት የተፈጠረውን ስህተት ስናስተውል ስህተቱ ከተማሪዎቹ የአፍ መፍቻ ቋንቋም ሆነ ከታላሚው ቋንቋ ሕግጋት ያፈነገጠ ሆኖ እናገኘዋለን። ተማሪዎቹ በቃል መካከል /ይ/ን በ/ሀ/ ተክተዋል። «እንባዬ» ለማለት «አይደለም» ለማለት «አህደለም» እያሉ መጠቀማቸው የስህተት አይነቶች በሰፊሩ በት ዝርዝር ተገልጿል። በመሠረቱ በሲዳሞኛ ቋንቋ /ሀ/ በቃል መካከል አትከስትም። በመሆኑም ተማሪዎቹ በማዕከል ቋንቋ ደረጃ ላይ ሆነው የፈጠሩት ስህተት ሊሆን ይችላል ተብሎ ሊገመት ይችላል።

በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ /አ/ን ፣ /ኢ/ን እና /ኤ/ን በመገደፍ ስህተትን እንደሚፈጽሙ አስቀድሞ ተገልጿል። ሲዳሞኛም እንደወላይትኛ

ያሉት አናባቢዎች አምስት ስለሆኑ እና በአማርኛ ውስጥ ያሉት /ኧ/ እና /ኬ/ በሲዳሞኛ ውስጥ ስለሌሉ ተማሪዎቹ /ኧ/ን የሚገድፉት በዚህ ምክንያት ሊሆን ይችላል። /ኬ/ እና /ኡ/ን ለመግደፋቸው ግን የአፍ መፍቻም ሆነ የታላሚ ቋንቋ መሠረት ሊኖር ስለማይችል ምናልባት በማዕከለ-ቋንቋ ሂደት የተፈጠሩ ስህተቶች ይሆናሉ።

በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ በ/ኧ/ ቦታ /ኣ/ን እና /ኬ/ን በመተካት ለስህተት ሲዳረጉ ተስተውሏል። ለዚህ ስህተት የዳረጋቸው ምናልባት አፍ በፈቱበት ቋንቋ /ኧ/ ባለመኖሩ ሊሆን ይችላል። ተማሪዎቹ /ኧ/ን በ/ኣ/፣ በ/ኣ/ እና በ/ኬ/ ቦታ ተክተው በመጠቀማቸውም ለስህተት እንደሚጋለጡ ስህተቶቹ በተዘረዘሩበት ቦታ ተጠቅሷል። ተማሪዎቹ ይህን ስህተት የሚሰሩት /ኧ/ን ለመጠቀም በሚያደርጉት ሙከራ የተነሳ ሊሆን ይችላል። ለ/ኣ/ እና /ኣ/ ግን ተጨማሪ ምክንያት ይኖራል።

በሲዳሞኛ /ኣ/ ወደ /ኧ/ የምትለወጥበት አጋጣሚ እንዳለ አበበ በሁለት ሥራቸው ውስጥ ገልፀዋል (አበበ 1985፣ 65፤1986፣ 54)። /ኣ/ በግስ መካከል ስትገኝ እና ያልጠበቀች ከሆነች ወደ /ኧ/ ትቀየራለች። ከዚህ የተነሳም ተማሪዎች «መምራት» በማለት ፈንታ «መምረት» ብለው ለስህተት ተጋልጠው ሊሆን ይችላል፤ /ኣ/ በቃል መካከል ሳትጠበቅ ተገኝታለችና። /ኣ/ ወደ /ኧ/ የምትቀየረው ያልጠበቀች እንደሆነ ነው። ከዚህም በተጨማሪ /ው/ን ተክትላ መምጣት አለባት። በመሆኑም ተማሪዎቹ «ሰዎች» በማለት ፈንታ «ሰወች» ብለው ተጠቅመዋል ተብሎ በስህተት መተንተኛው ቦታ የተገለፀው ስህተት ምንጭ፣ /ኣ/ ከ/ው/ በኋላ ሳትጠበቅ በመምጣቷ የተነሳ አፍ የፈቱበት ቋንቋ ተጽእኖ አሳድሮ ነው ብለን መገመት እንችላለን።

በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች የአማርኛ ድርሰት ውስጥ አናባቢዎች ያላግባብ በመግባታቸው የተነሳ ስህተት ይከሰታል። አናባቢዎችን በማስገባት ለሚፈጸሙት ስህተቶች ምንጩ ምናልባት ተማሪዎቹ አፍ የፈቱበት ቋንቋ ያሳደረባቸው ተጽእኖ ሊሆን ይችላል። ይህንንም በሶሶት ክፍሎ መመልከት ይቻላል። አንደኛው በሲዳሞኛ የማይፈቀድ የተናባቢዎች ክትትል ካለ ያንን ለማስወገድ በቃል መካከል የሚከሰት ሲሆን፣ ሁለተኛው ደግሞ የሲዳሞኛ ግሶች በአናባቢ ስለሚጨርሱ (አበበ 1986፣29,Wedekind 1980:141) አማርኛ ውንም እንደ ሲዳሞኛ በአናባቢ እንዲያልቅ ለማድረግ በመሞከር ይሆናል። ዝርዝሩ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ከተፈጸመው ጋር ተመሳሳይ ስለሆነ ደግሞ ማንሳቱ አስፈላጊ አይመስልም። ሶስተኛው መንገድ ደግሞ በሲዳሞኛ ቋንቋ በምዕላዶች የተነሳ ሶስት ተናባቢ ድምጾች ሲከታተሉ /ኣ/ ፈልቃቂ ሆኖ ትገባለች (አበበ 1985፣76,Hudson 1976: 250) ይህንን ሕግ ወደ አማርኛ ለማምጣት በተደረገው ሙከራ ስህተት ተከስቶ ይሆናል።

በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን እንደፈቱት ተማሪዎች ድርሰት የቃላት ስደራ ስህተት ይፈጸማል። የዚህ ስህተት ምንጭ ምናልባት የአረፍተ ነገር መዋቅሩ ሊሆን ይችላል። ሲዳሞኛ እንደ አማርኛ ባለበት ተሳቢ ግስ ቅደም ተከተል ያለው ነው። ይሁን እንጂ ተተካሪው ተሳቢው ሆኖ ሲገኝ ቅደም

ተከተሉ ተሳቡ። ባለቤት ግን ሊሆን ይችላል (Hudson 1976:275)። ይህ ከሆነ ደግሞ ተሳቢው ከንብር በሚሆንበት ጊዜ ከአማርኛ ቋንቋ የቃላት ስደራ ሕግ ጋር ሊጣረስ ይችላል። አንበሳ (1987:36) እንዳስቀመጡት በሲዳሞኛ ቋንቋ በግላዊ ሀረግ መዋቅር ውስጥ ስማዊ ሀረግ፣ ተውሳክ ግስ፣ መስተዋድድና ግስ በቅደም ተከተል ይመጣሉ። በሰማዊ ሀረግ ውስጥ ደግሞ ኢርቱዕ ተሳቢ እና ስም እንዲሁም ቅፅሎች፣ ቁጥሮችና ሌሎችም አካላት ይካተታሉ።

የሁለቱን ምሁራን ሀሳብ አቆራኝተን ስናስተውለው ሲዳሞኛ በተወሰነ ደረጃ ከአማርኛ ጋር ልዩነት አለው። ተማሪዎቹም በዚህ ልዩነት የተነሳ ለስህተት ሊጋለጡ ከቻሉ የስህተት ምንጭ አፍ የፈቱበት ቋንቋ ተጽእኖ ነው ማለት እንችላለን። ለምሳሌ « ስለዚህ ከዝህ በሽታ ሀገርቱም ሆኔ ክልላችን ለማዳን ከፍተኛ ጥሬት የጤና ባለሙያዎች ማድራግና ህብራተሰቡን... » የሚለው ሀረግ ስህተት ሊሆን የቻለው ከላይ በተገለፀው ምክንያት ሊሆን ይችላል።

በሲዳሞኛ ቋንቋ መስተዋድድ የሚመጡት በቃል መድረሻ ላይ ነው (Hudson 1976: 274)። ይህ ባህሪያቸው ከወላይትኛ ቋንቋ ጋር አንድ ያደርጋቸዋል። ስለዚህ መስተዋድድን በመግደፍ በኩል በወላይትኛ እና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው አንድ አይነት ተጽእኖን ያሳድርባቸዋል። ወላይትኛ በወላይትኛ አፋቸውን ለፈቱ ተማሪዎች የስህተት ምንጭ የሚሆነውን ያህል፣ ሲዳሞኛ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን ለፈቱ ተማሪዎች የስህተት ምንጭ ስለሚሆን የመስተዋድድን ግድፈት ምንጭ ድጋሚ ማብራራት አያስፈልግም።

በሲዳሞኛ ቋንቋ ሞይ ሆነው የሚያገለግሉ ቅጥዎች ሲኖሩ ሁሉም ድህረ አምድ ቅጥዎ ናቸው (አንበሳ 1987: 10)። በአማርኛ ቋንቋ ደግሞ ቅድመ አምድ ቅጥድ ነው። ስለዚህ ተማሪዎቹ በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ ሞይን በመግደፍ እና አላግባብ በመጠቀም የሚፈጽሙት ስህተት ምንጭ የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ሊሆን ይችላል።

4.2. የውስጠ ቋንቋ ተጽዕኖ

የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች በታላሚው ቋንቋ ሀሳባቸውን ለመገለጽ በሚሞክሩበት ጊዜ ለስህተት ይጋለጣሉ። ለስህተቱ መከሰት በምክንያትነት ከሚጠቀሱት ነጥቦች አንዱም የታላሚው ቋንቋ ውስጣዊ ባህሪ ነው። ተማሪዎቹ ለውስጠ ቋንቋ ተጽእኖ የሚጋለጡት በተሳሳተ ማጠቃለያ፣ ባልተሟላ ትምህርትና በተሳሳተ ተዛምዶ ምክንያት ሊሆን እንደሚችል በተዛማጅ ጽሁፎች ቅኝት ላይ ተገልጿል። ከዚህ ቀጥሎ በወላይትኛና በሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በውስጠ ቋንቋ ተጽዕኖ የተነሳ ለስህተት ሊጋለጡ የቻሉባቸውን ነጥቦች ለማየት እንሞክራለን።

ተማሪዎች በተሳሳተ ማጠቃለያ የተነሳ ለስህተት የሚጋለጡበት ሁኔታ እንዳለ ከጻፏቸው ድርሰቶች ለመገንዘብ ተችሏል። ለምሳሌ በአማርኛ ቋንቋ አርዕስቶች የሚጀምሩት በ«መ» ሆኖ ነው። ይህ ሆኖ ደግሞ የአንድ አናባቢና ተናባቢ ቅናጅ ነው። እነርሱም /ም/ እና

ፖ/ክ/ ናቸው። ይሁን እንጂ ቃላት በአናባቢ /ኣ/ በሚጀምሩበት ገዜ ፖ/ክ/ ወደ/ኣ/ ይለወጣል። በወላይትኛና በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ግን ቃላቱ በ/ኣ/ ቢጀምሩም አርዕስትን በ«መ» ሆኔ ሲጀምሩ ይስተዋላል። ይህም « ማለፍ» ለማለት « መለፍ»፣ « ማሰር» ለማለት «መሰር» በማለታቸው ይገለጻል። ተማሪዎቹ ባልተሟላ ትምህርት የተነሳም ድምጾችን አላገባብ እንደሚጠቀሙ ለመረዳት ተችሏል። በሲዳሞኛና ወላይትኛ ቋንቋዎች ፍንፅቆች አሉ (Lamberti and Sottile 1997: 47-48, Wedekind 1980 :141)። ይሁን እንጂ ተማሪዎቹ በአማርኛ ፍንፅቆች ሲያጋጥሟቸው በተገቢ ሁኔታ ሲያሰፍሩ አይስተዋልም። ለምሳሌ በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች «በኃላ» ለማለት «በኃላ»«ልጃ» ለማለት «ልጅ»፣ «ምክሯ» ለማለትም «ምክራ» እያሉ ሲጠቀሙ ይስተዋላል። ከዚህ የምንረዳው የ/ው/ን መገደፍ ነው። ይሁን እንጂ ስህተቱ ምን አልባት ባልተሟላ ትምህርት የተነሳ የሆኔያት አጠቃቀም ወይም የፍንፅቆ መገደፍ ሊሆን ይችላል።

በወላይትኛም ሆነ በሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ ከሚፈጽሟቸው ስህተቶች መካከል በቃላት አመራረጥ ዙሪያ እና በቃላት ደግግሞሽ የተነሳ የሚከሰቱ ስህተቶች ይገኙበታል። እነዚህ ስህተቶች ደግሞ ታላሚውን ቋንቋ በሚገባ ካለመረዳት የተነሳ የተከሰቱ እንደሆኑ ይታመናል። ለምሳሌ ተማሪዎቹ «ጉንጫቸውን በእንጨት እየነጨ» በማለት ሀሳባቸውን ለመግለጽ ሲሞክሩ ተስተውሏል። ይህ ስህተት የተከሰተው ምናልባት ተገቢውን የቃል አጠቃቀም ካለማወቅ አለበለዚያም «እየነጨ» የሚለውን ቃል ትርጉም በሚገባ ካለመረዳት ሊሆን ይችላል።

እንደዚሁም ተማሪዎቹ አያያዦችን በሚገባ ባለመጠቀማቸው ምክንያት የተፈጠረው ስህተት ምንጭ የአያያዦችን ትክክለኛ አጠቃቀም በሚገባ ካለመረዳት የተነሳ የተፈጠረ ሊሆን ይችላል። ይህም በተሳሳተ ተዛምዶ የሚፈጠሩ ስህተቶች ለመኖራቸው አስረጅ ነው። ተማሪዎች ቃላትን በመደጋገም ስህተት እንደሚሰሩ የስህተት አይነቶቹ በተዘረዘሩበት ቦታ ተገልጿል። ይህ ስህተት በውስጠ ቋንቋ ተጽእኖ የሚፈጠር ነው። አላስፈላጊ የቃላት አጠቃቀም፣ ትርጉም የለሽ ገለጻ እና ያልተለመደ የቃላት ስደራ በውስጠ ቋንቋ ተጽዕኖ የሚፈጠሩ እንደሆኑ (Ngara 1983: 39) አስፍረዋል።

ተማሪዎቹ መስተዋድዶችን እርስበርስ በመተካካት እና ሞይ ከሆነችው ፕ ጋር ለዋውጠው በመጠቀማቸው የተነሳ ለስህተት እንደሚጋለጡ የስህተት አይነቶች በቀረቡበት ዝርዝር ውስጥ ሠፍሯል። ይህም የቋንቋውን መስተዋድዶች አገልግሎት በሚገባ ካለመረዳት የተነሳ የተፈጠረ ስህተት ሊሆን ይችላል። ለምሳሌ ተማሪዎቹ «በበሽታው መድሃኒት አለ» ብለው በመጻፍ ስህተትን ፈጽመዋል። ከዚህም በመነሳት ተማሪዎች በ«በ» እና በ«ለ» መካከል ያለውን ልዩነት ባለመረዳታቸው የተነሳ ስህተት ፈጽመዋል ብለን መገመት እንችላለን። ይህም ቋንቋውን ገና በሚገባ አለማወቃቸውን ወይም ደግሞ ያልተሟላ ትምህርት እንደቀሰሙ ፍንጭ የሚሰጥ ነው።

በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ በመደብና በቁጥር አለመጣጣም የተነሳ የሚፈጠሩ ስህተቶች ባልተሟላ ትምህርት የተነሳ የሚፈጠሩ ስህተቶች እንደሆኑ Ngara (1983:37) ይገልጻሉ። ተማሪዎቹ በባኗቸው ድርሰቶች ውስጥም አረፍተ ነገሮች በመደብ ሳይጣጣሙ በመቅረታቸው የተነሳ እና በቁጥር ባለመጣጣማቸው የተነሳ የተከሰቱ ስህተቶች እንደተስተዋሉ አስቀድሞ ተገልጿል። እነዚህ ስህተቶች ለመከሰታቸው ምክንያት የሚሆነው ደግሞ ያልተሟላ ትምህርት ወይም የቋንቋው የተለየ ባህርይ ሊሆን ይችላል። ለምሳሌ «እኔ በበኩሉ መክፈሻለሁ።» የሚለው አረፍተ ነገር በመደብ አለመጣጣም የተነሳ ስህተት ሆኗል። በመደብ እንዳይስማሙ ያደረገው « በበኩሉ» በሚለው ሀረግ ላይ ተቀጥላ የተገኘቸው «ኦ» እና « መክፈሻለሁ» በሚለው ግስ ላይ ተቀጥላ የተገኘቸው «ኦ» አለመጣጣም ነው። ተማሪዎቹ ቅጥያዎቹን በሚገባ ካልተረዱ ወይም የትኛውን ለምን እንደሚጠቀሙ ካላወቁ ከላይ የተከሰተውን አይነት ስህተት ሊፈጽሙ ይችላሉ። በቁጥር አለመስማማት የተነሳ የሚከሰተውም ስህተት እንደዚሁ በቋንቋው ላይ በቁ እውቀት ካለማዳበር የተነሳ የተፈጠረ ሊሆን ይችላል።

ተማሪዎቹ የተሳቢ አመልካች ቅጥያን አላገባብ በመቀጠል ስህተትን ይሠራሉ። የተሳቢ አመልካች መቀጠል ያለበት ተሳቢ ላይ ወይም የተሳቢ ገላጭ ላይ ነው። ያም ተሳቢ እምር ሊሆን የግድ ነው። ከዚህ ውጭ በሆነ መንገድ የተሳቢ አመልካቹ ከሰፈረች ግን ስህተት ይከሰታል። ይህ ስህተት ደግሞ ሊከሰት የሚችለው የተሳቢ አመልካቹ የት ቦታ እንደምትቀጠል ካለማወቅ የተነሳ ሊሆን ይችላል።

በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጻፉ የባለቤት፣ የተሳቢ እና የመስተዋድድ አፀፋዎችን በመግደፍና አላገባብ በመጠቀም ስህተት እንደሚሠሩ አስቀድሞ ተገልጿል። ተማሪዎቹ በአፀፋዎቹ የተነሳ ስህተት የሚፈጽሙት ምን አልባት አፀፋዎቹን እና አገልግሎታቸውን በሚገባ ካለመረዳታቸው የተነሳ ሊሆን ይችላል። ለምሳሌ «ለሴቶች የትምህርት እድል አይሰጡላቸውም» በሚለው አረፍተ ነገር ውስጥ የመስተዋድድ አፀፋዎ «ል» አላገባብ ገብታ በመገኘቷ አረፍተ ነገሩ ስህተት ሆኗል። ይህ ስህተት የተፈጠረው ምናልባት የአፀፋዎን አገልግሎት ካለመረዳት ወይም የት ቦታ ላይ እንደምትገባ ካለማወቅ ሊሆን ይችላል። ስለዚህ እንደነዚህ አይነት ስህተቶች ተማሪዎቹ የአማርኛ ቋንቋን በሚገባ ካለማወቃቸው የተነሳ የተፈጠሩ ስህተቶች ናቸው ብለን መገመት እንችላለን።

በአጠቃላይ ተማሪዎቹ በአማርኛ ድርሰት ሲጻፉ በታላሚው ቋንቋ ተጽዕኖ የተነሳ ስህተት ሊፈጽሙ እንደሚችሉ ከላይ ለማየት ሞክረናል። ስህተቶቹ በድምጽ፣ በቃል፣ በሀረግ እና በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ ሊፈፀሙ የሚችሉ ናቸው። ስህተቶቹን ለመፈፀም ያበቃቸውን የተሳሳተ ማጠቃለያ፣ ያልተሟላ ትምህርት ወይም የተሳሳተ ተዛምዶ ሊሆን ይችላል።

4.3. የማስተማሪያ መሣሪያዎችና የማስተማሪያ ዘዴ ድክመት

የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎችን ለስህተት ከሚዳርጉት ምክንያቶች መካከል ታላሚውን ቋንቋ ለማስተማር የተዘጋጁት የትምህርት መሣሪያዎች እና የማስተማሪያ ዘዴዎች ተጠቃሽ ናቸው። ተማሪዎች በማስተማሪያ መሣሪያው ውስጥ በቀረቡ ይዘቶች፣ የአቀራረብ ዘዴዎች፣ ወዘተ. የተነሳ ለስህተት ይጋለጣሉ። ከዚህም በተጨማሪ የመምህሩ የትምህርት አቀራረብ ተማሪዎችን ለስህተት ሊዳርግ ይችላል።

የማስተማሪያ መሣሪያዎች እና ዘዴዎች ተማሪውን ለስህተት ይዳርጉ እንደሆነ ለማረጋገጥ ከቀረቡት የጽሁፍ መጠይቆች በተገኘው መረጃ መሠረት ተማሪዎቹ ምን አልባት በአዚህ ሁለት ምክንያቶች ለስህተት ሳይጋለጡ አልቀረም እንደንል አስችሎናል።

ተማሪዎቹ በጽሁፍ መጠይቁ በኮሌጃቸው ውስጥ አማርኛን የሚማሩት ከምን እንደሆነ ለቀረበላቸው ጥያቄ ሲመልሱ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች መካከል ሰላሣ ሁለቱ ማለትም 26.67% በሞጁሉ ብቻ፣ ሃምሳ ሰባቱ ማለትም 47.5% በአብዛኛው ከሞጁሉ፣ አስራ ስድስቱ ማለትም 13.33% በከፊል ከሞጁሉ፣ አስራ አንዱ ማለትም 9.17% ደግሞ በአብዛኛው ከሞጁሉ ውጭ እንደሚማሩ ሲገልጹ የተቀሩት መልስ አልሰጡም። በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ለዚህ ጥያቄ መልስ ሲሰጡ ሃያ አንዱ ማለትም 17.5% ከሞጁሉ ብቻ፣ ስልሣ ዘጠኙ ማለትም 57.5% በአብዛኛው ከሞጁሉ፣ አስራ ሁለቱ ማለትም 10% በከፊል ከሞጁሉ፣ ዘጠኙ ማለትም 7.5% ደግሞ ሙሉ ለሙሉ ከሞጁሉ ውጭ እንደሚማሩ ገልፀዋል። የጽሁፍ መጠይቁን ሞልተው ከመለሱት ስድስት የተቋማቱ መምህራን የተገኘው መረጃ ደግሞ የሚከተለው ነው። መምህራኑ የጽሕፈት ክህልን ለማስተማር ምንን እንደሚጠቀሙ ለተጠየቁት ጥያቄ ሁለቱ በአብዛኛው ሞጁሉን እንደሚጠቀሙ ሲገልፁ አራቱ ደግሞ ሞጁሉን በከፊል እንደሚጠቀሙ ገልፀዋል። የተማሪዎቹ ምላሽ እንደሚያሳዩው ሞጁሉን ለድርሰት ትምህርት በአብዛኛው ይጠቀማሉ፤ መምህራኑ ግን ሞጁሉን በከፊል እንጠቀማለን እንጂ በአብዛኛው አንጠቀምም ይላሉ። የሆነ ሆኖ ሞጁሉ ለማስተማሪያነት አገልግሎት ላይ ውሏል። አገልግሎት ላይ ከዋለ ደግሞ የብቃቱን ነገር መጠየቅ ተገቢ ይሆናል። ስለዚህም ተማሪዎቹም ሆኑ መምህራን የትምህርት መሣሪያው ምን ያህል አጥጋቢ ነው ተብለው ለተጠየቁ ጥያቄዎች የሠጡትን ምላሽ ከሚከተለው ሰንጠረዥ እንመልከት።

ሰንጠረዥ 7:- ስለትምህርት መሣሪያዎች ተማሪዎችና መምህራን ለተጠየቁት ጥያቄ የሰጡት ምላሽ

መጠየቁን የሞሉት	ጥያቄ	አፍ የፈቱበት ቋንቋ	በጣም አፍተኛ	ከፍተኛ	መካከለኛ	ዘቅተኛ	በጣም ዘቅተኛ	ደምር
ተማሪዎች	በኮሌጁ የተዘጋጁ ለአማርኛ ቋንቋ ማስተማሪያነት የሚያገለግሉ መሣሪያዎችና ሌሎች የትምህርት መሣሪያዎች ያላቸው የብቃት ደረጃ	ሲዳሞኛ	በቁጥር	54	25	21	8	120
			በመቶኛ	45	20.83	17.5	6.68	100
		ወላይትኛ	በቁጥር	61	41	16	2	120
			በመቶኛ	50.83	34.16	13.33	1.67	100
መምህራን	ሞጁሉ እጩ መምህራንን ጽሕፈት ለማስተማር ያለው አስተዋጽኦ	በቁጥር		1	4	1	6	

ከሰንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው አብዛኛቹ ተማሪዎች የትምህርት መሣሪያዎቹ የብቃት ደረጃ በጣም ከፍተኛ ነው ብለው ያምናሉ። መምህራኑ ግን በአብዛኛው ተማሪ የብቃት ደረጃቸው ከተመሠከረላቸው የትምህርት መሣሪያዎች አንዱ የሆነው ሞጁል ጽሕፈትን ለማስተማር ያለው አስተዋጽኦ አነስተኛ እንደሆነ ያምናሉ። ለዚህም ይህንኛው የጽሕፈት ክህሎትን ለማስተማር በክፍል የሚጠቀሙበት። ተማሪዎች ሞጁሉ ጥሩ ነው ብለው ስለሚያምኑ በግላቸው በሚጠቀሙበት ጊዜ ሲሳሳቱ ይችላሉ። በዚህም የተነሳ የትምህርት መሣሪያው የስህተት ምንጭ ሊሆን ይችላል።

መምህራን ሞጁሉ በአብዛኛው የትኛውን የቋንቋ ክህሎት የሚያዳብር ነው ተብለው ለተጠየቁት ጥያቄ ከአንድ በላይ መልስ የሰጡበት ሁኔታ አለ። ይህም በመጠይቁ የተፈቀደ ነው። በመሆኑም አራቱ መምህራን የጽሕፈት ክህሎትን ያዳብራል ብለው መልስዋል። ከዚህ ጋር በተያያዘ በኮሌጃቸው የድርሰት ትምህርት እንዴት እንደሚሰጥ ተጠይቀው አንድ መምህር ለባቸው ይሠጣል ሲል አምስት መምህራን ከሌሎች የቋንቋው ዘርፎች ጋር በአንድነት እንደሚሰጥ አስፈረዋል። በመሆኑም የትምህርት አሰጣጡ ራሱ የጽሕፈት ትምህርትን የሚያበረታታ እንዳልሆነ መገንዘብ ይቻላል። ተማሪዎቹም በኮሌጃቸው ውስጥ አንቀጽ ወይም ድርሰት ለመጻፍ የሚያስችሉ ኮርሶች ተሰጥተው እንደሆነ ለተጠየቁት ጥያቄ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱቱ ውስጥ አስራ ሁለቱ (10%) በተደጋጋሚ ተሰጥተዋል፣ ሃያ ስምንቱ (23.33%) ተሰጥተዋል። አስራ ስድስቱ (13.33%) በጥቂቱ ተሰጥተዋል፣ ሃያ ስምንቱ (23.33%) ተሰጥተዋል ለማለት አያስደፍርም ብለው ሲመልሱ ሰላሳ ሁለቱ (26.67%) ደግሞ ተሰጥቶ አያውቅም ብለው መልስዋል። በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱት ውስጥ ደግሞ አስራ ስምንቱ (15%) በተደጋጋሚ ተሰጥተዋል። አስራ ሁለቱ (10%) ተሰጥተዋል፣ ሃያ አንዱ (17.5%) በክፍል ተሰጥተዋል፣ ሃያ ስምንቱ (23.3%) በጥቂቱ ተሰጥተዋል፣ ሠላሳ ዘጠኙ (32.5%) ተሰጥቶ አያውቅም ብለው ሲመልሱ ሁለቱ ግን ምንም ምላሽ አልሰጡም። በአጠቃላይ ስናይ ከተማሪዎቹ ምላሽ በመነሳት በኮሌጆቹ ውስጥ የድርሰት ትምህርት በሚገባ አይሰጥም ማለት እንችላለን። ተማሪዎች ልምምድ ካላደረጉ እና እንዴት እንደሚጸፉ ካልተማሩ ስህተት የሌለበት ድርሰት ይጽፋሉ ብሎ መጠበቅ የዋህነት ነው።

መምህራን ተማሪዎቻቸውን ድርሰት ለማስተማር የሚመደቡት ጊዜ ምን ያህል እንደሆነ ተጠይቀው ሶስቱ ግማሽ ያህሉን ጊዜ ለዚህ እንደሚያውሉ ሲመልሱ፣ አንዱ ሁልጊዜ እንደሚያስተምሩ፣ ሁለቱ ደግሞ አልፎ አልፎ እንደሚያስተምሩ ገልጸዋል። የሚያስተምሩ ከሆነ የድርሰቱ ይዘት ምን ላይ እንደሚያተኩር ለተጠየቁት ጥያቄ ሁለቱ በአረፍተ ነገር አይነቶች እና አወቃቀራቸው ላይ፣ አሁንም ሁለቱ የቃላት አጠቃቀም ላይ ብለው ሲመልሱ አንዱ የአንቀጽ ግንባታ ላይ እንደሚያተኩሩ ገልጸዋል። ይህንንም ለማስተማር የሚጠቀሙበት ዘዴ ምን እንደሆነ ሲመልሱ፣ ሶስቱ ርዕስ በመስጠት እንዲጸፉ በማድረግ እንደሚጠቀሙ ሲገልጹ ሁለት ያህሉ ከላይ የተጠቀሱት እንደተጠበቁ ሆነው አስተዋጽኦ ነድፈው እንዲጸፉ

በማድረግ ተማሪዎችን እንደሚያለማምዱ ገልጸዋል። ከላይ ከተገለጹት ነጥቦች በተጨማሪ ድርሰት ሰጥቶ እንዲተቹ በማድረግ እንደሚጠቀሙ ደግሞ አንድ መምህር ገልጸዋል።

ተማሪዎች፣ የጽሕፈት ክህላቸውን ለማዳበር መምህሮቻቸው ምን አይነት ዘዴ ተጠቅመው እንደሚያስተምሯቸው ለተጠየቁት ጥያቄ ሲመልሱ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፊቱ ተማሪዎች አስራ ዘጠኙ (15.83%) ከተለያዩ ጋዜጦች፣ መጽሐፎች፣ መጽሔቶች፣ ያነበቡትን አሳጥረው እንዲጽፉ በማድረግ፣ አርባ ዘጠኙ (40.83%) ርዕስ በመስጠት ወይም መርጠው እንዲጽፉ በማድረግ፣ ሃያ ዘጠኙ (24.17%) በስርአተ ነጥብ እና በቃላት አጠቃቀም ላይ ትምህርት በመስጠት እንደሚያስተምሯቸው ገልጸዋል። በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፊቱት ደግሞ በቅደም ተከተል አስራ ስምንት (15%)፣ ስልሣ (50%)፣ ሀያ አምስት (20.83%) ያህሉ ከላይ የሠራሩትን ምላሾች በመመለስ የማስተማር ዘዴው ምን እንደሚመስል ገልጸዋል። መምህራኑ እነዚህን ዘዴዎች የሚጠቀሙት የተማሪዎቹ የቋንቋ ችሎታ ምን ያህል ቢሆን ነው? የሚል ጥያቄ ማንሳታችን አይቀርም። መምህራኑ ለዚህ ጥያቄ አምስቱ መሀከለኛ፣ አንዱ ደግሞ ዝቅተኛ የሚል መልስ ሰጥተዋል። ለዚህ የተማሪዎች ችሎታ መውረድ ምክንያቱ በታችኞቹ ክፍሎች በቂ የጽሕፈት ልምምድ አለማድረግ ሊሆን ይችላል ተብሎ በመገመቱ ተማሪዎቹ በታችኞቹ ክፍሎች በቂ ልምምድ ያለማድረጋቸው ነገር ለመምህራን በጥያቄ ቀርቦ አምስቱ በጣም ከፍተኛ አንዱ ከፍተኛ ብለው መልሰዋል። ከተማሪዎቹም «አማርኛ ስትጽፍ ስህተት የምትፈጽም ከሆነ ምክንያቱ ምን ሊሆን እንደሚችል አብራራ» ተብሎ በክፍት ጥያቄ ለቀረበው ምላሽ ከሰጡት አብዛኞቹ የአማርኛ ቋንቋን ትምህርት ዘግይተው መጀመራቸውን እንደአንድ ምክንያት ጠቅሰዋል። እውነታው ይህ ከሆነ የተመረጡት የማስተማር ዘዴዎች እና የተመደበው ጊዜ ለስህተት ምንጭ ሊሆኑ ይችላሉ ብለን መገመት እንችላለን።

የጽሁፍን ክህላል ለማዳበር መሠረታዊው ነገር መፃፍና ደጋግሞ መፃፍ ነው። ለዚህ ደግሞ በመምህራን የሚሰጡ የጽሁፍ መልመጃዎች አስፈላጊ ናቸው። በመሆኑም ተማሪዎቹ መምህሮቻቸው በጽሁፍ የሚመለሱ ጥያቄዎች ይሰጧቸው እንደሆነ ተጠይቀው ነበር። ለዚህ ጥያቄ በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች እንደሚከተለው መልስ ሰጥተዋል።

ሰንጠረዥ 8:- ተማሪዎቹ መምህሮቻቸው በጽሁፍ የሚመለስ ጥያቄ ይሰጧቸው እንደሆነ ለተጠየቀው ጥያቄ የሰጡት ምላሽ

«መምህሮቻችሁ ይሰጧችኋል?»	በጽሁፍ	የሚመለስ	ጥያቄ	ወላይትኛ		ሲዳሞኛ	
				በቁጥር	በመቶኛ	በቁጥር	በመቶኛ
ሁል ጊዜ ይሰጡኛል				42	35	33	27.5
በአብዛኛው ይሰጡኛል				24	20	18	15
በከፊል ይሰጡኛል				7	5.83	22	18.3
አልፎ አልፎ ይሰጡኛል				47	39.17	44	36.67
ተሰጥቶ አያውቅም				0	-	3	2.5
			ድምር	120	100	120	100

ከሰንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው አብዛኞቹ ተማሪዎች አልፎ አልፎ ይሰጡናል ብለው መልሰዋል። ይሁን እንጂ ሁልጊዜ ይሰጡናል እና በአብዛኛው ይሰጡናል በሚሉት ምላሾችም የተስማሙ ተማሪዎች ቁጥር ቀላል አይደለም። ሁሉም መምህራን « በጽሁፍ የሚመለስ የክፍልና የቤት ሥራ መቼ ይሆናል?» ተብሎ ለቀረበላቸው ጥያቄ የመለሱት መልስ ከፊት ጊዜ እሰጣለሁ የሚል ነው። መምህራኑ ከፊት ጊዜ እሰጣለሁ እያሉ ተማሪዎቹ ሁልጊዜ እና አብዛኛውን ጊዜ ማለታቸው አጥጋቢ ምላሽ አይሆንም። በከፊልም ቢሆን የሚሰጠው የጽሁፍ ጥያቄ በአግባቡ ታርጦ የሚመለስ ከሆነ ጥሩ ነው። በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ጽሁፎቻቸው ታርመው እንደሚመለሱ ለቀረበላቸው ጥያቄ ሃያ ያህሉ (16.67%) ሁልጊዜ ይመልሱልናል፣ አራቱ (3.3%) በአብዛኛው ይመልሱልናል፣ ሃያዎቹ (16.67%) በከፊል ይመልሱልናል፣ ሃያዎቹ (16.67%) አልፎ አልፎ ይመልሱልናል ሲሉ ሃምሳ ስድስቱ (46.67%) መልሰውልን አያውቁም ብለዋል። በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ደግሞ አስር ያህሉ (8.3%) ሁልጊዜ ይመልሱልናል፣ አምስት ያህሉ (4.17%) አብዛኛውን ጊዜ ይመልሱልናል፣ ሁለቱ (1.67%) በከፊል ይመልሱልናል፣ ሠላሳ አንዱ (25.83%) አልፎ አልፎ ይመልሱልናል፣ ስልሣ ሰባቱ (55.83%) መልሰውልን አያውቁም ሲሉ አምስቱ (4.17%) ደግሞ መልስ አልሰጡም። መምህራንም የተማሪዎቹ ጽሁፍ እንደሚታረም ለቀረበላቸው መጠይቅ አንዱ ብቻ ሁል ጊዜ እንደሚታረም ሲያሳውቁ አምስቱ ማሻ ያህሉን ጊዜ እንደሚታረም አሳውቀዋል። እነዚህ መምህራን ጽሁፎቹ በማን እንደሚታረሙ ለቀረበላቸው ጥያቄ (ከአንድ በላይ መልስ ተፈቅዷል) አምስት ያህሉ በመምህሩ ግለ እርማት እና በተማሪው ግለእርማት እንደሚታረም ሲጠቁሙ ሶሳቱ ደግሞ በቢጤ እርማት እና በቡድን እርማት እንደሚታረም ገልፀዋል። ስለዚህ የተማሪዎች ጽሁፍ በመምህሩ ግለእርማት፣ በተማሪው ግለእርማት፣ በቢጤ እርማት እና በቡድን እርማት እንደሚታረም እንደሚያደርጉ መምህራኑ ገልፀዋል። የመምህሮቻቸው የአስተራረም ስልት ምን እንደሚመስል ለተጠያቂት ጥያቄ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ሲመልሱ (ከአንድ በላይ መልስ እንዲመልሱ ተፈቅዷል) ሃያ አንዱ (17.5%) እያንዳንዱን ስህተት በመጠቀም፣ ሰላሳ ስምንቱ (31.67%) ስህተቶቹን አስተካክሎ በመመለስ፣ ሃያዎቹ (16.67%) ማርክ ብቻ በመሙላት፣ አስራ አንድ ደግሞ በጽሁፎቹ ላይ የተለያዩ አስተያየቶችን በመጻፍ እንደሆነ ገልፀዋል። በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱት ደግሞ አስራ ዘጠኙ (15.8%) እያንዳንዱን ስህተት በመጠቀም፣ ስምንቱ (6.67%) ስህተቶችን አስተካክሎ በመመለስ፣ አስራ ሶስት (10.83%) ማርክ ብቻ በመሙላት፣ ሰባቱ (5.8%) ደግሞ የተለያዩ አስተያየቶችን በድርሰቶቹ ላይ በመጻፍ እንደሚመልሱ ገልፀዋል። በመሆኑም የመምህራን ምጋቤ ምላሽ አሰጣጥ በቂ አለመሆን የስህተት ምንጭ ሊሆን እንደሚችል ይታመናል።

4.4. ስነልቦናዊ ሁኔታዎች

የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች ለታላላቅ ቋንቋ ባላቸው አዎንታዊና አሉታዊ አመለካከት የተነሳ ቋንቋውን ቶሎ ሊለምዱትም ላይለምዱትም ይችላሉ። ተማሪዎቹ ለቋንቋው በጎ አመለካከት ካላቸው ቋንቋውን ለመማር ፍላጎት ያድርገዋል። ስለዚህም ለስህተት ብዙም አይጋለጡም፤ ቢጋለጡም ስህተታቸውን ወዲያው ያርማሉ። ከዚህ በተጨማሪም በተማሪዎቹ ዙሪያ ያሉ ሰዎች በተማሪዎቹ የቋንቋ መልመድ ሂደት ላይ በእጅግ ተጽእኖ ያሳድራሉ። በታላላቅ ቋንቋ አፍ የፈቱ ሰዎች፣ ተማሪዎቹ በቋንቋው ሲገለገሉ የሚያሾፉባቸው ከሆነ ተማሪዎቹ ፍርሃት ስለሚይዛቸው የሚያውቁትን እንኳን ሊሳሳቱ ይችላሉ። በአንጻሩ የሚያበረታቷቸውና በፍቅር የሚያርሟቸው ከሆነ ተማሪዎቹ ወዲያው ቋንቋውን የመልመድ እድገት ያሳያሉ። ራሳቸው ተማሪዎቹ እና በአካባቢው ያሉት ሰዎች ለታላላቅ ቋንቋ እና ለተናጋሪዎቹ አሉታዊ አመለካከት ካላቸው ቋንቋውን ለመልመድ ፍላጎት ስለማይኖራቸው ብዙ ስህተቶችን ይሠራሉ (Trow 1960: 189-96, Norrish 1992:18)።

ከዚህ አንጻር በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ለአማርኛ ቋንቋ ያላቸውን አመለካከት ለመቃኘት እንሞክራለን። «አማርኛ ቋንቋን ትወደዋለህ» ተብለው ለተጠየቁት ጥያቄ በወላይትኛ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች በጣም እወደዋለሁ ብለው የመለሱ ሰማንያ ዘጠኙ (74.17%)፣ እወደዋለው ብለው የመለሱ አስራ ዘጠኙ (15.83%) እና ልውደደው አልውደደው አላውቅም ብለው የመለሱ ስምንት (6.67%) ተማሪዎች ናቸው። ስለዚህ ሁሉም ማለት በሚቻል መልኩ (ከዘጠና አራት በመቶ) በላይ ቋንቋውን ይወዱታል። ምክንያታቸው ምን እንደሆነ ለተጠየቁት ጥያቄም ሶስቱ (2.5%) የቋንቋውን ተናጋሪዎች ስለምወዳቸው፣ ሃምሳ ስድስቱ (46.67%) በቋንቋው ከብዙ ሰዎች ጋር ልግባባ ስለምችል፣ ሰላሳ ሶስቱ (27.5%) በሀገራችን ለቋንቋው ጥሩ ቦታ ስለሚሰጠው፣ አስራ ስድስቱ (13.33%) ትምህርቱ በሚገባ ስለሚሰጥ የሚል ምላሽ ሲሰጡ አንዱ ሌላ ምክንያት ካለህ በሚለው ቦታ ላይ ምክንያት የለኝም ሲል አስፍሯል።

በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች አማርኛ ቋንቋን ስለመውደዳቸው ለተጠየቁት ጥያቄ አንድ መቶ ሁለቱ (85%) በጣም እወደዋለሁ ሲሉ አስራ ስምንቱ (15%) ደግሞ እወደዋለሁ የሚል ምላሽ ሰጥተዋል። ሁሉም ይወዱታል ማለት ነው። ለዚህ በጎ አመለካከት ምንጩ ምን እንደሆነ ለተጠየቁት ጥያቄም ሶስቱ (2.5%) የቋንቋውን ተናጋሪዎች ስለምወዳቸው፣ ሰባ አንዱ (59.17%) በቋንቋው ከብዙ ሰዎች ጋር ልግባባ ስለምችል፣ አስራ ስምንቱ (15%) በሀገራችን ለቋንቋው ጥሩ አመለካከት ስለሚሰጠው ብለው ሲመልሱ አስራ ሁለቱ (10%) ደግሞ ትምህርቱ በሚገባ ስለሚሰጥ የሚል ምላሽ አስፍረዋል።

ይህ ለቋንቋው ጥሩ አመለካከት መኖር የአማርኛ ቋንቋን ትምህርት በሚገባ ለመከታተል ፍላጎት ያሳድራል ተብሎ ይታመናል። ይህንንም ለማረጋገጥ ተማሪዎቹ የአማርኛ ቋንቋ ትምህርትን ለመከታተል በመማሪያ ክፍል ውስጥ ስለመገኘታቸው ተጠይቀው

በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱት አንድ መቶ ዘጠኙ (90.83%) ሁልጊዜ እገኛለሁ፣ አስራ አንዱ (9.17%) ደግሞ አብዛኛውን ጊዜ እገኛለሁ ብለዋል። በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱት ውስጥ ዘጠና ስድስቱ(80%) ሁልጊዜ እገኛለሁ፣ ሃያ አንዱ (17.5%) አብዛኛውን ጊዜ እገኛለሁ ብለው ሲመልሱ ሶሶቱ (2.5%) ግማሽ ያህሉን እንደሚገኙ ገልጸዋል። ይህን አበረታች ምላሽ ይዘን ክፍል ውስጥ ከገቡ በኋላ ትምህቱን በንቃት እንዳይከታተሉ የሚያደርጋቸው ነገር ካለ ለማወቅ ወደተጠየቁት ጥያቄ እናምራ።

በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱት ተማሪዎች ሃምሳ ሰባቱ (47.5%) የመምህሩ ትምህርት አሰጣጥ ስለማይማርክኝ፣ ሃያ ሰባቱ (22.5%) አማርኛን ባልማረውም ውጤት ስለማመጣ፣ ሰላሳ ስድስቱ (30%) ደግሞ በንቃት እከታተላለሁ የሚል ምላሽ ሰጥተዋል። በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱቱ ውስጥ ስድስቱ (5%) አማርኛ ቋንቋን መማር ስለማልወድ፣ ስልሳዎቹ (50%) የመምህሩ ትምህርት አሰጣጥ ስለማይማርክኝ፣ አስራ ስምንቱ(15%) አማርኛን ባልማረውም ውጤት ስለማመጣ የሚል መልስ ሲሰጡ አስራ አምስቱ ደግሞ (12.5%) በንቃት እከታተላለሁ የሚል ምላሽ ሰጥተዋል። ስለዚህ ተማሪዎች ክፍል ውስጥ ከገቡ በኋላ የሚሰማቸው ስሜት ትምህርቱን እንዳይከታተሉ ካደረጋቸው ለስህተት ምንጭ ሊሆን ይችላል።

ተማሪዎች አማርኛ ቋንቋ ለመማር ያላቸው ፍላጎት ምን ያህል እንደሆነ ለተጠየቁት ጥያቄ ከመምህራኑ አምስቱ ክፍተኛ እንደሆነ ሲገልጹ አንድ መካከለኛ እንደሆነ አስፍረዋል። እነዚህ መምህራን የተማሪዎቹ ድርሰት የመፃፍ ዝንባሌ ምን ያህል እንደሆነ ለተጠየቁት ጥያቄ አራቱ ክፍተኛ ብለው ሲመልሱ፣ ሁለት መምህራን ደግሞ ዝቅተኛ እንደሆነ አስፍረዋል። ተማሪዎቹ በፍላጎት ዙሪያ የሰጡትን ምላሽ ከሰንጠረዥ ለማየት እንሞክራለን።

ሠንጠረዥ 9:- ተማሪዎቹ በአማርኛ ቋንቋ እና ድርሰት ላይ ያላቸው አመለካከት

ጥያቄ	ተማሪዎች እና የፈቱበት ቋንቋ	በጣም ከፍተኛ		ከፍተኛ		መካከለኛ		ዝቅተኛ		በጣም ዝቅተኛ	
		ብዛት	መቶኛ	ብዛት	መቶኛ	ብዛት	መቶኛ	ብዛት	መቶኛ	ብዛት	መቶኛ
አማርኛ ለመማር ያለህ ፍላጎት	ወላይትኛ	85	71	24	20	11	9	-	-	-	-
	ሲዳሞኛ	88	73	28	23	4	3	-	-	-	-
የአማርኛ ቋንቋን ተጠቅመህ ዐሳብህን በጽሁፍ ለመገለጽ ያለህ ፍላጎት	ወላይትኛ	69	58	33	27	18	15	-	-	-	-
	ሲዳሞኛ	77	64	28	13	15	12	-	-	-	-
ለዐለጅም ሆነ አ-ልዐለጅድርሰት ለመፃፍ ያለህ ፍላጎት	ወላይትኛ	37	31	43	36	20	17	17	14	3	3
	ሲዳሞኛ	50	42	29	24	28	23	13	11	-	-
መምህራን የማሰጣቸውን ጥያቄዎች ለመሥራት ያለህ ፍላጎት	ወላይትኛ	100	83	20	17	-	-	-	-	-	-
	ሲዳሞኛ	92	74	20	17	8	6	-	-	-	-

ከሰንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው ተማሪዎቹ አማርኛ ቋንቋን ለመማር፣ በቋንቋው ተጠቅመው ሀሳባቸውን ለመገለጽ እንዲሁም በመምህራን የሚሰጣቸውን የክፍልና የቤት ስራ ለመሥራት ያላቸው ፍላጎት ከፍተኛ ነው። ስለዚህ ከፍላጎት ማነስ በሚመጣ ችግር ለስህተት እይዳላቸውም ብለን መደምደም እንችላለን።

ተማሪዎች በዙሪያቸው ባሉ ሰዎች ተጽእኖ የተነሳም ስህተት ሊሠሩ ይችላሉ። ተማሪዎች በክፍት ጥያቄው ላይ ሀገራቸውን በጽሁፍ እንዳይገልጹ የሚያስቸግራቸው ምን

እንደሆነ ተጠይቀው ከሰጡት ምላሽ አንዱ ፍርሀት የሚል ነው። የዚህን ፍርሀት ምክንያትም ለመገመት በዚህ ጥያቄ ከተካተቱት ጥያቄዎች ለአንዱ ማለትም «በአማርኛ ስትጽፍ ስህተት የምትፈጽም ከሆነ ምክንያቱ ምን ሲሆን ይችላል» ለሚለው ጥያቄ የሠጡትን ምላሽ ማየቱ አስፈላጊ ነው።

ከመልሶቹ አንዱ «ሆሂያትን በደንብ ስለማላወቅ አስተማሪዬ የሚገባኝ ስለሚመስለኝ እጨነቅና የምጽፈው ይጠፋብኛል» የሚል ሀሳብ የያዘ ይገኝበታል። ከዚህም በተጨማሪ ብላጥስ ብዬ ስለምፈራ የሚል መልስም አለ። በመሆኑም ተማሪዎች በስነልቦናዊ ተጽዕኖ የተነሳ ለስህተት እንደሚጋለጡ መገመት ይቻላል።

ከዚህም በተጨማሪ በመጠይቁ «በአማርኛ በምትግባባበት ጊዜ በአብዛኛው የሚያጋጥምህ ችግር ምንድን ነው?» ተብሎ ለተጠየቀው ጥያቄ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱ ተማሪዎች ስምንት(6.67%) ያህሉ ቋንቋውን ስለማልችለው ሀሳቤን መግለጽ ያቅተኛል፤ ሰላሳ ሰባት (30.83%) ያህሉ አማርኛን ስናገር ስለምሳሳት እና ተናጋሪዎቹ ስለሚያሾፉብኝ ዝምታን እመርጣለሁ፤ ሃምሳ ስድስት (46.67%) ያህሉ ደግሞ አማርኛ ቋንቋን በመጠኑም ቢሆን ስለማውቀው ለመግባባት አልቸገርም ሲሉ አስራ አምስት ያህሉ (12.5%) ደግሞ የአማርኛን ድምጾች በሚገባ መጥራት ባለመቻላቸው የተነሳ እንደሚቸገሩ ገልፀዋል። በሲዳምኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱት ተማሪዎች ደግሞ ከላይ የተሰጡትን ምላሾች በቅደም ተከተል 21 (17.5%)፤ ሰላሳ ሰባት (27.5%)፤ ሃምሳ (41.67%) እና 3 (2.5%) ያህሉ ምላሽ ሰጥተዋል። በአጠቃላይ ሲታይ ከ240 ተማሪዎች ሰባ ያህሉ ሰዎችን በመፍራት በቋንቋው መግባባት እንደሚቸገሩ ገልፀዋል። «ሰዎች አማርኛ ቋንቋን በመናገር ሂደት ስትሳሳት ያላቸው መጥፎ (አሉታዊ) አመለካከት» ለሚለው ጥያቄ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን ከፈቱት ውስጥ ሰላሳ ሰባቱ (27.5%) በሲዳምኛ አፋቸውን ከፈቱት ውስጥ ደግሞ አርባ ዘጠኝ (40.83%) በጣም ከፍተኛ ብለው ሲመለሱ፤ ከፍተኛ ብለው የመለሱት ከወላይትኛ ሆላሳ አንድ (25.83)፤ ከሲዳምኛ ደግሞ ሃያ አንድ (17.5%) ናቸው። በወላይትኛና ሲዳምኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች በቅደም ተከተል መሀከለኛ 21 (17.5%) እና 25 (20.83%)፤ ዝቅተኛ አስራ ሰባት (14.17%) እና አስራ ሰባቱ (10.8%)፤ በጣም ዝቅተኛ 17 (14.17%) እና 12 (10%) የሚሉ ምላሾችን ሰጥተዋል። በአጠቃላይ ተማሪዎቹ በአማርኛ ቋንቋ ሲናገሩ ሰዎች የሚሰጧቸው ምላሽ ከፍተኛ እንደሆነ የተናገሩት ከሁለት መቶ አርባዎቹ አንድ መቶ ሰላሳ አራቱ ናቸው። ይህም በመቶኛ ሲሰላ ሃምሳ ስድስት መቶኛውን ይሸፍናል። ስለዚህ ተማሪዎች በስነልቦናዊ ምክንያቶች የተነሳ ስህተት ሊሠሩ ይችላሉ ብለን መገመት አንችላለን።

በአጠቃላይ ተማሪዎች አፍ በፈቱበት ቋንቋ፣ በታላሚው ቋንቋ ውስጣዊ ባህሪ፣ በማስተማሪያ መሣሪያዎችና ዘዴዎች፣ እንዲሁም በስነልቦናዊ ሁኔታዎች የተነሳ ለስህተት ይጋለጣሉ ማለት ይቻላል። ይህንንም ለማረጋገጥ መምህራን «በእርስዎ እምነት እጩ መምህራት ድርሰት ላይ የሚታዩት ስህተቶች ምንጭ ምንድን ነው?» ብለን ጠይቀን ነበር። የአፍ መጻፍት ቋንቋ ተጽእኖ አንዱ እንደሆነ አምስቱ ሲያሰምሩበት፣ የሞጁልና ሌሎች

የትምህርት መሣሪያዎች ድክመት ብለው የመለሱ አንድ መምህር አሉ። ከዚህም በተጨማሪ በክፍት ጥያቄ ለተጠየቁት መልስ ሲመልሱ አማርኛ ቋንቋ አፍ መፍቻቸው ስላልሆነ እና ከእነርሱ ቋንቋ ጋር በጣም ስለሚለያይ፣ አዲሱ የትምህርት ስርዓት ተማሪዎቹ ጊዜያቸውን በአብዛኛው ውጭ እንዲያሳልፉ ስለሚያደርግ ለክፍል ውስጥ ስራ ትኩረት አለመሰጠቱ፣ ሁሉም የቋንቋ ትምህርት ይዘቶች በአንድ በመታጨቃቸው ጊዜ ስለሚያንስ፣ ክታች ጅምረው የጽሕፈት ልምምድ ስለሚያደርጉ እና የተማሪዎች ግዴታሽነት የሚሉ መልሶች ይገኙባቸዋል። ከላይ የተገለፁት ምላሾች የሚያሳዩን ለተማሪዎች ስህተት መከሰት ምክንያት ይሆናሉ ተብለው የተገመቱት ተጽዕኖዎች ከመምህራኑ ምላሽ ጋር አንድ እንደሆኑ ነው።

ምዕራፍ አምስት

ማጠቃለያና የመፍትሔ ሀሳብ

5.1. ማጠቃለያ

ይህ ጥናት ሁለት መሠረታዊ ጥያቄዎችን ለመመለስ ተብሎ የተጠና ነው። ጥናቱ የተካሄደው በአዋሳ ከተማ በሚገኙ ሁለት የግል የመምህራን ትምህርት ኮሌጆች ውስጥ ነው። የጥናቱ ተተኪዎች በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ የ10+1 (ሰርተፊኬት) መርሃ ግብር ተማሪዎች ናቸው። እነዚህ ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጻፉ የሚያጋጥሟቸው ዋና ዋና የስህተት አይነቶች የትኞቹ ናቸው? የሚለው የጥናቱ የመጀመሪያ መሠረታዊ ጥያቄ ነው። ሁለተኛው መሠረታዊ ጥያቄ ደግሞ ተማሪዎቹ ለፈጸሟቸው ዋና ዋና የስህተቶች ምንጭ ሊሆኑ የሚችሉ እነማን ናቸው? የሚል ነው። ጥናቱ ለእነዚህ ጥያቄዎች ተገቢውን መልስ ሰጥቷል።

ሀ. በተማሪዎቹ የተፈጸሙ ዋና ዋና የስህተት አይነቶች

በዚህ ጥናት በተማሪዎቹ ድርሰት ውስጥ አራት አይነት መሠረታዊ የስህተቶች እንደተፈጸሙ ተደርሶበታል። እነዚህ የስህተቶችም በድምጽ ደረጃ የተፈጸሙ፣ በቃል ደረጃ የተፈጸሙ፣ በሀረግ ደረጃ የተፈጸሙ እና በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ የተፈጸሙ ናቸው።

በተማሪዎቹ ድርሰት ውስጥ በድምጽ ደረጃ የተፈጸሙትን የስህተቶች በሁለት ክፍል ማየት ተችሏል። እነርሱም በተናባቢዎች የተከሰቱ የስህተቶች እና በአናባቢዎች የተከሰቱ የስህተቶች ናቸው። በሁለቱም ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ተናባቢ ድምጾችን የመግደፍ እና አንዱን ተናባቢ ድምጽ በሌላ ተናባቢ ድምጽ የመተካት የስህተቶች ይፈጸማሉ። በድርሰቶቹ ውስጥ የአናባቢ ድምጾች መገደፍ፣ አንዱን አናባቢ በሌላ አናባቢ የመተካት እንዲሁም አናባቢዎችን አላግባብ የማስገባት የስህተቶች እንደተፈጸሙ ለማረጋገጥ ተችሏል። በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በድምጽ ደረጃ አምስት ሺህ ሶስት /5003/ የስህተቶች ሲፈጸሙ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ደግሞ አምስት ሺህ አራት መቶ ሃምሳ አራት/5454/ የስህተቶች ተፈጽመዋል።

በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ በቃላት ደረጃ የተፈጸሙ የስህተቶችን በሶስት ክፍል ማየት ተችሏል። እነርሱም በቃላት አመራረጥ የተነሳ የተፈጸሙ፣ በቃላት ድግግሞሽ የተነሳ የተፈጸሙ እና በቃላት ስደራ የተነሳ የተፈጠሩ የስህተቶች ናቸው። በቃላት አመራረጥ የተፈጠሩ ተብለው በተፈረጁት የስህተቶች ስር ቃላትን በተገቢ ቦታቸው ላይ ያለመጠቀም የስህተት፣ ባዕድ ቃላትን አላግባብ የመገልገል የስህተት እና አያያዦችን ያለቦታቸው የመጠቀም

ስህተት የሚሉትን ስህተቶች ለማየት ተሞክሯል። በቃላት ደግግሞሽ የተነሳ የተፈጠሩ ስህተቶች በሚለው ውስጥ ያለበቁ ምክንያት ቃላት በመደጋገማቸው የተነሳ የተፈጠሩትን ስህተቶች ለማየት ተችሏል። የቃላት ስደራ ስህተት በሚለው ስር ደግሞ የአማርኛ ቋንቋ ስርአት ከሚፈቅደው ውጭ በመጻፋቸው ምክንያት የቃላትን የቃላት አሰዳደር ስህተቶች ለመቃኘት ተሞክሯል። በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ በዚህ ደረጃ የተፈጠሙት ስህተቶች ሰባት መቶ ሰማንያ /780/ ሲሆኑ፣ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ደግሞ ሰባት መቶ ሰማንያ አምስት /785/ ስህተቶች ተፈጽመዋል።

በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ በሀረግ ደረጃ የተፈጠሙትን ስህተቶች በሶስት ክፍሎች ለማየት ተችሏል። እነርሱም በመስተዋድድ መገደፍ የተፈጠሩ፣ በመስተዋድዶች እርስ በርስ መተካካት የተፈጠሩ እና በመስተዋድዶች አላግባብ መስፈር የተፈጠሩ ስህተቶች ናቸው። ከመስተዋድዶቹ ጎን ለጎን በሞይ «የ» መገደፍ፣ ከመስተዋድዶች ጋር መተካካት እና አላግባብ መስፈር የተነሳ የተከሰቱ ስህተቶችም አብረው ታይተዋል። በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ «ሐ»፣ «በ» እና «የ» በመገደፋቸው የተነሳ ስህተቶች እንደተከሰቱ ለማረጋገጥ ተችሏል። ከላይ የተገለጹት መስተዋድዶች አንዱ በሌላው ቦታ ተተክቶ በመስፈሩ የተነሳ ስህተቶች እንደተፈጠሩም ለመረዳት ተችሏል። እነዚህ መስተዋድዶች ከ «የ» ጋር በመተካካታቸው የተነሳ የተፈጠሩ ስህተቶች እና መስተዋድዶቹ አላግባብ በመስፈራቸው የተነሳም የተከሰቱ ስህተቶችን ለማስተዋል ተችሏል። በዚህ ደረጃ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ሦስት ሺህ አራት መቶ አርባ ሁለት /3442/ ስህተቶች ሲፈጸሙ፣ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ደግሞ ሦስት ሺህ ስድስት መቶ ዘጠና ሰባት /3697/ ስህተቶች ተፈጽመዋል።

በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰቶች ውስጥ በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ የከተሰቱትን ስህተቶች በሶስት ክፍሎች ለማየት ተችሏል። እነርሱም በመደብና በቁጥር አለመስማማት የተነሳ የተፈጠሩ፣ በተሳቢ አመልካች የተነሳ የተፈጠሩ እና በአፋዎች የተነሳ የተፈጠሩ ናቸው። በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ በስማዊ ሀረግ ደረጃ፣ በግላዊ ሀረግ ደረጃ እና በጠቅላላ አረፍተ ነገር ደረጃ የመደብና የቁጥር አለመስማማቶች እንደተፈጠሩ ተስተውሏል። ከዚህም በተጨማሪ ተሳቢ አመልካች ቅጥያ የሆነችው ግን በመደገፍ እና አላግባብ በመግባቷ የተነሳ ስህተቶች እንደተፈጠሩ ለማስተዋል ተችሏል። በድርሰቶቹ ውስጥ የባለቤት፣ የተሳቢ እና የመስተዋድድ አፋዎች በመገደፋቸው፣ እንዲሁም አላግባብ በመስፈራቸው የተነሳ ስህተቶች ተከስተዋል። በተጨማሪም እምር አመልካች ቅጥያዎች በመገደፋቸውና አላግባብ በመስፈራቸው የተነሳ ስህተቶች እንደተከሰቱ ለማስተዋል ተችሏል። በዚህ ደረጃ በወላይትኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ሁለት ሺህ አምስት መቶ ሃምሳ አራት /2554/ ስህተቶች ሲፈጸሙ፣ በሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን በፈቱ

ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ደግሞ አንድ ሺህ ዘጠኝ መቶ ሰማንያ /1980/ ስህተቶች ተፈጽመዋል።

ለ. የስህተት ምንጮች

በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ለፈፀሟቸው ስህተቶች ምንጭ ናቸው ተብለው የሚታመኑት የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽዕኖ፣ የውስጠ ቋንቋ ተጽዕኖ፣ የማስተማሪያ መሣሪያዎችና ዘይ ድክመት እና ስነልቦናዊ ሁኔታዎች ናቸው። ይህንንም ለማረጋገጥ ስለ ሲዳሞኛ እና ወላይትኛ ቋንቋዎች የተፃፉ ሰነዶች፣ የተማሪዎቹ ድርሰቶች እና በመምህራንና በተማሪዎች የተሞሉ መጠይቆች አገልግሎት ላይ ውለዋል።

የተማሪዎቹ አፍ መፍቻ ቋንቋ በተማሪዎቹ ድርሰት ውስጥ በድምጽ፣ በቃል፣ በሀረግና በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ ለሚከሰቱ ስህተቶች ምክንያት ሊሆን እንደሚችል ተገምቷል። በድምጽ ደረጃ የተናባቢዎች እና የአናባቢዎች መገደፍ እና መተካካት እንዲሁም የአናባቢዎች አላግባብ መግባት፣ በቃል ደረጃ የቃላት ስደራ ስህተት፣ በሀረግ ደረጃ የመስተዋድዶችና የሞይ «የ» መገደፍና አላግባብ መግባት በአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽዕኖ የተከሰቱ ሊሆኑ እንደሚችሉ ተገምቷል። በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃም የተሳቢ አመልካች መገደፍና አላግባብ መግባት በተማሪዎች አፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ የተነሳ የተፈጠሩ ስህተቶች ሊሆኑ እንደሚችሉ ግምት አለ።

ተማሪዎቹ በአማርኛ ቋንቋ ውስጣዊ ባህሪም የተነሳ ለስህተት ሊጋለጡ እንደሚችሉ ይታመናል። ለስህተት የሚያጋልጣቸው ምክንያትም የተሳሳተ ማጠቃለያ እና ያልተሟላ ትምህርት ሊሆን ይችላል። በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ በድምጽ ደረጃ ከተስተዋሉት ስህተቶች መካከል በአናባቢ መተካካት የተፈጠሩት ስህተቶች ይገኙበታል ። ከእነዚህ ውስጥም የተወሰኑት በተሳሳተ ማጠቃለያ የተነሳ የተፈጠሩ ሊሆኑ እንደሚችሉ ተገምቷል። የቃላት አመራረጥ እና ድግግሞሽ ስህተቶች ታላሚውን ቋንቋ በሚገባ ካለመረዳት የተከሰቱ ሊሆኑ እንደሚችሉ ይታስባል። የመስተዋድዶች እና ሞይ ሆና የምታገለግለው «የ» መተካካትም በዚህ የተነሳ የተፈጠሩ ስህተቶች እንደሆኑ ለመገመት ተችሏል። በአረፍተ ነገር መዋቅር ደረጃ ከተፈጠሩት ውስጥም የተዋቃሪዎቹ በመደብና በቁጥር አለመስማማት፣ የተሳቢ አመልካችን አላግባብ መጠቀም እንዲሁም የአፀፋዎች መገደፍና አላግባብ መስፈር ስህተቶች፣ ተማሪዎቹ አማርኛ ቋንቋን በሚገባ ባለመልመዳቸው የተነሳ የተከሰቱ ስህተቶች እንደሆኑ ለመገመት ተችሏል።

በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን በፈቱ ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ ለተከሰቱት ስህተቶች ለላው ምክንያት የማስተማሪያ መሣሪያዎችና የማስተማሪያ ዘይ ድክመት ነው። የማስተማሪያ መሣሪያዎች ለጽሕፈት ትምህርት የተለየ ትኩረት አለመስጠታቸው፣ የተማሪዎቹ የትምህርት ዳራ ደካማ መሆኑ፣ መምህራኑ ይህን ያላገናዘበ የማስተማሪያ ዘይን መጠቀማቸው ለስህተቶቹ ምንጭ ሊሆኑ እንደሚችሉ መገመት ተችሏል።

በተማሪዎቹ ድርሰቶች ውስጥ ለተከሰቱት ስህተቶች ምንጭ ሊሆኑ ይችላሉ ተብለው ከታሰቡት ውስጥ አንዱ ስነልቦናዊ ሁኔታ ነው። ተማሪዎች ክፍል ከገቡ በኋላ የሚሰማቸው አሉታዊ ስሜት እና ሠዎች በቋንቋው ስጠቀም ያሾፉባቸዋል ብለው በመገመታቸው የተነሳ በፍርሃት መሸማቀቃቸው ለስህተት ሊደርጋቸው እንደሚችል ተገምቷል።

5.2. የመፍትሔ ሀሳብ

የዚህ ጥናት ተተኪሪ የሆኑት ተማሪዎች በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ ናቸው። ተማሪዎቹ ከአንድ አመት የኮሌጅ ቆይታ በኋላ የአንደኛ ደረጃ መምህር እንደሚሆኑ ይጠበቃል። በዚህ መ.ያ ላይ በሚሰማሩበት ጊዜም አማርኛን ጨምሮ ሁሉንም የትምህርት አይነቶች እንደሚያስተምሩ ይታመናል። ይሁን እንጂ የተማሪዎቹ የአማርኛ ድርሰቶች እጅግ የበዛ ስህተት የሚገባቸዋቸው ናቸው። ~~እነዚህን ስህተቶች ከመነሻው ለማድረቅ ይቻል ዘንድ~~ አጥኚው የሚከተሉትን የመፍትሔ ሀሳቦች ያቀርባል።

ሀ. ተማሪዎቹ የአማርኛ ቋንቋ ትምህርትን ከታች ክፍሎች ጀምሮ በሚገባ እንዲማሩ ቢደረግ፡-

አማርኛን እንደሁለተኛ ቋንቋ የሚማሩ ተማሪዎች የአማርኛ ቋንቋ ክህላቸው በሚገባ ይዳብር ዘንድ ለቋንቋው ትምህርት በቂ ጊዜ ተመድቦ፣ በሚገባ በሰለጠኑ መምህራን ትምህርቱ እንዲሰጥ ቢደረግ የተማሪዎቹ በቋንቋው የመግባባት ክህሎት ሊዳብር ይችላል። እንዲሁም ለጽሁፈት ትምህርት በቂ ትኩረት ተሰጥቶ እንዲማሩ ቢደረግ መልካም ይሆናል።

ለ. በትምህርት መሣሪያዎች ዝግጅት ወቅት የተማሪዎቹ አፍ መፍቻ ቋንቋ እና ታላሚው ቋንቋ ከግንዛቤ ውስጥ የሚገቡበት ሁኔታ ቢመቻች፡-

የሁለተኛ ቋንቋ ትምህርትን ለማስተማር ተብለው የሚዘጋጁ መርሃ ትምህርቶች፣ የመማሪያና የማስተማሪያ መጽሐፎች እንደዚሁም ሌሎች የትምህርት መሣሪያዎች የተማሪዎቹን አፍ መፍቻ ቋንቋ ከግንዛቤ ባስገባ መልኩ ሊዘጋጁ ይገባል። ይህም አፍ የፈቱበት ቋንቋ ከታላሚው ቋንቋ በምን እንደሚለይ፣ አፍ መፍቻ ቋንቋው በመማር ማስተማሩ ሂደት ላይ ሊያስከትለው የሚችለው ተጽዕኖ ምን ሊሆን እንደሚችል፣ ተጽዕኖውንም ለመቅረፍ ምን አይነት ስልቶችን መቀየስ እንደሚቻል ማስተዋልን ያጠቃልላል።

ሐ. በመምህራን ማሰልጠኛ ኮሌጆቹ የሚሰጡት የአማርኛ ቋንቋ ኮርሶች በቂ እውቀትን ከችሎታ ጋር የሚያገናኙ ተደርገው ቢቀረጹ፡-

ለ10+1 (ሰርተራኬት) መርሃ ግብር የሚቀረፀው የአማርኛ ቋንቋ ትምህርት አራቱን የቋንቋ ክህሎቶች የሚያዳብር እንዲሁም የስነጽሁፍና የስነልግና እውቀቶች የሚያገለግሉ ሊሆን ይገባል። ተማሪዎቹ ከአንድ አመት የኮሌጅ ቆይታቸው የሚያገኙት እውቀት አማርኛን ለማስተማር በቂ የሚያደርጋቸው ሊሆን ይገባል።

መ. የተማሪዎቹን ስነልቦናዊ ችግር ለመቅረፍ ጥረት ቢደረግ:-

በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች ምንም እንኳን ለቋንቋውና ለቋንቋው ትምህርት አዎንታዊ አመለካከት ቢኖራቸው፤ በቋንቋው ከመገልገል አንጻር ፍርሃት የሚገፀባቸውን ባቸው በመሆኑ ይህን እንዲያስወግዱ ቢደረግ መልካም ነው። ስለዚህም ተማሪዎቹ በንግግርና በጽሁፍ ሀሳባቸውን እንዲገልጹ ማበረታታት፤ በቋንቋው የተጻፉ ልዩ ልዩ ጽሁፎችን እንዲያነቡ መገፋፋት፤ ወዘተ. የመሳሰሉት ጥረቶች ቢደረጉ መልካም ይሆናል።

ሠ. አጋዥ መጽሐፍ እንዲዘጋጅ ቢደረግ:-

ተማሪዎቹ በክፍል ውስጥ በሚሰጣቸው ትምህርት ብቻ ቋንቋውን በሚገባ ላይለምዱት ይችላሉ። ስለዚህም የተማሪዎቹን ችሎታ፤ ፍላጎት እና ቋንቋ ያገናዘበ አጋዥ መጽሐፍ በማዘጋጀት ተማሪዎች እንዲገለገሉበት ቢደረግ ቋንቋውን በመልመድ ሂደት ትልቅ ለውጥ ሊከሰት ይችላል።

ረ. ለተማሪዎች ጽሁፍ ምጋቤ ምላሽ ቢሰጥ:-

ተማሪዎች ደጋግመው እንዲጽፉ ቢደረግ በጽሁፍ ሀሳባቸውን የመግለጽ ችሎታቸውን ያዳብራሉ። ይህን እንጂ ስህተታቸውን ለይተው ያውቁ ዘንድ መምህራን ምጋቤ ምላሽ ሊሰጧቸው ይገባል ።

ዋቢዎች

- መስሎ መንግስቱ። 1991። «የቸህኛ አፍ-ፊት ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የሚንፀባርቋቸው ስነልሳናዊ ባህርያት።» የአርትስ ማስተርስ ዲግሪ ማሟያ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።
- ባዩ ይማም። 1987። የአማርኛ ሰዎሰው። አዲስ አበባ፣ የትምህርት መሳሪያዎች ማደራጃና ማከፋፈያ ድርጅት።
- ተክሌ አስፋው። 1989። «በቡታጅራ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት አፋቸውን በመስቃንኛ የፈቱ የአስረኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ሲጽፉ የሚፈጽሟቸው ስህተቶች ጥናት።» የአርትስ ማስተርስ ዲግሪ ማሟያ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።
- ነጋሳ እጅታ። 1965። «በ1962 ዓ.ም የሁለተኛ ደረጃ መልቀቂያ የአማርኛ ፈተና ላይ በተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የሚታዩ የስህተት አይነቶች።» የአርትስ ባችለር ዲግሪ ማሟያ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።
- አለማየሁ ፀጋዬ። 1986። «በዘጠነኛ ክፍል ተማሪዎች ድርሰት ውስጥ የሚፈፀሙ ዋና ዋና የስህተት አይነቶችና ዋና ዋና የስህተት ምንጮች ትንተና።» የአርትስ ማስተርስ ዲግሪ ማሟያ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።
- አማረ ሰውነት። 1996። «አፋቸውን በትግርኛ ቋንቋ የፈቱ የስምንተኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ሲጽፉ የሚፈጽሟቸው ስነ ልሳናዊ ስህተቶች።» የአርትስ ማስተርስ ዲግሪ ማሟያ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።
- ዘውዱ ምልክት። 1996። «በአዊ መስተዳድር ዞን በአዊኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ የስምንተኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሟቸው ስዎስዎዊ ስህተቶች ትንተና።» የአርትስ ማስተርስ ዲግሪ ማሟያ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።
- ይልማ ከበደ። 1956። «በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ቋንቋቸው ጋልኛ የሆኑ ተማሪዎች የሚያደርጉት የአማርኛ ስህተቶች።» የአርትስ ባችለር ዲግሪ ማሟያ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።
- ደብራ ተሰማ። 1990። «በኦሮምኛ ቋንቋ አፋቸውን የፈቱ የ11ኛ ክፍል ተማሪዎች በአማርኛ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ የሚፈጽሟቸው ዋና ዋና የስህተት አይነቶችና የስህተት ምንጮች ትንተና።» የአርትስ ማስተርስ ዲግሪ ማሟያ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።

Abebe G. Tsadik .1985. "An Overview of the Morphological Structure of Sidamo Verbs." *Afrikanistisch Arbeits papierez (AAP)*, vol.2, pp.64-81.

Abebe G. Tsadik .1986. "Sidamo Verb Phonology: Generative Approach." M.A thesis: Addis Ababa University.

- Anbessa Teferra .1987. "Complement Clauses in Sidamo." M.A thesis: Addis Ababa University.
- Brown, D.H. .1994. *Principles of Language Learning and Teaching*. New Jersey: Prentice Hall Regents.
- Corder, S.P. .1973. *Introducing Applied Linguistics*. Landon: Penguin Groups.
- Corder, S.P. .1974. "The significance of Learners Errors." In J.C. Richards (ed.) *Error Analysis : Perspectives on Second Language Acquisition*.pp19-27. London and New York: Longman Group Uk Limited.
- Cunningsworth, A. .1984. *Evaluating and Selecting EFL Teaching Materials*. Oxford: Heinemann International.
- Dulay,H. et al. .1982. *Language Two*. Oxford: Oxford University Press.
- Ellis, R . .1989. *Understanding Second Language Acquisitions*. 5th ed, Oxford: Oxford University Press.
- Galloway, D. and A. Edwards .1992. *Secondary School Teaching and Educational Psychology* . New York: Longman Group Uk Limited.
- Hudson, G. .1976. "Highland East Cushitic." In M.L. Bender (ed.) *The Non-Semitic Languages in Ethiopia*. pp.232-277. Michigan: Michigan State University.
- Jackson, H..1987. "The Value of Error Analysis and its Implications for Teaching and Therapy with Special Reference to Panjabi Learners." In S. Abudarham (ed.) *Bilingualism and Bilingual*. pp 100-111. Oxford: NFER-NELSON Publishing Company Limited.
- James, C..1996. *Contrastive Analysis*. 13th ed, New York: Longman Group UK Limited.
- James, p. . 2001. *Teachers in Action: Tasks for In-service Language Teacher Education and Development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnson, K..1988. "Mistake correction." *ELT*, Vol 42, No 2, pp 89-96.
- Kirkland, J.W. et al. 1985. *Writing and Revision: A Modern College Workbook*. Lexigton: D.C Heath and Company.
- Lamberti, M. and R. Sottile .1997. *The Wolaytta Language*. Collogne: Rüdiger Cöppever Lagkjiin.

- Littlewood, W.T..1986. *Foreign and Second Language Learning: Language Acquisition Research and Its Implication for the Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lott, D. . 1983. "Analysing and Counteracting Interference Errors." *ELT*, Vol 37, No3, pp 256-261.
- Meriö, K. .1978. "The Psycholinguistics Analysis and Measurement of Interference Errors." *IRAL*, Vol 16, No 1, pp 27-43.
- Ngara, E.A..1983. "Non-Contrastive Errors in African English: Types and Significance." *IRAL*, Vol 21, No 2, pp 35-45.
- Nickel, G. .1998. "The Role of Interlanguage in Foreign Language Teaching." *IRAL*, Vol 36, No 1, pp 1-7
- Richards, J.C . (ed.) .1974. *Error Analysis: Perspectives on Second Language Analysis*. London and New York: Longman Group Uk Limited.
- Richards, J.C and G.P Sampson .1974. "The Study of Learner English." In J.C. Richards (ed.).1974. *Error Analysis: Perspectives on Second Language Analysis*. London and New York: Longman Group UK Limited. pp 3-18.
- Rivers, W.M. and M.S. Temperley .1978. *A Practical Guide to the Teaching of English as a Second or Foreign Language* . New York: Oxford University Press.
- Selinker, L. and U. Lakshmanan .1994. "Language Transfer and Fossilization: the Multiple Effects Principle." In S.M. Gas and L., Selinker (eds) 1994. *Language Transfer in Language Learning*. pp 197-216. Philadelphia: John Benjamin's Publishing Company.
- Sharma, S.K. .1986. *Error Analysis: Why and How?* Washington: English Language Programs Division Bureau of Educational and Cultural Affairs.
- Trow, W.C. .1960. *Psychology in Teaching and Learning*. Boston: The Riberside Press.
- Wedekind, K. .1980. "Sidamo, Gedeo (Derasa), Burji Phonological Differences and Likenesses." *Journal of Ethiopian Studies*, Vol 14, pp 137-76.

መ.ዳዩ ቃላት

ማዕከል ቋንቋ	Interlanguage
ማዳኖ	Lapse
ምጋቤ ምላሽ	Feedback
ስህተት	Error
ስነ-ትርጉም	Semantics
ተግባራትን የማያደናቅፉ ስህተቶች	Global errors
ተግባራትን የማያደናቅፉ ስህተቶች	Local errors
ነፃ ጽህፈት	Free writing
አይቀረፌ	Fossilized error
አፈፈት አከል	Native like
ውጣት	Output
የቋንቋ ቅየራ	Language switching
የባህሪ-ታውያን ስነልቦና	Behavioral psychology
የብቃት ማነስ ስህተት	Competence error
የተሳሳተ ማጠቃለያ	Over generalization
የአፈፃፀም ችግር ስህተት	Performance error
የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃገብነት	Mother tongue interference
የውስጠ ቋንቋ ተጽእኖ	Intralingual interference
ግድፈት	Mistake

ክባሪዎቻችን

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
የድህረ ምረቃ ትምህርት ቤት
የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ ጽሑፍ ክፍል

የተከበርክ/ሽ*/ ተማሪ፣

መጠይቁ የተዘጋጀው በአዋሳ ከተማ በሚገኙት የመምህራን ትምህርት ኮሌጆች በወላይትኛና ሲዳሞኛ ቋንቋዎች አፋቸውን የፈቱ እጩ መምህራን በአማርኛ ድርሰት በሚጽፉበት ጊዜ የሚፈጽሙትን የስህተት አይነቶች የስህተቶቹን ምንጮች እና ድግግሞሻቸውን ለመመርመር ለተጀመረው ጥናት መረጃዎችን ለመሰብሰብ ነው።
ከዚህ ጥናት የሚገኘው ውጤትም የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች ጸሕፊትን በሚለመማዱበት ጊዜ እንቅፋት የሚሆኑባቸውን ነገሮች ለመቀነስ ብሎም ለማስወገድ እገዛ እንደሚያደርግ ይታመናል።
ጥናቱ ውጤታማ ይሆን ዘንድም ትክክለኛ መረጃ ማግኘት አስፈላጊ ነው። እናም መጠይቁን በጥንቃቄ አንብቦ ተገቢውን መልስ በመመለስ እንድትተባበር በትህትና እንጠይቃለን።
ውድ የትምህርት ጊዜህን መስዋዕት በማድረግ ላደረግክልን ትብብር በቅድሚያ እናመሰግናለን !

- ማሳሰቢያ፦
- 1. በመጠይቁ ላይ ስም መጻፍ አያስፈልግም።
  - 2. መጠይቁን ከሌላ ሰው ጋር ወይም ከጓደኛ አይቶ መሙላት የጥናቱን ውጤት ሊያዛባው ስለሚችል አይፈቀድም።

ክፍል አንድ

አጠቃላይ መረጃ

- 1.1 ጾታ _____
- 1.2 ዕድሜ _____
- 1.3 አፍ የፈታህበት ቋንቋ _____
- 1.4 አፍ ከፈታህበት ሌላ የምትናገረው ቋንቋ ካለ/ቋንቋዎች ካሉ _____
- 1.5 ከቤተሰቦችህ የምትግባባበት ቋንቋ _____
- 1.6 ከወዳጅ፣ ከዘመድ፣ ከጓደኛ ወዘተ. ጋር ደብዳቤ የምትለዋወጥበት ቋንቋ _____
- 1.7 አማርኛ መናገር የጀመርክበት ዓመት _____

ክፍል ሁለት

መመሪያ፦ ከዚህ በታች ለቀረቡት ጥያቄዎች መልስ ሊሆኑ ይችላሉ ተብለው የታሰቡ አማራጮች ተርጉሙ።
እያንዳንዱን ጥያቄ በጥንቃቄ ካነበብክ በኋላ ለጥያቄው መልስ ይሆናል ያልከውን መርጠህ ከፊት ለፊት ያለውን ፊደል አክብብው ።

- 1. በኮሌጃችሁ የሚሰጡትን የአማርኛ ኮርሶች ለመከታተል በመማሪያ ክፍል ውስጥ ትገኛለህ?
ሀ. ሁልጊዜ እገኛለሁ ለ. አብዛኛውን ጊዜ እገኛለሁ
ሐ. በከፊል እገኛለሁ ሐ. አልፎ አልፎ እገኛለሁ
ሠ. ተገኝቼ አላውቅም
- 2. አማርኛን ለመማር ወደ ክፍል ከገባህ በኋላ ትምህርቱን በንቃት እንዳትከታተል የሚያደርግህ ምንድን ነው?
ሀ. አማርኛ ቋንቋን መማር ስለማልወድ
ለ. የመምህሩ ትምህርት አለጣጥ ስለማይማርክኝ
ሐ. አማርኛን ባልማረውም ውጤት ስለማመጣ
ሐ. ሌላ ምክንያት ካለ _____
- 3. የአማርኛ ቋንቋን የምታጠናው ለምንድን ነው?
ሀ. ሌላ ትምህርት ለማጥናት እድሉን ስላላገኘሁ
ለ. የሀገሪቱ የሥራ ቋንቋ ስለሆነ
ሐ. ቋንቋውን ከሚናገሩት ሰዎች ጋር ተግባብቶ ለመኖር
ሐ. ቋንቋውን በመማራ ስራ አገኛለሁ ብዬ ስለማምን
ሠ. ሌላ ምክንያት ካለ _____
- 4. በአማርኛ በምትግባባበት ጊዜ በአብዛኛው የሚያጋጥምህ ችግር የትኛው ነው?
ሀ. ቋንቋውን ስለማልችለው ሀሳቤን መግለጽ ያቅተኛል
ለ. አማርኛን ስናገር ስለምሳሳትና ተናጋሪዎቹ ስለሚያሾፉብኝ ዝምታን እመርጣለሁ
ሐ. የአማርኛን ሆሊዮት በተገቢ ሁኔታ መጥራት አለመቻል
ሐ. አማርኛ ቋንቋን በመጠኑም ቢሆን ስለማውቀው ለመግባባት አልቸገርም
ሠ. ሌላ ምክንያት ካለ _____

* ለመጠይቁ ግልጽነት ሲባል ጥያቄዎቹን የምናስፈራው በሶስተኛ መደብ ነጠላ ተገር፣ ተባባይ ጾታ ይሆናል።

5. በኮሌጃችሁ ውስጥ አማርኛን የምትማሩት

- ሀ. ከሞጁሉ ብቻ ነው
- ሐ. በከፊል ከሞጁሉ ነው
- ሠ. ሙሉ ለሙሉ ከሞጁሉ ውጭ ነው

- ለ. በአብዛኛው ከሞጁሉ ነው
- መ. በአብዛኛው ከሞጁሉ ውጭ ነው

6. የአማርኛ ቋንቋን ትወደዋለሁ?

- ሀ. በጣም እወደዋለሁ
- ሐ. በከፊል እወደዋለሁ
- ሠ. ልውደደው አልውደደው አላውቅም

- ለ. እወደዋለሁ
- መ. አልወደደውም

7. በተራ ቁጥር 6 ለቀረበው ጥያቄ መልስህ “ሀ” እና “ለ” ከሆነ ምክንያትህ ምን ሊሆን ይችላል?

- ሀ. የቋንቋውን ተናጋሪ ማህበረሰብ ስለምወዳቸው
- ለ. በቋንቋው ከብዙ ሰዎች ጋር ልግባባ ስለምችል
- ሐ. በሀገራችን ለቋንቋው ጥሩ ቦታ ስለሚሰጠው
- መ. ትምህርቱ በሚገባ ስለሚሰጥ
- ሠ. ሌላ ምክንያት ካለ

8. በተራ ቁጥር 6 ለቀረበው ጥያቄ መልስህ “ሐ” ወይም “መ” ከሆነ ምክንያትህ ምን ሊሆን ይችላል?

- ሀ. የቋንቋውን ተናጋሪዎች ስለማልወዳቸው
- ለ. ሁለተኛ ቋንቋዬ ስለሆነ
- ሐ. ያለፍላጎቴ እንደማረው ስለተደረገ
- መ. በኑሮዬ ውስጥ ስለማልጠቀምበት
- ሠ. ሌላ ምክንያት ካለ

9. በሲዳሞኛ (ወላይትኛ) ቋንቋ አፋን የፈታ ተማሪ በአማርኛ ቋንቋ ጽሕፈትን ለመለማመድ ፍላጎት አለው ይባላል። በዚህ ትስማማለህ?

- ሀ. በጣም እስማማለሁ
- ሐ. በከፊል እስማማለሁ
- መ. አልስማማም

- ለ. እስማማለሁ
- ሠ. በጣም አልስማማም

10. በተራ ቁጥር 8 ለቀረበው ጥያቄ መልስህ “ሀ” እና “ለ” ከሆነ ምክንያቱ ምን ሊሆን ይችላል ብለህ ታምናለህ?

- ሀ. ሥራ ለመቀጠር ማመልከቻ የሚፃፈው በአማርኛ ቋንቋ ስለሆነ
- ለ. ቋንቋው ለብዙ ብሔር ብሔረሰቦች መገናኛ ድልድይ ስለሆነ
- ሐ. በአማርኛ ቋንቋ መጻፍ መቻል በአካባቢው ነዋሪ ስለሚያስከብር
- መ. የሥነጽሑፍ ችሎታንም ሆነ ሌሎች ሀሳቦችን ለመግለጽ ስለሚያመች
- ሠ. ሌላ ምክንያት ካለ

11. በአማርኛ ቋንቋ ስትጽፍ የሚያጋጥምህ ችግር የትኛው ይመስልህ?

- ሀ. የአፍ መፍቻ ቋንቋህ ጣልቃ እየገባ ማስቸገር
- ለ. በአማርኛ ቋንቋ ያለህ እውቀት አነስተኛ ስለሆነ
- ሐ. የአማርኛ ቋንቋ ስዋስዋዊ ባህሪ አስቸጋሪ በመሆኑ
- መ. መሳሳትን በመፍራት ስለምትጨነቅ
- ሠ. ሌላ ምክንያት ካለ

12. በኮሌጃችሁ ውስጥ አንቀጽ ወይም ድርሰት ለመጻፍ የሚያስችሉ ኮርሶች ተሰጥተዋል

- ሀ. በተደጋጋሚ ተሰጥተዋል
- ሐ. በጥቂቱ ተሰጥተዋል
- ሠ. ተሰጥቶ አያውቅም

- ለ. ተሰጥተዋል
- መ. ተሰጥቷል ለማለት አያስደፍርም

13. መምህርቻችሁ በጽሁፍ የሚመለሱ ጥያቄዎችን ይሰጧችኋል?

- ሀ. ሁልጊዜ ይሰጡናል
- ለ. በአብዛኛው ይሰጡናል
- ሐ. በከፊል ይሰጡናል

- መ. አልፎ አልፎ ይሰጡናል
- ሠ. ሰጥተውን አያውቁም

14. መምህርቻችሁ ጽሁፎቻችሁን አርመው ይመልሳሉ?

- ሀ. ሁልጊዜ ይመልሳሉ
- ለ. በአብዛኛው ይመልሳሉ
- ሐ. በከፊል ይመልሳሉ

- መ. አልፎ አልፎ ይመልሳሉ
- ሠ. መልሰው አያውቁም

15. በተራ ቁጥር 14 ሰቀረበው ጥያቄ መልሱን “ሆ”፣ “ለ” ወይም “አ” ከሆነ የመምህራንቻችሁ የአስተራረም ስልት ምን ይመስላል?

- ሀ. እያንዳንዱን ስህተት መጠቀም
- ለ. ስህተቶቹን አስተካክሎ መመለስ
- ሐ. ማርክ ብቻ መሙላት
- መ. በጽሑፎቹ ላይ የተለያዩ አስተያየት መጻፍ
- ሠ. ሌላ መንገድ ካለ -----

16. መምህራንቻችሁ የጽሑፊት ክህላት ለማድረግ የሚጠቀሙበት ዘዴ የትኛው ነው?
 ሀ. ከተለያዩ ጋዜጦች፣ መጽሐፎች፣ መጽሔቶች ያነበባችሁትን አሳጥራችሁ እንድትጽፉ ማድረግ
 ለ. ርዕስ መስጠት ወይም ርዕስ መርጣችሁ እንድትጽፉ ማድረግ
 መ. በሥርአተ-ካጥብ እና በቃላት አጠቃቀም ላይ ትምህርት መስጠት
 ሠ. በአረፍተ ነገር ግንባታ እና በአስተዋጽኦ አገዳደር ላይ ትምህርት መስጠት
 ረ. ሌላ ዘዴ ካለ-----

ክፍል ሶስት

መመሪያ:- ከዚህ በታች የቀረቡትን ጥያቄዎች በጥንቃቄ አንብቦ ከጥያቄዎቹ ትይዩ ከቀረቡት መመዘኛዎች ውስጥ ትክክለኛ የሆነውን በመምረጥ በሳጥኑ ውስጥ የ“✓” ምልክት በማስፈር አመልክት::

ተ.ቁ	ጥያቄዎች	መመዘኛዎች				
		በጣም ክፍተኛ	ክፍተኛ	መሀከለኛ	ዝቅተኛ	በጣም ዝቅተኛ
1	አማርኛን ለመማር ያለህ ፍላጎት					
2	የአማርኛ ቋንቋ ተጠቅመህ ሀሳብህ በጽሁፍ ለመግለጽ ያለህ ፍላጎት					
3	ልቦለድም ሆነ ኢልቦለድ ድርሰት ለመጻፍ ያለህ ፍላጎት					
4	ከመጻፍት፣ ከጋዜጦችና ከመጽሔቶች ያነበብኻቸውን ወይም ከሬዲዮና ከቴሌቪዥን ያዳመጥኻቸውን የአማርኛ አባባሎችና አዳዲስ ቃላት በጽሁፍ ለመጠቀም የምታደርገው ጥረት					
5	መምህርህ የሚሰጧቸውን ጥያቄዎች ለመሥራት ያለህ ፍላጎት					
6	በኮሌጅ ቆይታችሁ የደረጋችሁት የጽሑፊት ልምምድ መጠን					
7	የአፍ መፍቻ ቋንቋህ አማርኛ ቋንቋን እንደልብህ እንዳትጠቀም ያሳደረብህ ተጽእኖ					
8	ባደግህበት አካባቢ ያለው ህብረተሰብ ለአማርኛ ቋንቋ ያለው በጎ አመለካከት					
9	በኮሌጅ በተዘጋጁ ለአማርኛ ቋንቋ ማስተማሪያነት የሚያገለግሉ መሳሕፍትና ሌሎች የትምህርት መሣሪያዎች ያላቸው የብቃት ደረጃ					
10	የአማርኛ ቋንቋ ሥርአት ያለው የክብደት መጠን					
11	መምህራንችሁ አማርኛ ቋንቋን ለማስተማር ያለው ብቃትና ዝግጁነት					
12	ሠዎች አማርኛ ቋንቋን በመናገር ሂደት ስትሳሳት ያላቸው መጥፎ /አሉታዊ/ ምላሽ					

ክፍል አራት

መሪያ:-ከዚህ በታች ያንተን ነፃ አስተያየት የሚፈልጉ ጥያቄዎች ተርበዋል። በመሆኑም ጥያቄዎቹን በጥንቃቄ በማንበብ ተገቢ ነው ብለህ የምታምንበትን መልስ በባይ ቦታው ላይ ጻፍ።

1. ሆሳብህን በጽሑፍ እንዳትገልጽ የሚያግዱህ ነገሮች ካሉ ዘርዝራቸው ።

---

2. አማርኛ ስትጽፍ ስህተት የምትፈጽም ከሆነ ምክንያቱ ምን ሊሆን እንደሚችል አብራራ።

---

3. ለሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች የሚሰጠውን የአማርኛ ቋንቋን ትምህርት በሚመለከት ያለህን አስተያየት አብራርተህ/ ጻፍ።

---

4. ስለጥላኸው መጠይቅ ያለህን አስተያየት አስፍር

ጸግራ

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ድህረ ምረቃ ትምህርት ቤት የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነጽሑፍ ትምህርት ክፍል

በከፍተኛ ትምህርት ተቋማት የአማርኛ ቋንቋ ትምህርት መምህራን የሚሞላ መጠይቅ

የተከበሩ መምህር:-

የዚህ መጠይቅ አላማ አፋቸውን በወላይትኛና በሲዳሞኛ ቋንቋዎች የፈቱ እጩ መምህራን በአማርኛ ቋንቋ ድርሰት ሲጽፉ የሚያጋጥሟቸውን ችግሮች ለመፈተሽ ለተጀመረው ጥናት መረጃ መስጠት ነው።

ከጥናቱ የሚገኘው ውጤት በሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች ላይ የሚታዩትን ችግሮች ለማቃለል እገዛ እንደሚያደርግ ይታመናል። በመሆኑም ለጥናቱ ግብ መምታት የርስዎ ድጋፍ አስፈላጊ ሆኖ ተገኝቷል። ስለዚህም በመጠይቁ ውስጥ የተካተቱትን ጥያቄዎች በአግባቡ በመሙላት ለጥናታዊ ሥራው መሳካት የበኩልዎን አስተዋጽኦ እንዲያደርጉልን በትህትና እንጠይቃለን።

ውድ ጊዜዎን ሰውተው መጠይቁን በመሙላት ስለተባበሩን በቅድሚያ ከፍ ያለ ምስጋና እናቀርባለን።

ክፍል አንድ

አጠቃላይ መረጃ

- 1.1. ጾታ -----
- 1.2. ዕድሜ -----
- 1.3. የትምህርት ደረጃ -----
- 1.4. የሰለጠኑበት የትምህርት ዘርፍ -----
- 1.5. የአማርኛ ቋንቋ ትምህርትን በኮሌጅ የማስተማር ልምድ -----
- 1.6. የሚያስተምሯቸው እጩ መምህራን ደረጃ 10+1 10+3
- 1.7. በሳምንት የሚያስተምሩት ሰአት መጠን -----
- 1.8. አፍ የፈቱበት ቋንቋ -----
- 1.9. የሚያስተምሩበት ኮሌጅ ስም -----

ክፍል ሁለት

መመሪያ:- ከዚህ በታች ለቀረቡት ጥያቄዎች መልስ ሊሆኑ የሚችሉ አማራጮች ተሰጥተዋል። እርስዎም ጥያቄዎቹን በጥንቃቄ ካነበቡ በኋላ መልስ ነው ብለው ያመነቡትን ያክብቡ (እንዳስፈላጊነቱ ካንድ በላይ መልስ መስጠት ይቻላል)።

1. እጩ መምህራኑ የሚማሩበት ሞጁል በአብዛኛው የተማሪዎቹን የትኛውን የእውቀት ወይም የክሊል ዘርፍ ያዳብራል ብለው ያምናሉ?
  - 1.1. ማዳመጥን
  - 1.2. መናገርን
  - 1.3. ማንበብን
  - 1.4. ጽሕፈትን
  - 1.5. ሥነልሳንን
  - 1.6. ሥነጽሑፍን
2. እርስዎ ለእጩ መምህራኑ የጽሕፈት ክሊልን ለማስተማር ምንን መሠረት ያደርጋሉ?
  - 2.1. ሙሉ ለሙሉ ሞጁሉን
  - 2.2. በአብዛኛው ሞጁሉን
  - 2.3. በከፊል ሞጁሉን
  - 2.4. አልፎ አልፎ ሞጁሉን
  - 2.5. ሞጁሉን መሠረት አላደርገም

- 3. በሌሎች ላይ የድርሰት ትምህርት፤
  - 3.1. ሰብቻው በኮርስ ደረጃ ይሰጣል
  - 3.2. ከሌሎች ካሉት ጋር ይሰጣል
  - 3.3. ከሌሎች ጋር ይሰጣል
  - 3.4. ከሌሎች ጋር ይሰጣል
  - 3.5. ከሌሎች ጋር ይሰጣል።

- 4. እርስዎ ስለድርሰት አሳዳጊ ተማሪዎችዎን የሚያስተምሩት ምን ጊዜ ነው?
  - 4.1. ሁልጊዜ
  - 4.2. አብዛኛውን ጊዜ
  - 4.3. ከፊት ጊዜ
  - 4.4. አልፎ አልፎ
  - 4.5. ትኩረት አልሰጠውም

- 5. የአራተኛው ጥያቄ መልስ 4.1፣ 4.2 ወይም 4.3 ከሆነ የድርሰት ትምህርቱ ይዘት ምን ላይ ያተኩራል?
  - 5.1. የአረፍተነገር አይነቶችና አወቃቀራቸው ላይ
  - 5.2. የቃላት አጠቃቀም ላይ
  - 5.3. የአንቀጽ ግንባታ ላይ
  - 5.4. ሌላ ካለ -----

- 6. ጽሕፈትን ሲያስተምሩ የሚጠቀሙበት ዘዴ
  - 6.1. ርዕስ በመስጠት እንዲጽፉ ማድረግ
  - 6.2. ራሳቸው ርዕስ መርጠው እንዲጽፉ ማድረግ
  - 6.3. አስተዋጽኦ ነድፈው እንዲጽፉ ማድረግ
  - 6.4. ድርሰት ሰጥቶ እንዲተቸቡት ማድረግ
  - 6.5. ሌላ ካለ -----

- 7. በጽሁፍ የሚመለስ የክፍልና የቤት ስራ መቼ ይሰጣል?
  - 7.1. ሁልጊዜ እሰጣለሁ
  - 7.2. አብዛኛውን ጊዜ እሰጣለሁ
  - 7.3. በክፍል እሰጣለሁ
  - 7.4. አልፎ አልፎ እሰጣለሁ
  - 7.5. ትኩረት አልሰጠውም

- 8. የሰባተኛው ጥያቄ መልስ 7.1፣ 7.2 ወይም 7.3 ከሆነ ተማሪዎች ጽፈው ያመጡት ጽሁፍ የሚታረመው
  - 8.1. ሁልጊዜ ነው
  - 8.2. አብዛኛውን ጊዜ ነው
  - 8.3. በክፍል ነው
  - 8.4. አልፎ አልፎ ነው
  - 8.5. አይታረምም

- 9. የተማሪዎች ጽሁፍ የሚታረመው በማን ነው?
  - 9.1. በመምህሩ ግለ እርማት
  - 9.2. በቤጤ እርማት
  - 9.3. በቡድን እርማት
  - 9.4. በተማሪው ግለ እርማት
  - 9.5. ሌላ ካለ -----

- 10. በተማሪዎች ጽሁፍ ውስጥ የሚያጋጥሙት አብዛኞቹ ስህተቶች ምን ዓይነት ናቸው?
  - 10.1. የቃላት አገላለጽ አጠቃቀም
  - 10.2. የግራፊክስ ነጥብ አጠቃቀም
  - 10.3. የአረፍተነገር አመሠራረትና የአንቀጽ አሳዳጊ
  - 10.4. የጽንሰሀሳብ ግንዛቤ
  - 10.5. አያያዦችን በአግባቡ ያለመጠቀም
  - 10.6. ሌላ ካለ -----

- 11. በእርስዎ እምነት እጩ መምህራን ድርሰት ላይ የሚታዩት ስህተቶች ምንዎቹ?
  - 11.1. የአፍ መፍቻ ቋንቋ ተጽእኖ ነው
  - 11.2. የእጩ መምህራን ግልሰሽነት ነው
  - 11.3. የአማርኛ ቋንቋ ስዋስዋዊ ስርአት አስተጋሪነት ነው
  - 11.4. የጥጽፍና የሌሎች ትምህርት መሣሪያዎች ብቃት ማነስ ነው
  - 11.5. እጩ መምህራን ለቋንቋው ያላቸው አሳዳጊ አመለካከት ነው።
  - 11.6. ሌላ ካለ -----

ክፍል ሶስት

መመሪያ:- ከዚህ በታች የቀረቡትን ጥያቄዎች በጥንቃቄ በማንበብ በጥያቄዎቹ ትይዩ ክቀረቡት መመዘኛዎች ውስጥ ትክክለኛ ነው የሚሉትን በመምረጥ በላዥኑ ውስጥ የ✓ ምልክት በማስፈር ያመልክቱ።

ተ.ቁ	ጥያቄዎች	መመዘኛ				
		በጣም ክፍተኛ	ክፍተኛ	መሀከለኛ	ዝቅተኛ	በጣም ዝቅተኛ
1	እጩ መምህራን አማርኛን ለመማር ያላቸው ፍላጎት					
2	የእጩ መምህራን የአማርኛ ቋንቋ ችሎታ					
3	ሞጁሉ እጩ መምህራንን ጽሕፈት ለማለማመድ ያለው አስተዋጽኦ					
4	እርስዎ እጩ መምህራንን ጽሕፈት ለማለማመድ የሚመድቡት ጊዜ					
5	እጩ መምህራን በቡድንና በግል ጽሕፈትን ለመለማመድ የሚያደርጉት ጥረት					
6	እጩ መምህራን ከመጻፍት፣ ከገዜጦችና ከመጽሔቶች ያነበቡትን ወይም በቲ.ቪ.ቫርንና በሬዲዮ የሰሙትንና የተረዱትን ሀሳብ ጽፈው እንዲመጡ እርስዎ የሚያደርጉት ጥረት					
7	እጩ መምህራን ድርሰት ለመጻፍ ያላቸው ዝንባሌ					
8	በታችኞቹ ክፍሎች በቂ የጽሕፈት ልምምድ አለመኖር					
9	እጩ መምህራን በአማርኛ ድርሰት ሲጽፉ የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው የሚኖረው አሁን ተጽእኖ					
10	እጩ መምህራን ድርሰት ሲጽፉ የሚፈጽሙት የስህተት መጠን					

ክፍል አራት

መመሪያ:- ከዚህ በታች የርስዎን ነፃ እና ሙያዊ አስተያየት የሚፈልጉ ጥያቄዎች ቀርበዋል። ስለዚህም ጥያቄዎቹን በተገቢ ሁኔታ አንብበው መልስ ይሆናል የሚሉትን አብራርተው ይጽፉልን ዘንድ በአክብሮት እንጠይቃለን።

1. በኮሌጁ ያሉ እጩ መምህራን ለአማርኛ ቋንቋ ያላቸው አመለካከትና የአመለካከቱ ምንጭ ምን ይመስልዎታል?
 _____
 _____
 _____
2. በሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት ውስጥ ለጽሕፈት ክሊል መዳበር እንቅፋት የሚሆኑ ነገሮች እነማን ናቸው? ለምን?
 _____
 _____
 _____
3. የእጩ መምህራንን ድርሰት ለማረም የሚጠቀሙበትን ዘዴ በገልጽልን
 _____
 _____
 _____

4. በመማሪያ ክፍል ውስጥም ሆነ ውጭ የተሠሩ የጽሕፈት መልመጃዎችን በሚያርሙበት ጊዜ በአብዛኛው ስህተት የሚፈጽሙት እጩ መምህራን እነማን ናቸው? ለምን?

---

5. በእጩ መምህራን የሚፈጸሙ ስህተቶች አይነቶች ምን ምን አይነቶች ናቸው? ቢያብራሩት

---

6. በእጩ መምህራን ለሚፈጸሙ ስህተቶች ምክንያቱ ወይም ምንጩ ምን ይመስልዎታል?

---

7. በሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት ሂደት የተማሪዎችን የጽሕፈት ክህል ለማዳበር ሊደረግ ይገባል ብለው የሚያምኑትን ነገር ቢያሰፍሩ

---

8. በአጠቃላይ በመጠይቁ ላይ ያለውን አስተያየት

ኢገሌ ሐ

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
ድህረ ምረቃ ትምህርት ቤት
የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሁፍ ክፍል

ዚህ በታች ከቀረቡት ርዕሶች መካከል የሚሰማማችሁን አንዱን ርዕስ ብቻ በመምረጥ ከአንድ ገጽ የላኛ ድርሰት በክፍል ውስጥ ጻፉ። ለድርሰቱ የተፈቀደው ጊዜ 50 ደቂቃ ብቻ ነው። በማስተልም በጻፋችሁት ርዕስ ዙሪያ ወይም በሌላ ርዕስ እቤታችሁ ሌላ ተጨማሪ አንድ ድርሰት ጽፋችሁ አምጡ።

አጠቃላይ መግለጫ:-

1. በድርሰት ወረቀታችሁ ላይ ስማችሁን መጻፍ አያስፈልግም
2. እፍ የፈታችሁበትን ቋንቋ መጻፍ አትዘንጉ
3. አማርኛ መናገር የጀመራችሁበት እድሜ ቢገለጽ መልካም ነው
4. የክፍል ደረጃችሁን መጻፍ አትዘንጉ።

አማራጭ ርዕሶች

1. የገጠሪቷ ሴት
2. የእናት ፍቅር
3. ሴቶቻችንና የባህል ወረራ
4. ጎጂ ባህሎችን ማስወገድ
5. የጸታ መድልዎ በኢትዮጵያ
6. የትምህርት ጥቅም
7. የኪራይ ቤት ኑሮ
8. የልጅነት ትዝታ
9. እውነተኛ አፍቃሪ
10. የበዓል ሰሞን
11. የቤተሰብ ናፍቆት
12. እውነተኛ ጓደኛ
13. ጫትና ወጣቱ
14. የመስቀል በዓል አከባበር
15. በና እና የገበሬው ሕይወት
16. የኮሌጅ ህይወት
17. አዋሳ እና ሙቀቷ
18. የትራንስፖርት ችግር በአዋሳ
19. የአዋሳ ህይቅ
20. የምወደው መምህራ
21. ባለቤት አልባ ፈረሶች በአዋሳ
22. አድስና መተሳሰሪያ መንገዶቹ
23. የውሀ ችግር በአዋሳ
24. አንድ ሚሊዮን ብር ቢኖረኝ
25. የወባ በሽታ
26. የብስክሌት ስርቆት በአዋሳ
27. የእንስት ተኮል ጠቀሜታ
28. ሰቅሶ በብሔረሰባችን
29. ሳርግ በብሔረሰባችን
30. የቋንቋ ትምህርት ጠፃ ማይታ
31. የግንባታ ገደብ

የሚሰማማችሁን ርዕስ በመምረጥ ስለጻፋችሁልን ዘጠኝ እናመሰግናለን

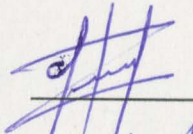

ማረጋገጫ

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ በድገረ ምረቃ ትምህርት ቤት ተማሪ የሆኑት ልዑልሰገድ አሰፋ ይህ ጥናት የእኔ መሆኑንና በጥናቱ ውስጥም የተጠቀሙትን ግለሰቦች በሙሉ በትክክል ማመልከቴን በፊርማዬ አረጋግጣለሁ።

ስም:- ልዑልሰገድ አሰፋ

ፊርማ

13/11/0197